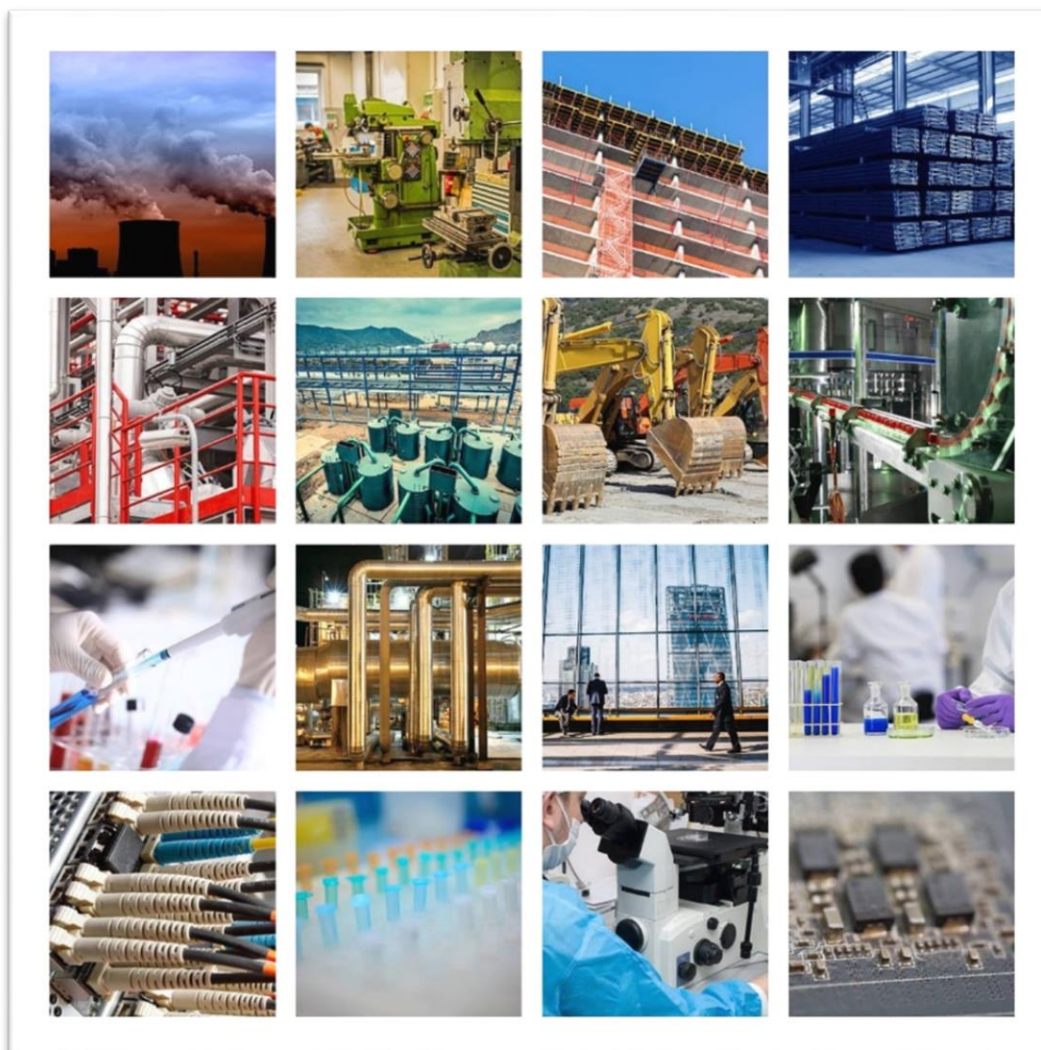

Анализ и оценка на степента на постигането на целите на ОПИМСП, ефективността и ефикасността на изпълнението на програмата, и въздействие на програмата върху конкурентоспособността и производителността на МСП

ОБОБЩЕН ДОКЛАД ОТ ОЦЕНКАТА

Документът е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Сигма Метрикс“ ДЗЗД и при никакви обстоятелства не може да се приема, че неговото съдържание отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

Идентификация

Договор №:	РД-02-29-3/ 19.01.2023 г.
Договарящ орган:	Министерство на иновациите и растежа
Име на проекта:	„Извършване на оценка на приноса на подкрепата от ЕСИФ за постигане на целите на Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“ 2014-2020““
Изпълнител/Консултант:	Дружество по ЗЗД „СИГМА МЕТРИКС“ гр. София, ул. Чумерна №1, ап. 10 Тел.: 0888759479 Имейл: office@globalmetrics.eu
Дата на подписване на договора:	19.01.2023 г.
Дата на започване изпълнението:	19.01.2023 г.
Краен срок на проекта:	19.09.2023 г.
Ръководител екип	Ралица Симеонова-Ганева Имейл: ralitsa@sigma-hat.com
Вид доклад:	Доклад по Дейност 4: Обобщен доклад
Дата на издаване на доклада:	19.06.2023 г.
Експертен екип:	Ключови експерти: доц. д-р Ралица Симеонова-Ганева (Ръководител екип), д-р Радостина Ангелова, доц. д-р Калоян Ганев, Кремена Михайлова; Неключови експерти: Десислава Банкова, Габриела Йорданова, Ралица Димитрова, Катерина Георгиева

Документът е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския фонд за регионално развитие. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от „Сигма Метрикс“ ДЗЗД и при никакви обстоятелства не може да се приема, че неговото съдържание отразява официалното становище на Европейския съюз и Управляващия орган.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Съдържание

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	I
РЕЧНИК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ ТЕРМИНИ	II
1. УВОД.....	1
▶ <i>Оперативната програма „Инициатива за малки и средни предприятия“.....</i>	<i>1</i>
▶ <i>Обхват и съдържание на доклада.....</i>	<i>2</i>
▶ <i>Кратко описание на използваните данни и методи за извършване на оценката</i>	<i>3</i>
2. ОБОБЩЕН АНАЛИЗ И ОСНОВНИ РЕЗУЛТАТИ	4
2.1 ЕФЕКТИВНОСТ.....	4
▶ 2.1.1 <i>Каква е степеня на постигането на целите на програмата (специфичните цели по инвестиционния приоритет)? Изпълнението на ОПИМСП довело ли е до подобряване на достъпа до финансиране, ръст на инвестиционната активност на МСП и ръст на производителността на МСП?</i>	<i>4</i>
▶ 2.1.2 <i>Реалистични ли са били заложените целеви стойности на общите и специфични за програмата показатели за изпълнението? В случай, че не са били реалистични – по-ниски или по-високи е следвало да бъдат? Доколко заложените по програмата показатели за резултат и изпълнение съответстват на заложените цели и мерки? До каква степен заложените показатели са ясни и разбираеми за всички заинтересовани страни?</i>	<i>7</i>
▶ 2.1.3 <i>Какви са действителните резултати от изпълнението на програмата? Кои са факторите, които са станали причина за наблюдаваните резултати и въздействие?</i>	<i>7</i>
▶ 2.1.4 <i>Териториален обхват и целеви групи. С какво се характеризират МСП получателите на помощ по ОПИМСП в сравнение с различните групи потенциални получатели на помощ? 2.1.5 Какъв е ефектът от програмата по региони и икономически сектори?.....</i>	<i>10</i>
▶ 2.1.6 <i>Адресирани ли са нуждите (потребности, оборотни средства и развитие) на целевите групи (крайни получатели)? Кои са целевите групи (крайни получатели), при които се наблюдава промяна?</i>	<i>14</i>
▶ 2.1.7 <i>Как прилагането на механизмите за изпълнение на ОПИМСП водят до заложените целеви стойности и резултати? Във връзка с оценка дали механизмите по прилагане на програмата са довели до финансиране на съответните целеви групи, интересите са постигнати, ползата от публична подкрепа е достигнала до съответната целева група МСП, изготвена е необходимата отчетност?</i>	<i>21</i>
▶ 2.1.8 <i>Какви механизми са създадени относно адаптиране на подкрепата за МСП към променящите се пазарни условия?</i>	<i>21</i>
▶ 2.1.9 <i>Как подкрепата по ОПИМСП се съчетава с подобни инструменти, финансирани с кохезионната политика или националните ресурси?</i>	<i>22</i>
▶ 2.1.10 <i>Какъв е приносът на Европейски инвестиционен фонд за осигуряване на необходимия капацитет по прилагане на ОПИМСП?</i>	<i>22</i>
▶ 2.1.11 <i>Каква е оценката за ролята и участието на партньорите в изпълнението на ОПИМСП?</i>	<i>24</i>
2.2 ЕФИКАСНОСТ И УСТОЙЧИВОСТ.....	26

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

▶ 2.2.1 Ефикасно ли е изпълнението на ОПИМСП? В случай, че не е – какви са причините?	
Препоръки.....	26
▶ 2.2.2 Анализ на разходите и ползите с цел проверка дали ползите при подпомогнатите МСП по ОПИМСП са на по – високо или по – ниско ниво в сравнение с първоначално очакваните резултати, както и в сравнение с подобни финансови инструменти.....	27
▶ 2.2.3 Оптимизация на риска или до каква степен е подходящ обхвата на риска предвид капацитета на носителите на риска. (Настоящият въпрос за ефикасно изпълнение на ОПИМСП е с цел преценка дали структурата на ОПИМСП е съобразена с различните носители на риска, капацитета им да поемат риска и дали е осигурено максимално покритие на риска).....	29
▶ 2.2.4 Устойчиви ли са постигнатите резултати?.....	30
▶ 2.2.5 Има ли примери за добри практики по отношение на: дизайн на финансовия инструмент, изпълнение, устойчивост на резултатите, добри проекти?.....	31
▶ 2.2.6 Какво научаваме при сравнение с други добри практики (национални или европейски)? Какво поражда разликите?.....	37
2.3 ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ОПИМСП.....	39
▶ 2.3.1 В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП, какъв ще е достъпът на кредитиране и дали МСП биха били кредитирани от банките и/или други финансови институции извън ОПИМСП?.....	39
▶ 2.3.2 В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха реализирали своите инвестиции и планове за развитие в посока устойчивост и растеж без подкрепата на ОПИМСП и дали съответните планове и инвестиции биха били със същата продължителност и мащаб без подкрепата, получена от ОПИМСП, както и дали съответните инвестиции и планове са били осъществими без финансовата подкрепа по ОПИМСП?.....	40
▶ 2.3.3 Сравнителен анализ/Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, получили подкрепа по други финансови инструменти от гледна точка на въздействие на подкрепата по програмата в дългосрочен план върху МСП предвид останалите фактори като продажби, внос, износ, открити нови работни места, продуктивност, устойчивост и растеж, след премахване на финансовото ограничение.	43
▶ 2.3.4 Какви са нетните както и допълнителни ползи за икономиката на държавата, като се има предвид нетните ползи на подкрепените по ОПИМСП предприятия и предвид степента на растеж, с която подкрепените предприятия са изместили останалите предприятия, които не са финансирани по ОПИМСП или са финансирани по други финансови инструменти или получили безвъзмездна финансова помощ. Налице ли е револвиращ елемент, който да осигури на последващ етап допълнителен финансов ресурс, който да бъде върнат обратно в икономиката.....	45
▶ 2.3.5 Причини, поради които предприятия са избрали ОПИМСП и възможността им да отговорят на изискванията на банките – финансови посредници по ОПИМСП.....	46
▶ 2.3.6 Причини/Критерии въз основа на които, банките са предоставили финансиране на жизнеспособни, но нуждаещи се от финансиране МСП с оглед оборотни средства, нетни приходи от продажби и обезпечение.	48
▶ 2.3.7 Въздействие на програмата върху крайните получатели на помощта и финансовите посредници.....	48
▶ 2.3.8 Финансирани ли са предприятия, която икономическа дейност е извън секторите, допустими за финансиране?.....	49

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

▶ 2.3.9 Колко са МСП, които не са одобрени от финансовите посредници за получаване на подкрепа по инициативата и критериите въз основа на които не са получили одобрение, като например предприятия, които са повишили оборотните си средства с 20% в рамките на последните три години, или предприятия с печалба за последните шест месеца, или други критерии с оглед категория предприятие или сектор на икономическа дейност?	49
▶ 2.3.10 Колко на брой МСП са одобрени за получатели по инициативата, но не са се възползвали от помощта, поради висок лихвен процент или дължими такси към финансовите посредници?.....	49
▶ 2.3.11 Сравнение/Съпоставка на подкрепата, предоставена по ОПИМСП с други подобни финансови инструменти или други публични ресурси на национално ниво.	50
▶ 2.3.12 Какъв е приносът на ОПИМСП за постигане на целите на Програмата на Съюза за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж? Какъв е приносът на ОПИМСП за преодоляване на икономическите, социалните и териториалните различия?	50
▶ 2.2.13 Какъв е приносът на осъществените по ОПИМСП интервенции към макроикономическите показатели и конкретно: инвестиции, производство, заетост?	54
▶ 2.3.14 Какъв е ефектът от изпълнението на ОПИМСП за развитието на бизнес средата, иновациите и конкурентоспособността на МСП? Какъв е приносът на ОПИМСП за постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия?	55
3. ЗАКЛЮЧЕНИЯ И ПРЕПОРЪКИ.....	58
Основни изводи.....	58
ПРЕПОРЪКИ	61
4. ПРИЛОЖЕНИЯ	63
МАКРОИКОНОМИЧЕСКА СРЕДА И ДОСТЪП ДО ФИНАНСИРАНЕ НА МСП В БЪЛГАРИЯ	63
МЕТОДОЛОГИЧНА РАМКА НА ОЦЕНКАТА	75
▶ Кратко описание на използваните методи за извършване на оценката	75
▶ Качествено изследване сред заинтересованите страни	81
▶ Анализ на финансовите отчети на получили подкрепа предприятия и контролна група предприятия.....	83
▶ Количествено изследване сред подкрепени МСП.....	83

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Използвани съкращения

БВП	Брутен вътрешен продукт
БНБ	Българската народна банка
БФП	Безвъзмездна финансова помощ
ГФО	Годишни финансови отчети
ДС	Добавена стойност
ДЧ	Държава – член на ЕС
ЕИБ	Европейската инвестиционна банка
ЕИФ	Европейски инвестиционен фонд
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
ЕЦБ	Европейска централна банка
ИАНМСП	Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия
ИКТ	Информационни и комуникационни технологии
ИМСП	Инициатива за малки и средни предприятия
ИНГИМСП	Инструмент за неограничени гаранции на инициативата за МСП
Инициативата	Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“
ИСУН	Информационна система за управление и наблюдение на средствата от ЕС в България
Комисията	Европейска комисия
МИ	Министерство на икономиката / Министерство на икономиката и индустрията
МИР	Министерство на иновациите и растежа
МСП	Малки и средни предприятия
НСИ	Национален статистически институт
ОП	Оперативна програма
ОПИСМП	Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“
Програмата	Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“
пр.п.	Процентни пункта
УО	Управляващ орган
ФИ	Финансов инструмент

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Речник на използваните термини

Възстановявания на средства	Суми, произтичащи от освободени гаранции, и суми, възстановени в рамките на целевия компонент, след като съответните суми са разпределени съгласно приоритетите за плащане, предвидени в Споразумението между кредиторите в рамките на ИМСП.
Краен получател	МСП, което получава ново дългово финансиране, обезпечено по линия на Инициативата
Ливъридж ефект / лостов ефект	Отношението между новото дългово финансиране, което е предоставено на крайни получатели и нетния принос на ЕСИФ.
Нетен принос на ЕСИФ	Потенциалният максимален размер на приноса на ДЧ без очакваните разходи и такси за управление, който е предвиден за поемане на задължения във връзка с даден набор от дейности, извършвани от ЕИФ и финансов посредник.
Ново дългово финансиране	Нови заеми, лизингови плащания или гаранции за крайните получатели, отпуснати от финансовия посредник съгласно предварително определени срокове и условия в рамките на ИМСП.
Ползи / трансфер на ползи	<p>Определения за „полза“ съгласно СПОРАЗУМЕНИЕ МЕЖДУ КРЕДИТОРИТЕ относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП) между Република България, Европейския съюз, Европейската инвестиционна банка и Европейския инвестиционен фонд:</p> <ul style="list-style-type: none"> — Полза от държавната помощ по ИНГИМСП = Обща полза по ИНГИМСП x % от Приноса на ДЧ по Операцията по ИНГИМСП (гарантираната част от Портфейла по ИНГИМСП на ДЧ) — Обща полза по ИНГИМСП = стандартна премия за кредитен риск/гаранционна премия – Такса за гаранции по ИНГИМСП <p>Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижаване на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижаване не се определя по преценка на финансовите посредници). На равнището на Крайния получател по ИНГИМСП Ползата от държавната помощ по ИНГИМСП се счита за лихвена субсидия по смисъла на Регламента <i>de minimis</i></p>
Принос на ДЧ	Сумарна стойност на финансовите ресурси, за които е поето задължение от Държава членка по отношение на Портфейла по ИНГИМСП на ДЧ, както е конкретизирано в съответното Споразумение за финансиране.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Финансов инструмент	Мярка за финансова подкрепа, предоставяна като допълнение от бюджета на ЕС и/или от ЕФР, отнасяща се до една или повече конкретни цели в политиката на Съюза. Тези инструменти могат да приемат формата на инвестиции в собствен или внесен капитал, заеми, гаранции или други инструменти за споделяне на риска и могат да бъдат комбинирани с безвъзмездни средства.
Финансов посредник	Финансов субект (като търговска банка, финансова институция, фонд и пр.), избран от ЕИФ (в съответствие с определени условия) за предоставяне на кредитния ресурс на МСП в рамките на Инициативата.
Форсмажорни обстоятелства (непреодолима сила)	Всяка непредвидима извънредна ситуация или събитие извън контрола на страните по дадено споразумение, които възпрепятстват възможността за някоя от тях да изпълни задълженията си, и които не могат да бъдат отдадени на грешка или небрежност от тяхна страна и не би могло да бъдат избегнати чрез полагане на подходяща и достатъчна дължима грижа.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

1. Увод

► Оперативната програма „Инициатива за малки и средни предприятия“

ОПИМСП е съвместна програма на Европейската комисия (ЕК) и групата на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) за финансови инструменти за малки и средни предприятия през програмен период 2014-2020 г.

Програмата цели подобряване на достъпа до финансиране на МСП чрез съчетаване на средствата от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) с друго финансиране от бюджета на ЕС, от една страна, а от друга – посредством засилването на взаимодействието между съществуващите програми за подкрепа на МСП, както на национално, така и на равнище ЕС. Ключов момент в случая се явява натрупаният опит, придобит чрез прилагането на Инициативата JEREMIE в България през първия програмен период (2007-2013). ОПИМСП е насочена към улесняването на достъпа до финансиране на МСП и генериране на допълнително кредитиране, особено на микропредприятията¹, като предоставя гаранции посредством съвместен финансов инструмент, комбиниращ средства от Хоризонт 2020, COSME, ЕИФ, ЕИБ и ЕФРР, в сътрудничество с ЕИБ/ЕИФ.

Програмата се основава на предварителна оценка², осъществена от ЕК в сътрудничество с ЕИБ и ЕИФ, която идентифицира добавената ѝ стойност: налице е значителен потенциал за подобряване на достъпа до финансиране на МСП за постигането на целите на ЕС за 2020 г., а също и за преодоляването на фрагментацията на пазара.

Към момента на програмиране на ОПИМСП, българските МСП, най-вече микропредприятията, се характеризират със съществен структурен проблем – много по-ниски нива на брутна възвращаемост и производителност от тези на големите предприятия. Световната икономическа и финансова криза от 2009 г. има асиметрично въздействие върху българските МСП в сравнение с големите предприятия: по-големи негативните ефекти върху по-малките предприятия³. В същото време, в аналитичните доклади на ИАНМСП⁴, изследващи конкурентоспособността на българските предприятия и влиянието на кризата, е формулиран изводът, че достъпът до финансиране е един от ключовите фактори, които определят устойчивостта на МСП във влошена бизнес среда. Ето защо, ОПИМСП е програмирана, така че резултатите от изпълнението ѝ да водят до:

- 1) По-добър достъп до финансиране на МСП;
- 2) По-висока инвестиционната активност на МСП;

¹ Микропредприятия са тези, които имат средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души.

² European Commission (2013). *Ex-ante assessment of the EU SME Initiative*.

³ През 2009 г. около 37% от МСП в България са намалили броя на служителите си, 22% са намалили трудовите възнаграждения, други 22% са отложили инвестиционните си планове, близо 18% са изпитали затруднения в обслужването на задълженията си. В периода 2010-2011 около 45% от МСП са имали затруднен достъп до външно финансиране, а цели 86% от тях са отчетли недостатъчно финансиране за пълно осъществяване на необходимите им инвестиции.

⁴ ИАНМСП (2011). *Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП: Българските МСП в условията на криза*; ИАНМСП (2012). *Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП в България 2011-2012 г.: Икономическо възстановяване и конкурентоспособност*; ИАНМСП (2013). *Изследване на предприемачеството и перспективите за развитие на иновациите в МСП 2012—2013 г.*

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

3) По-висока производителност на МСП.

Основната цел на Програмата е подпомагане на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране. От своя страна, подобреният достъп до финансиране е ключова предпоставка за икономически растеж и създаване на работни места. Основните макроикономически ефекти, които се очаква да бъдат постигнати в резултат на изпълнението на Програмата са именно по отношение на постигането на по-висок икономически растеж и по-високи нива на заетост. В допълнение към тези заложили микро- и макроикономически ефекти, изпълнението на ОПИМСП следва да допринесе за повишаване на приноса на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) към финансовите инструменти на ниво ЕС.

Програмата е разработена в съответствие с прилагането на „Инициативата за МСП“ в Европа и е одобрена от ЕК на 13 октомври 2015 г.

БЮДЖЕТЪТ НА ОПИМСП ВЪЗЛИЗА НА 102 МЛН. ЕВРО. ИНДИКАТИВНИЯТ РАЗМЕР НА ПОРТФЕЙЛА ОТ ДЪЛГОВО ФИНАНСИРАНЕ, КОЙТО Е ЗАЛОЖЕН ДА БЪДЕ ГЕНЕРИРАН В РЕЗУЛТАТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО Й, Е НАД 400 МЛН. ЕВРО.

В края на 2016 г. са подписани оперативни споразумения със следните десет финансови посредника: Обединена българска банка, Райфайзенбанк България, УниКредит Булбанк, Прокредитбанк, СИБАНК, СосиетеЖенералЕкспресбанк, Банка ДСК, Пощенска банка, Дойче Лизинг България и Банка Пиреос.

Тези финансови посредници реално са стартирали отдаването на заеми на МСП почти веднага след това, като са осъществили подбора на действащите МСП, които са станали и крайни получатели. Селекцията на МСП – крайни получатели е съобразено с параметрите на Програмата и от нея са изключени сектор селско стопанство и дейностите, свързани с хазарт, тютюневи изделия, алкохол и пр.⁵ Отпусканите кредити следва да са били с цел инвестиции в материални и нематериални активи, както и такива за оборотни средства, като в Програмата са допустими само нови бизнес кредити (изключено е рефинансиране на стари кредитни задължения). Минималният срок на кредита следва да е бил не по-малък от 24 месеца и не повече от 12 години, а максималната сума следва да е възлижала до 5 млн. евро. Периодът на отдаване, в който финансовите посредници са имали право да отпускат нови заеми на предприятията, е изтекъл на 31 декември 2019 г.

► *Обхват и съдържание на доклада*

Настоящият доклад е изготвен при изпълнение на дейност 4 „Изготвяне на обобщен доклад от оценката с изводи и препоръки и представяне на резултатите пред целевите групи“ съгласно чл. 30, ал.2, т. 1 от Договор № РД-02-29-3/ 19.01.2022 г. с предмет „Извършване на оценка на приноса на подкрепата от ЕСИФ за постигане на целите на Оперативна програма „Инициатива за малки и средни предприятия“ 2014-2020“.

Съгласно техническата спецификация, докладът предлага обобщени резултати, изводи и препоръки. Основната част от обобщаващия анализ е структуриран като отговори на всички предварително формулирани от МИР оценителни въпроси, разпределени по следните основни групи: ефективност, ефикасност и устойчивост, въздействие. Основната част на доклада включва и кратко описание на използваните данни и

⁵ Съгласно "Споразумението за финансиране между Република България и Европейския инвестиционен фонд (ЕИФ)" и "Споразумението между кредиторите относно прилагането на „Инициативата за МСП“ в България между Република България, Европейския съюз, Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) и ЕИФ и приложимите към тях Регламенти на ЕС.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

методи за извършване на оценката, като подробното описание на методологичната рамка е включено в приложенията. Към приложенията са включени и аналитична информация, която представлява база за изготвянето на оценката.

► *Кратко описание на използваните данни и методи за извършване на оценката*

Използваните данни включват официална статистика на Евростат, НСИ, БНБ и ЕЦБ, актуални данни от ИСУН, административни данни за изпълнението на програмата от УО и ЕИФ, резултати от качествено изследване сред заинтересованите страни, проведено за нуждите на настоящия доклад, аналитични доклади и статистика, публикувани от МИР, МИ, ИАНМСП, ЕК, ЕЦБ и др. В частност, за проследяване на ефектите от Инициативата са използвани:

- Анонимизирани данни за основните финансови-икономически показатели от годишните финансови отчети както следва:
 - За крайните получатели на Програмата (в случая е използвана информация за всички подкрепени предприятия); и
 - За конструирана за целта контролна група от МСП (включваща 1 012 неподкрепени предприятия);
- Резултати от анкетно проучване сред 400 предприятия: 195 крайни получатели и 205 неподкрепени предприятия, формиращи контролна група за нуждите на настоящия доклад,

При извършването на оценката са приложени следните основни методи:

- Кабинетно проучване: преглед и анализ на релевантни източници на информация, и свързани документи;
- Провеждане на собствени качествени и количествени проучвания;
- Прилагане на качествени методи за анализ и описателен количествен анализ;
- Статистически/иконометричен анализ за оценяването на нетните ефекти.

Изготвянето на доклада стъпва в максимална степен на приложението на контрафактологичен анализ. В същото време са приложени и установените стандартни методи за изготвянето на подобни оценки като кабинетно проучване, анализ на релевантните програмни документи, анализ на финансовото и икономическото развитие на подкрепените МСП, оценка на брутни ефекти, оценяване на ефектите по отношение на качествени показатели, които не подлежат на квантифициране и количествена оценка и пр. При контрафактологичния анализ са използвани два референтни периода за проследяване на измененията при подкрепените предприятия и контролна група от МСП – период „преди“, обхващащ годините, предшестващи получената подкрепа (2015 г.) и период „след“, покриващ годините, непосредствено след получаването на подкрепата (2021 г.). При последяването на някои ключови индикатори като референтна годината е избрана 2019 г. с цел ограничаване на изкривяването в информацията от въздействието на шоковете, породени от Ковид-19.

Подробна информация относно приложените методи за анализ и параметри на проведените изследвания е включена в Приложенията към доклада.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

2. Обобщен анализ и основни резултати

2.1 Ефективност

- **2.1.1 Каква е степеня на постигането на целите на програмата (специфичните цели по инвестиционния приоритет)? Изпълнението на ОПИМСП довело ли е до подобряване на достъпа до финансиране, ръст на инвестиционната активност на МСП и ръст на производителността на МСП?**

РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ПРОГРАМАТА НАПЪЛНО ПОСТИГА ЗАЛОЖЕНИТЕ ЦЕЛЕВИ СТОЙНОСТИ НА ОБЩИТЕ И СПЕЦИФИЧНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО Й.

В края на периода на подкрепата броят на подкрепените предприятия достига 3 908 (преизпълнение с 41.3%), постигнатата стойност на лостовия ефект е 5.65, а общият размер на отпуснатите нови заеми от финансовите посредници възлиза на 583 139 333 евро (преизпълнение с 42.9%).

Индикатори за резултати на ОПИМСП са „процент на предприятията, успешно получили финансиране чрез банков заем“ и „производителност на МСП“, които следва да бъдат проследени за слабо развитите региони (които в случая на България, обхващат цялата територия на страната). Заложените целеви стойности на индикаторите са определени в съответствие със стойността им през релевантната базова година.

Таблица 1. Общи и специфични за програмата показатели за изпълнението:

Индикатор 1: Производствени инвестиции: Брой предприятия, получаващи подкрепа (Мерна единица: брой предприятия)	Базова стойност: 0 Целева стойност: 2 816 Достигната стойност: 3 980
Индикатор 2: Минимум лостов ефект (Мерна единица: х пъти, принос от ЕФРР)	Базова стойност: 0.00 Целева стойност: 4.00 Достигната стойност: 5.65
Индикатор 3: Общ размер на отпуснатите нови заеми от финансовите посредници (Мерна единица: евро)	Базова стойност: 0 Целева стойност: 408 000 000 Достигната стойност: 583 139 333

Източник: ИСУН

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Таблица 2. Специфични по програмата показатели за резултати

Индикатор	Мерна единица	Категория регион	Базова стойност (година)	Достигната стойност (2019)	Целева стойност (2023 г.)	Източник на данните	Честота на отчитане
% на предприятията, успешно получили финансиране чрез банков заем	%	Слабо развити региони	70% (2014 г.)	77%	73%	ЕК / ЕЦБ	Годишно
Производителност на МСП	ДС по факторни разходи (хил. лв.) /заето лице	Слабо развити региони	16.8 (2012 г.)	29.2 ⁶	19.3	НСИ	На две години

Източник: ОПИМСП

По отношение на заложеният индикатор „процент на предприятията, успешно получили финансиране чрез банков заем“, източник на базовите стойности в ОП е проучването на достъпа до финансиране на предприятията, което се провежда регулярно от ЕК и ЕЦБ. Съгласно този източник през 2014 г. 70% от българските МСП са кандидатствали за банков заем и успешно са получили такъв (получили са цялата поискана сума или над 75% от поисканата сума). Тази стойност е близка до средната за ЕС-28 за същата година (73%), като известен принос за постигането ѝ има и реализирането на инициативата JEREMIE. През 2019 г. в края на затваряне на портфейла по ОПИМСП, стойността на индикатора според същото проучване възлиза на 77%.⁷ Тази стойност е по-висока от средното за ЕС-28 ниво от 71% от една страна, и по-висока от заложената целева стойност за 2023 г. от друга страна.

В рамките на подкрепата, предоставена от Програмата за периода 2017-2019 г., български МСП са получили заеми на стойност 568 млн. евро. Гаранционният инструмент е структуриран по начин, който позволява относително бързо предоставяне на подкрепата на финансовия пазар и постигане на осезаема ефективност в краткосрочен план, особено в контекста на относително недобрия достъп до финансиране в референтната базова година. Наблюдаваното увеличение при кандидатствалите и успешно получили банков заем МСП в България за периода 2014-2019 г. от 7 пр.п. е значително в сравнение със средните изменения в ЕС. Още по-голям е ефектът по отношение на процента МСП получили цялата поискана сума, който за същия период за България нараства с 14 пр.п. (от 58 на 72%). Тези подобрения в достъпа до финансиране и ръста на инвестиционната активност са показателни за положителния принос на ключови фактори, сред които и Програмата.

⁶ Собствени изчисления на база на данните за добавената стойност и заетите лица в МСП в България, публикувани от ЕК в доклада *SME Performance Review: 2022 SME COUNTRY FACT SHEET*.

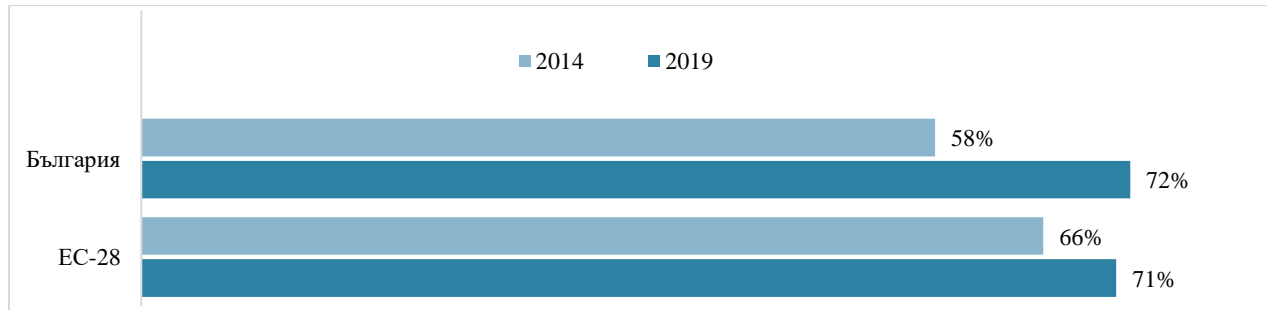
⁷ По данни от ноември 2014 и октомври 2019 г. за достъпа до финансиране за МСП в ЕС, достъпни онлайн: https://single-market-economy.ec.europa.eu/access-finance/data-and-surveys-safe_en

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Фигура 1. Дял на МСП, кандидатствали за банков заем и получили цялата сума (%)

Източник: ЕК / ЕЦБ

По отношение на заложеният индикатор „производителност на МСП“ също се наблюдава постигане на по-високи стойности от заложените. През 2019 г. добавената стойност на един зает е 29.2 хил. лв. (с 51.3% по-висока от целта за 2023 г.).

РЕАЛИЗИРАНЕТО НА ОПИМСП, НАРЕД С ДРУГИ ЕКЗОГЕННИ И ЕНДОГЕННИ ФАКТОРИ, Е ДОПРИНЕСЛО ЗА НАРАСТВАНЕ НА ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТТА НА МСП В БЪЛГАРИЯ.

Част от риска по Инициативата е поет от ЕК с бюджет по програма *Horizon 2020*. Съответно, част от портфейла трябва да е към кредитополучатели (и като брой и като общ размер на финансирането), които отговарят на критериите на *Horizon 2020* за финансиране на иновативност. Поетият по ОПИМСП ангажимент е да бъде реализиран кредитен портфейл в размер на 16.4 милиона евро⁸ (от целия портфейл) в компании, които са иновативни и отговарят на релевантните критерии на *Horizon 2020*. Общият брой на компаниите, които отговарят на тези критерии е 210 (като броят на предоставените кредити към тези компании е 231). Общата стойност на отпуснатите кредити на тези компании възлиза на 50.7 млн. евро, от които са усвоени 49.2 млн. евро. Следователно заложената целева стойност е надхвърлена трикратно. Този положителен резултат потвърждава, че Програмата постига подобрене на достъпа до финансиране на иновативни компании и подпомага успешното осъществяване на иновационни политики и продукти. Това от своя страна води до цялостно подобрене на конкурентоспособността и производителността на българските предприятия.

⁸ По данни на ЕИФ.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

- **2.1.2 Реалистични ли са били заложените целеви стойности на общите и специфични за програмата показатели за изпълнението? В случай, че не са били реалистични – по-ниски или по-високи е следвало да бъдат? Доколко заложените по програмата показатели за резултат и изпълнение съответстват на заложените цели и мерки? До каква степен заложените показатели са ясни и разбираеми за всички заинтересовани страни?**

ЗАЛОЖЕНИТЕ ЦЕЛЕВИ СТОЙНОСТИ НА ОБЩИТЕ И СПЕЦИФИЧНИ ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО СА БИЛИ РЕАЛИСТИЧНИ КЪМ МОМЕНТА НА ПРОГРАМИРАНЕТО.

Постигането на по-високи стойности от предварително заложените се дължи на няколко основни фактора. На първо място, наблюдаваното подобрение по отношение на основни фактори на конкурентоспособност на микроикономическо (фирмено) ниво през втория програмен период е по-голямо от предварително очакваното. На второ място, през втория програмен период се наблюдават значителни положителни ефекти на макроикономическо ниво по отношение на добавена стойност, технологични производства и интензивни на знания услуги, и производителност, в резултат на успешното интегриране на българските предприятия на европейските пазари. На следващо място, определянето на стойностите е следвало умерено консервативен подход от страна на екипа на УО, като са взети предвид пазарните условия към края на първия програмен период, към който българската икономика и МСП все още преодоляват негативните последици от кризата през 2009 г.

Заложените по Програмата показатели за изпълнение, както и тези за резултат съответстват напълно на заложените цели и мерки. Резултатите от проведеното качествено изследване в рамките на оценката показват, че тези показатели са ясни и разбираеми за всички заинтересовани страни.

- **2.1.3 Какви са действителните резултати от изпълнението на програмата? Кои са факторите, които са станали причина за наблюдаваните резултати и въздействие?**

НАЛИЦЕ СА ПОЛОЖИТЕЛНИ ДЕЙСТВИТЕЛНИ РЕЗУЛТАТИ И ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ МСП ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА.

Достъпът до финансиране е в основата на подобрението на всички останали фактори на конкурентоспособност на фирмено ниво от една страна (иновационна дейност, използване на ИКТ, прилагането на добри практики, развитие на човешките ресурси и др.), а от друга – пряко свързан с бизнес представянето и устойчивото развитие на МСП (заемост, печалба и продажби, пазарен дял и пр.). Подобреният достъп посредством въвеждането на финансовия инструмент в рамките на ОПИМСП неизбежно води до много и разнообразни положителни брутни и нетни ефекти.

Високата ефективност на Програмата и постигнатите стойности на индикаторите, които надвишават предварително заложените, могат да бъдат обяснени чрез предимствата на инструмента, в сравнение с останалите подобни продукти, предлагани на пазара в периода на подкрепата:

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

- За първи път финансов инструмент (за разлика от предишните инструменти изпълнявани от ЕИФ и другите гаранционни инструменти в България) комбинира ресурс от оперативната програма с друг ресурс, който служи за покритие на гаранциите, тоест има други поематели на риска⁹, освен риска, който се поема от Програмата. По този начин самият дизайн на инструмента води до постигнатия лостов ефект (ливъридж). Инструментът е така структуриран, че да работи бързо и гъвкаво. При финансовите инструменти (за разлика от грантовете), финансирането се получава в реално време за финансиране на текущи бизнес проекти, а не след вече успешната им реализация (временно финансирана чрез алтернативни източници, в т.ч. със средства на собствениците). От тук идва и основната разлика между финансовите инструменти и БФП – моментът, в който постъпват финансовите ресурси в бизнеса. В този смисъл помощта е по-навременна и по-ефективна.
- Гаранционният инструмент по Инициативата се характеризира с условия за допустимост и начин за изпълнение, които напълно съответстват на текущата кредитна политика. Това от своя страна е фактор избраните финансови посредници да стартират целевото кредитиране относително бързо и да постигнат голяма част от изпълнението на портфейла в рамките на първите две години.
- Гаранцията има 60% покритие в период, когато стандартно гаранционните програми са с 50% покритие и без таван на загубите, т.е. преференциални пазарни условия (по-високо ниво на покритие спрямо алтернативите). За МСП, особено за микропредприятията, както обезпечението, така и цената на кредита са трудно преодолимо предизвикателство. Този специфичен дизайн на гаранцията влияе пряко върху изискванията за обезпечение. Резултатите от проведеното качествено изследване сред финансовите посредници показват, че предимно на специфичният дизайн по отношение на обезпечението се дължи привлекателността на инструмента за крайните получатели (особено за микропредприятията, които притежават ограничен размер активи, и за които гаранциите работят много добре).
- Друг фактор, определящ привлекателността на този финансов продукт е по-ниската цена. Лихвеното понижение на кредита се изразява в *трансфера на ползи*, който в този инструмент е дефиниран като лихвена субсидия.¹⁰ Такъв режим на *трансфер на ползи* по гаранционен инструмент се прилага в България за първи път.

Ефективността на инструмента може да бъде обяснена и от страна на търсенето на подобни финансови продукти – от гледна точка на крайните получатели. Към момента на програмиране на ОПИМСП, българските МСП, особено микропредприятията, изпитват затруднения с достъпа до финансиране, поради редица причина, сред които и липсата на обезпечение.¹¹

Налице е положително въздействие на Инициативата върху улесняването на достъпа до финансиране на предприятията в България. По данни на БНБ в периода на изпълнение на ИМПС, отпуснатите по Инициативата кредити възлизат на приблизително 3% от всички кредити за нефинансови предприятия. В периода, предшестваша старта на изпълнението на ИМСП (март, 2016 г.), броят на отпуснатите кредити на

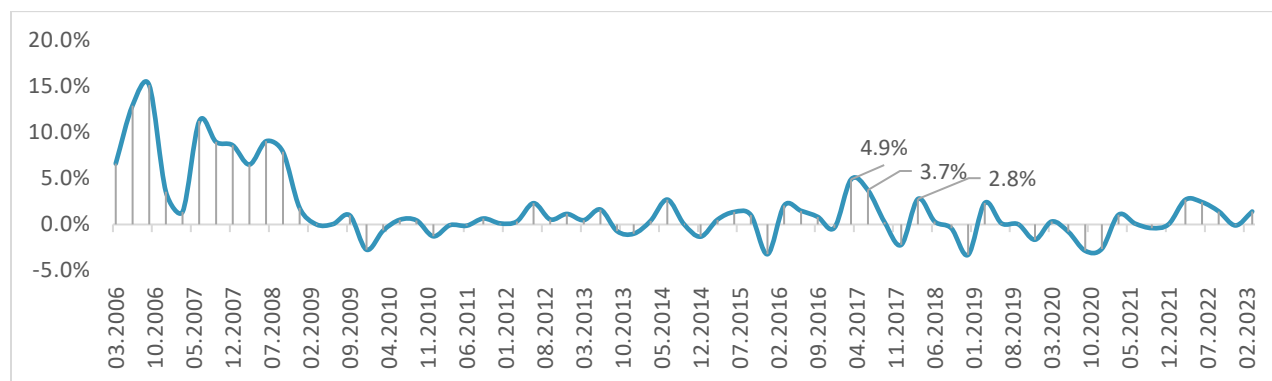
⁹ Съгласно “Споразумение между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)“, са Република България (със средствата по ОП), ЕИФ, ЕИБ и ЕК.

¹⁰ Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижение на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижение не се определя по преценка на финансовите посредници).

¹¹ Съгласно анализите на МСП в България: ИАНМСП (2011) *Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП: Българските МСП в условията на криза*; ИАНМСП (2012) *Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП в България 2011-2012 г.*; *Икономическо възстановяване и конкурентоспособност*; ИАНМСП (2013) *Изследване на предприемачеството и перспективите за развитие на иновациите в МСП 2012-2013 г.*

нефинансовите предприятия в България е 136.6 хил., а към момента на приключване на изпълнението на Програмата (март, 2021 г.) броят на тези кредити е 141.4 хил. Оттук и положителният ефект върху високия (4 851 кредита) доближава по стойност фактическия брой отпуснати кредити по ИМСП (4 592 кредита) и в голяма степен се дължи именно на изпълнението на програмата, макар и да е налице въздействието и на други фактори, определящи нивото на кредитиране. През периода 2006-2008 г. е налице тенденция на нарастване на броя на отпуснатите кредити на нефинансовите предприятия, а през 2009-2016 г. са налице волатилност и спадове в стойностите на този показател, когато При стартирането на първите кредити по ИМСП през 2017 г. е регистрирано отчетливо нарастване в броя на отпуснатите кредити на предприятия, като то отшумява в началото на 2018 г., към който момент са отпуснати 85% от кредитите по Програмата.

Фигура 2. Брой кредити, отпуснати на нефинансовите предприятия, изменение спрямо предходното тримесечие

Източник: БНБ

Наблюдава се положителен брутен ефект върху подобряване на достъпа до финансиране на МСП в България. Проучване на достъпа до финансиране на предприятията, което се провежда регулярно от ЕК и ЕЦБ показва, че през 2014 г. 70% от българските МСП са кандидатствали за банков заем и успешно са получили такъв (получили са цялата поискана сума или над 75% от поисканата сума). През 2019 г. в края на затваряне на портфейла по ОПИМСП, стойността на индикатора според същото проучване възлиза на 77%.

По отношение на подобряването на достъпа до кредитен ресурс на микропредприятията (определени като предприятия с до десет наети лица), могат да бъдат посочени следните факти: Микропредприятията относително по-трудно получават подкрепа по линия на традиционните финансови инструменти и банкови кредити, в частност инвестиционни кредити и заеми за оборотни средства. Така например микрофинансирането, определено като малък заем в размер до 25 хил. евро (приблизително 50 хил. лева) и предназначено в голяма степен за микропредприятия¹², обхваща малко над една трета от броя на отпуснатите кредити на нефинансови предприятия в България и около 3% от общия обем отпуснати банкови заеми¹³. В същото време малкият бизнес изпитва остра нужда от оборотен и инвестиционен капитал. Специфичният дизайн на инструмента, прилаган от ИМСП определя и постигнатия резултат: 52% от броя на кредитите по Програмата са за микропредприятия. Ето защо, можем да заключим, че без така заложената подкрепа по

¹² Kraemer-Eis, Helmut and Alessio Conforti (2009). Microfinance in Europe: A Market Overview, Working Paper 2009/001, EIF Research & Market Analysis. European Investment Fund.

¹³ По данни на БНБ.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Инициативата немалка част от подкрепените микропредприятия биха били силно затруднени по отношение на достъпа до традиционни финансови инструменти като инвестиционни заеми и кредити за оборотни средства.

Такъв тип инструменти, чийто дизайн на гаранцията е без таван на загубите, водят до намаляването на изискванията за обезпечение. Оттук и положителният ефект върху високия процент кредити, отпуснати за микропредприятия. По данни на ЕИФ 63% от броя на трансакциите в портфейла е необезпечен.

На последно място, но не и по важност, ключов фактор обясняващ високата ефективност на Програмата се явява и включването на една относително уязвима група сред предприятията, а именно *стартъп* компании¹⁴, които в преобладаващата си част са микропредприятия. Тези новосъздадени компании са много по-силно ограничени във възможността да ползват кредитен ресурси, поради липса на бизнес история, която е в основата на традиционните решения за предоставяне на кредит. Освен това, тези предприятия увеличават относително бавно своите обороти (спрямо останалите МСП) и са много по-уязвими към шокове в икономическата конюнктура. 17% от всички кредитополучатели¹⁵, подкрепени от ОПИМСП са *стартъп* компании, като от тях 5% са с история под 1 година, а 12% са с история между 1 и 3 години. Постигнатото ниво на кредитиране на такива се дължи на специфичния дизайн на инструмента и предимствата му по отношение на *трансфера на ползи*.

► **2.1.4 Териториален обхват и целеви групи. С какво се характеризират МСП получателите на помощ по ОПИМСП в сравнение с различните групи потенциални получатели на помощ? 2.1.5 Какъв е ефектът от програмата по региони и икономически сектори?**

Териториалното разпределение на получените подкрепа предприятия отразява напълно териториалното разпределение на предприятията в страната.

В ПРОЦЕСА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ПОМОЩТА НЕ СА ДОПУСНАТИ ИЗКРИВЯВАНИЯ И ДИСБАЛАНСИ ОТ ТЕРИТОРИАЛЕН ХАРАКТЕР И ВСИЧКИ ДОПУСТИМИ ПРЕДПРИЯТИЯ НА ТЕРИТОРИЯТА НА СТРАНАТА СА ИМАЛИ ДОСТЪП ДО ПОДПОМАГАНЕТО.

Също така, кредитният ресурс е разпределен пропорционално като са налице съвсем малки измествания между северозападния и югозападния регион, което се дължи в голяма степен на по-малкия капацитет на предприятията от северозападния регион да поемат кредитен ресурс: тези фирми получават по-нисък дял от общия размер на кредитирането спрямо броя фирми от този регион, а югозападният получава по-голям дял от кредитния ресурс спрямо общия брой кредити (и фирми) от този район.

¹⁴ В случая *стартъп* компаниите са дефинирани като предприятия, които имат до тригодишна история към датата на получаване на кредита.

¹⁵ Съотнесено се към общия брой кредитополучатели.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Таблица 3. Регионално разпределение на подкрепата

	Процент от всички предприятия в страната, 2021	Предприятия, получили помощ по ОПИМСП	Среден размер на отпуснатите кредити (в лева)	Обща стойност на отпуснатите кредити в региона (в лева)	Дял на кредитния ресурс отпуснат на фирми в региона, %
Северозападен	6.9%	6.9%	176 774.3	55 860 674	4.9%
Северен централен	8.7%	7.6%	230 943.7	80 368 403	7.1%
Североизточен	12.6%	11.2%	222 409.2	114 318 341	10.1%
Югоизточен	13.8%	14.5%	232 756.1	155 015 593	13.7%
Югозападен	40.4%	42.6%	271 018.0	529 569 244	46.6%
Южен централен	17.6%	17.3%	252 003.9	200 091 081	17.6%

Източник: Данни за предприятията в страната: НСИ, Структурна бизнес статистика, по сектори и по статистически райони, данни за получените подкрепа предприятия: ЕИФ

В секторен план са налице специфики, от една страна, свързани с естеството на отделните видове предприемаческа дейност, но също така и с оглед ресурсоемкостта и специфичните нужди на отделните сектори. Като важен позитив на подкрепата може да бъде посочено, че предприятията от сектор преработващата промишленост са с дял над два пъти по-висок сред подкрепените предприятия отколкото е тяхната тежест сред всички предприятия (18.1% сред подкрепените и 7.5% сред всички предприятия в страната¹⁶). Това е свързано както с нуждите на този тип предприятия, така и индикатор за тяхната жизнеспособност и роля в икономиката на страната. Други сектори, които са представени в по-голяма степен сред подкрепените предприятия са търговия, строителство, транспорт и добивна промишленост. Необходимостта на допълнителен ресурс в тези сектори е силен фактор за тяхното присъствие сред подкрепените предприятия.¹⁷ Обратно, сред по-слабо представените сектори са хотелиерство, разпространение на информация и творчески продукти, операции с недвижими имоти, професионални дейности, административни дейности, образование, здравеопазване, култура, спорт и развлечения. Спецификите тук са свързани както с нуждите от кредитен ресурс, така и с гъвкавите оперативни цели по сегменти (зададени като максимално допустим брой/дял кредити по икономически сектори и големина на фирмите), съгласно споразуменията между ЕИФ и търговските банки.

ОТ ЕДНА СТРАНА, РАЗПРЕДЕЛЕНИЕТО ПО СЕКТОРИ НА ОБХВАНАТИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ ОТРАЗЯВА АДЕКВАТНО СТРУКТУРАТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ. ОТ ДРУГА СТРАНА, ПРОФИЛИТЕ НА ПОДКРЕПЕНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ СЪОТВЕТСТВАТ НА СЕКТОРНИТЕ СПЕЦИФИКИ И КОНКРЕТНИ НУЖДЫ НА АКТИВНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ.

¹⁶ Тези изчисления са направени на база на броя предприятия от този сектор и броя на подкрепените предприятия.

¹⁷ Тези четири сектори са от особен интерес в контекста на ИМСП. Делът на предприятията в тях надхвърля 44%, а наетите лица в тях представляват около 30% от всички наети лица в икономиката през 2021 г. Достъпът до финансиране за тези предприятия е не по-малко важен от този във всички останали сектори, а въздействието от подкрепата на тези сектори е съществено. В същото време предприятията от тези сектори не са допустими кандидати за БФП. Включването им сред крайните получатели е възможност за тези предприятия да получат ефективна подкрепа с публичен ресурс.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Таблица 4. Секторно разпределение на подкрепата

		Всички предприятия в страната (2020) ¹⁸	Предприятия, получили помощ по ОПИМСП
A	Селско, горско и рибно стопанство		0.6%
B	Добивна промишленост	0.1%	0.3%
C	Преработваща промишленост	7.5%	18.1%
D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	0.5%	0.3%
E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	0.2%	0.3%
F	Строителство	5.3%	7.3%
G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	34.5%	44.3%
H	Транспорт, складиране и пощи	5.6%	11.5%
I	Хотелиерство и ресторантьорство	6.3%	3.9%
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	3.8%	2.6%
K	Финансови и застрахователни дейности ¹⁹	1.1%	0.3%
L	Операции с недвижими имоти	6.1%	0.7%
M	Професионални дейности и научни изследвания	11.6%	3.5%
N	Административни и спомагателни дейности	2.9%	1.8%
P	Образование	1.0%	0.3%
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	3.5%	1.8%
R	Култура, спорт и развлечения	1.4%	0.8%
S	Други дейности	8.5%	1.7%

Източник: Данни за предприятията в страната: НСИ, годишни данни за бизнес демография по икономически дейности; данни за получените подкрепа предприятия: ЕИФ

¹⁸ Съвкупност на активните предприятия, общо 400 492 през 2020 година.

¹⁹ С изключение на дейността на холдингови дружества.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ

Таблица 5. Обем финансиране по икономически дейности

		Обем, млн. евро	Дял, %
A	Селско, горско и рибно стопанство	1.0	0.2%
B	Добивна промишленост	1.8	0.3%
C	Преработваща промишленост	137.0	24.1%
D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	3.6	0.6%
E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	0.8	0.1%
F	Строителство	43.9	7.7%
G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	255.6	45.0%
H	Транспорт, складиране и пощи	35.6	6.3%
I	Хотелиерство и ресторантьорство	14.7	2.6%
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	16.1	2.8%
K	Финансови и застрахователни дейности, с изкл. на дейността на холдингови дружества	2.3	0.4%
L	Операции с недвижими имоти	5.5	1.0%
M	Професионални дейности и научни изследвания	17.0	3.0%
N	Административни и спомагателни дейности	12.3	2.2%
P	Образование	3.6	0.6%
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	10.4	1.8%
R	Култура, спорт и развлечения	1.7	0.3%
S	Други дейности	5.3	0.9%

Източник: ЕИФ

Специфичните нужди са отразени и в размера на отпуснатите кредити по сектори, като най-голям дял от ресурса отива в сектор търговия и преработваща промишленост, като в останалите седемнадесет сектори се разпределят останалите около 30% от средствата.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

► **2.1.6 Адресирани ли са нуждите (потребности, оборотни средства и развитие) на целевите групи (крайни получатели)? Кои са целевите групи (крайни получатели), при които се наблюдава промяна?**

Приблизително равни дялове от подкрепените предприятия посочват, че отпуснатият кредитен ресурс им е бил необходим за инвестиционни и за оборотни нужди. По данни на ЕИФ около 28% от кредитите са били отпуснати с инвестиционни цели, а 71% като оборотен капитал. Въпреки, че делът на инвестиционните кредити е едва 28% от общия брой, в тях е вложен около 40% от ресурса, докато размерът на оборотните кредити е около 57% от отпуснатия кредитен ресурс (при около 71% от броя кредити в тази група).

НАД ПОЛОВИНАТА ПОДКРЕПЕНИ ПРЕДПРИЯТИЯ СА МИКРОПРЕДПРИЯТИЯ.

Делът на малките и средни предприятия сред подкрепените предприятия е по-висок, тъй като това са и предприятията, които в най-голяма степен се нуждаят от ресурс за своята дейност. Представените по-долу резултати показват, че в тази група микропредприятията и новостартиращите предприятия постигат най-голям ръст в показателите след като са получили подкрепа по ИМСП.

Таблица 6. Предоставена подкрепа по размер на предприятията

Размер на подкрепените предприятия	Крайни получатели		Структура на МСП, 2020 г.
	Брой	%	%
0-9 наети лица (микро)	2 044	51.5%	92.1%
10-49 наети лица (малко)	1 528	38.5%	6.4%
50-149 наети лица (средно)	321	8.1%	1.2%
150-249 наети лица (средно)	73	1.8%	
250-499 наети лица (голямо)	1	0.0%	0.2%

Източник: Данни за крайни получатели: ЕИФ, данни за предприятията в страната: НСИ: Основни икономически показатели по структурна бизнес статистика, по групи предприятия според броя на заетите лица

Сравнение на подкрепените по ИМСП предприятия със сходна извадка от предприятия в страната

В периода в обхвата на оценката (2015-2021 г.) подкрепените предприятия увеличават своите показатели пет пъти повече, в сравнение с промяната, която успяват да отбележат други сходни предприятия, които не са подкрепени в рамките на ИМСП²⁰. Ако в този период съвкупно приходите на контролна група сходни предприятия нарастват с около 16%, при подкрепените предприятия ръстът е в рамките на около 83%.

²⁰ За целите на тази част от анализа е конструирана контролна извадка от предприятия, които имат сходни характеристики по сектор на икономическа дейност и не са новостартиращи предприятия. Между двете извадки е налице известна разлика по отношение нивата на финансовите показатели в базовата година. В голяма степен това може да се обясни от факта, че в групата на подкрепените предприятия са включени повече „млади“ предприятия, а в контролната извадка, която е случайна и селектирана по метода *propensity score matching*, средната възраст е по-висока. Съставянето на контролна извадка, което да е базирано на нивата на финансовите показатели е силно ограничено от информационна гледна точка, поради което и идентифицираната контролна извадка е на средна възраст 17.8 години, а съвкупността на подкрепените предприятия е на средна възраст 14.7 години. Въпреки тези разлики в двете групи,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

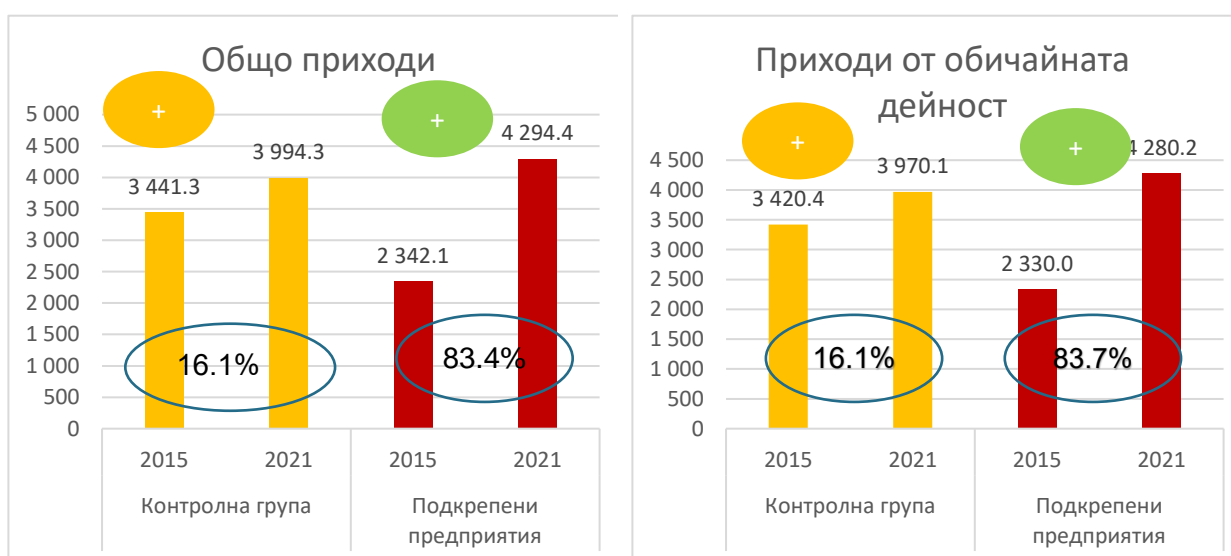
ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

По отношение на персонала се забелязва, че неподкрепените предприятия намаляват своя персонал, като запазват на същите нива разходите за заплати²¹. В същия период, подкрепените предприятия постигат ръст в броя заети лица от 16.6% и увеличават разходите си за персонал с 88.6%. Тези данни ясно показват, че подкрепените предприятия реализират силна бизнес активност, достигайки нетипичен за останалите предприятия ръст. Т.е. помощта е била насочена към най-активните предприятия, чиято дейност е близо пет пъти по-динамична от скоростта на развитие на останалите предприятия в страната.

Фигура 3. Изменение в приходите при подкрепените предприятия и контролна група МСП

Източник: Собствени изчисления

Легенда:

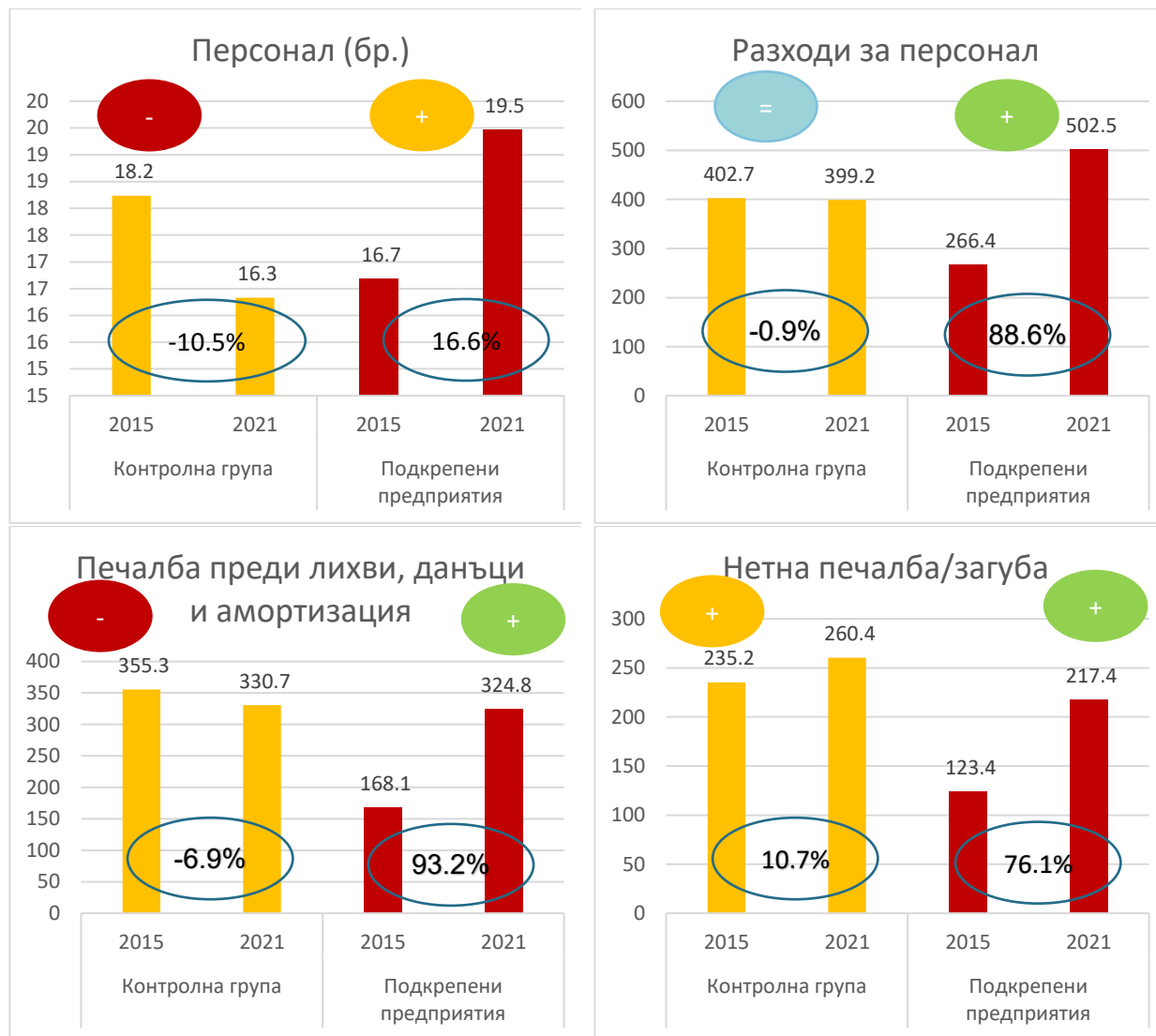
Значителен ръст (над 75%) +
 Умерен ръст (под 20%) +

Незначителна промяна (между -1% и +1%) =
 Спад за периода -

които сравняваме, при прилагането на метода *разлика в разликите* (difference-in-differences) ясно се очертава значително по-голямото изменение след получаване на подкрепата при включените в Програмата предприятия, което е значително над обичайните темпове на растеж при предприятията от контролната група. В крайна сметка резултатът показва, че въпреки по-слабите показатели през базовата година (в сравнение с контролната извадка), подкрепените предприятия постигат значително по-висок ръст в края на периода. Ето защо, дори и при това непреодолимо несъвършенство в констукцията на контролната група, няма надценяване в посочените тук оценки за нетния ефект от Инициативата на фирмено ниво.

²¹ Много вероятно тази тенденция отразява ефектите от Ковид-19.

Фигура 4. Изменение в заетостта и печалбата при подкрепените предприятия и контролна група МСП

Източник: Собствени изчисления

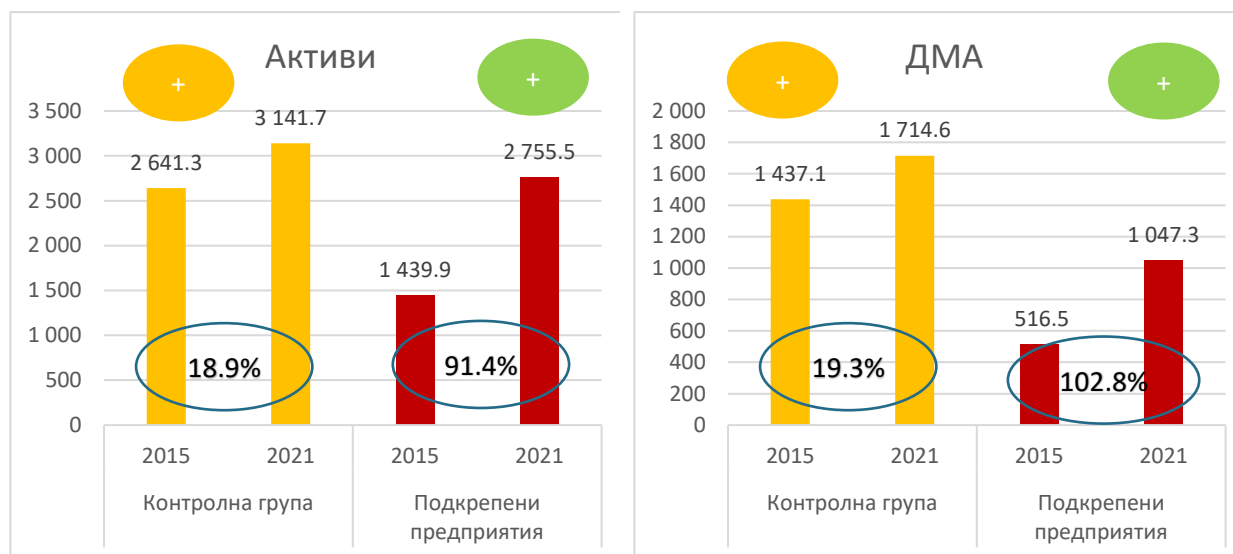
Легенда:

Значителен ръст (над 75%) +
Умерен ръст (под 20%) +

Незначителна промяна (между -1% и +1%) =
Спад за периода -

Сходни тенденции се наблюдават и по отношение на печалбата, докато съвкупната (средна) печалба на контролната група намалява в периода 2015-2021 г. (вероятно и поради ефектите, свързани с промяната в икономическата конюнктура по време на и непосредствено след пандемията), получателите на помощта почти удвояват своята печалба.

Фигура 5. Изменение в активите при подкрепените предприятия и контролна група МСП

Източник: Собствени изчисления

Легенда:

Значителен ръст (над 75%) +
Умерен ръст (под 20%) +

Незначителна промяна (между -1% и +1%) =
Спад за периода -

Ако обичайният ръст на активите е 18.9% (при контролната извадка от сходни предприятия), получателите на помощта почти удвояват своите активи. Сходни са числата и по отношение на дълготрайните материални активи. Това показва, че подкрепените предприятия са реализирали интензивна инвестиционна дейност, която е почти пет пъти по-висока от обичайната за същите по сектор и профил предприятия.

☑ Сравнение на подкрепените по ИМСП новостартиращи предприятия с извадка от предприятия, които стартират бизнес в периода 2012-2014 г.

За целите на анализа, показателите на подкрепените новостартиращи предприятия са сравнени с резултатите на контролна група новостартиращи²² предприятия в същия период от време след стартирането на бизнес. Тъй като подкрепените новостартиращи предприятия обхващат предприятия на различна „възраст“ между 0 и 3 години е изчислена средна възраст на новостартиращите предприятия към момента на получаване на подкрепата (тя у около 1 година и 6 месеца). Тъй като за референтна година в края на подкрепата е избрана 2021 г. (последната финансова година, за която има налични данни от годишните финансови отчети), в края 2021 г. подкрепените новостартиращи предприятия са били средно на около 5 години и 4 месеца. Ето защо подкрепените предприятия са сравнявани с извадка от 2 400 новостартиращи предприятия, които са започнали

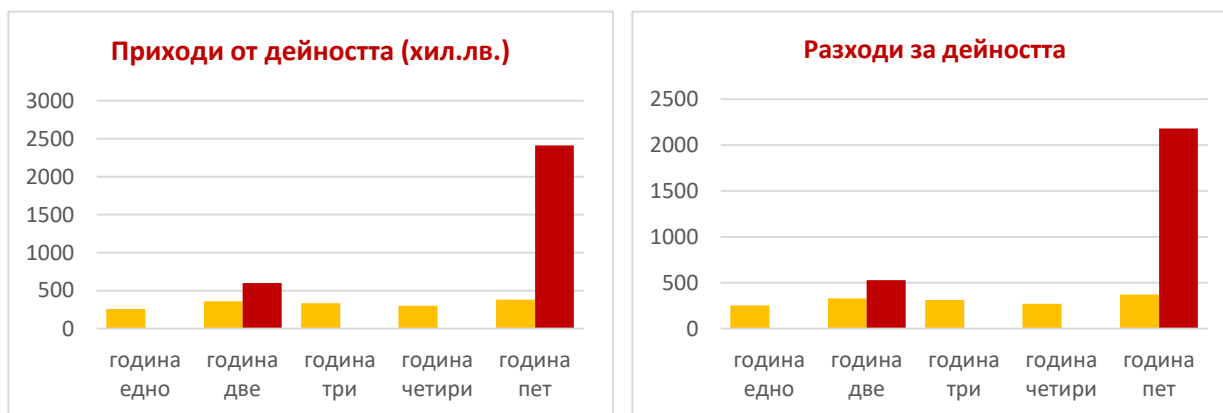
²² И в този случай контролната група има сходства с групата на подкрепените предприятия по сектори (използвани са над 60 икономически дейности), като максималните отклоненията са в рамките на 4 пр.п. (дължащи се предимно на известно подценяване на предприятията от търговията, а именно тези от икономически дейности 46 и 47). Тук отново е разглеждана интензивността на промяната спрямо двата периода.

дейност в периода 2012-2014 г. и за референтни години са избрани съответно втората и петата година на контролната извадка.

Фигура 6. Приходи и разходи на новостартиращите предприятия през първите пет години бизнес дейност: подкрепени и контролна група неподкрепени МСП

Сравнение между две групи МСП, които започват бизнес дейност в периода 2012-2014 г.:

- подкрепените новостартиращи предприятия, които са получили кредит по ИМСП²³
- контролна група (случайна извадка) от новостартиращи предприятия

Източник: Собствени изчисления

Подкрепените новостартиращи предприятия увеличават два пъти своите приходи, увеличават три пъти печалбата си и ДМА, а персоналят им нараства два пъти, при четири пъти ръст в разходите за заплати. При контролната група новостартиращи предприятия ръстът в приходите е малко под 50% (47,5%), печалбата им нараства едва с 6%, а ДМА се увеличава два пъти. Заетите лица нарастват с около 50%.

Емпиричните резултати от сравнителния анализ на подкрепените предприятия и контролната група новостартиращи МСП показват, че в краткосрочен и средносрочен план подкрепените предприятия имат значително по-добри резултати от неподкрепените. Интересно би било да се проследят дългосрочните ефекти от тази подкрепа. Например, като бъдат направени подобни сравнения върху същата група подкрепени предприятия и контролна група след още пет години.

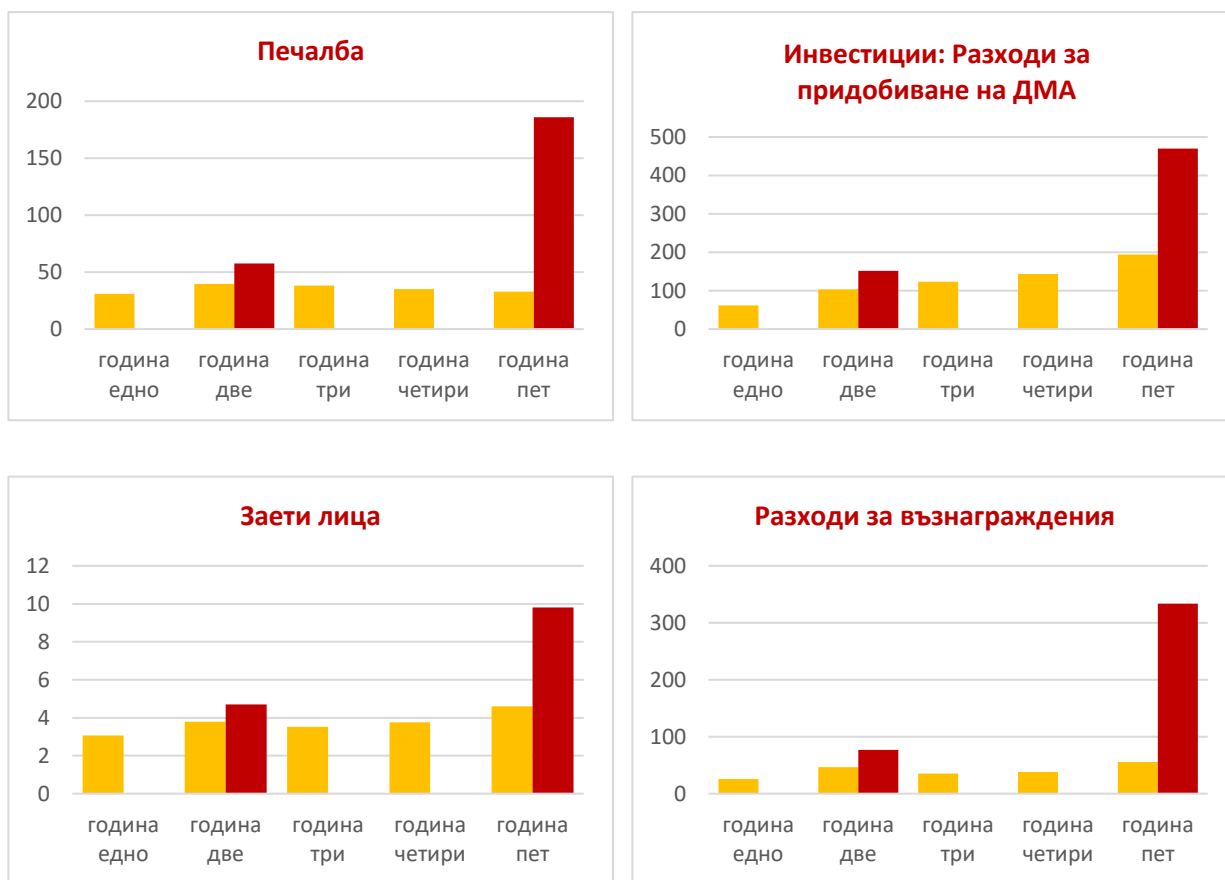
Ръстът при микропредприятията (0 до 9 заети) е най-значим, като по почти всички показатели за периода 2015-2021 г. те постигат ръст над два пъти (между 2.1 и 2.6 пъти). При малките предприятия (10 до 49 заети) ръстът е между 1.8 и 1.9 пъти, като изключение правят активите, които и в тази група нарастват над два пъти (2.1).

²³ За подкрепените новостартиращи предприятия е използвана 2015 г. или първата година, в която са налични годишни финансови отчети, а година пет е 2021 г., която е последната година, за която има такива. Новостартиралите предприятия са на различна възраст към този момент, но средната възраст на подкрепените новостартиращи предприятия е 5 години и 4 месеца. Поради тази причина са използвани точно тези периоди за сравнение.

Фигура 7. Печалба, инвестиции, заети лица и разходи за заплати на новостартиращите предприятия през първите пет години бизнес дейност: подкрепени и контролна група неподкрепени МСП

Сравнение между две групи МСП, които започват бизнес дейност в периода 2012-2014 г.:

- подкрепените новостартиращи предприятия, които са получили кредит по ИМСП²⁴
- контролна група (случайна извадка) от новостартиращи предприятия

Източник: Собствени изчисления

Ръстът при средните предприятия е сходен но по нито един показател те не успяват да надхвърлят ръст от 1.9. Единственото изключение и по-значими разлики при подкрепените предприятия се забелязва по отношение на ръста при персонала. Ако за микропредприятията персонала нараства средно с около 53.2%, при малките предприятия той расте с около 20.5%, а при средните предприятия с 16.6%.

²⁴ За подкрепените новостартиращи предприятия е използвана 2015 г. или първата година, в която са налични годишни финансови отчети, а година пет е 2021 г., която е последната година, за която има такива. Новостартиралите предприятия са на различна възраст към този момент, но средната възраст на подкрепените новостартиращи предприятия е 5 години и 4 месеца. Поради тази причина са използвани точно тези периоди за сравнение.

Таблица 7. Ефекти на помощта в зависимост от големината на предприятията

	Микропредприятия		Малки предприятия		Средни предприятия	
	Преди интервенцията (2015)	След интервенцията (2021)	Преди интервенцията (2015)	След интервенцията (2021)	Преди интервенцията (2015)	След интервенцията (2021)
	<i>Средна стойност</i>	<i>Средна стойност</i>	<i>Средна стойност</i>	<i>Средна стойност</i>	<i>Средна стойност</i>	<i>Средна стойност</i>
Персонал (брой)	2.41	3.69	14.63	17.63	64.74	75.51
Общо приходи	528.51	1 267.51	2 226.89	4 185.58	7 632.73	14 210.58
Приходи от обичайната дейност	526.54	1 263.07	2 217.59	4 170.24	7 580.63	14 152.13
Разходи за персонал	64.54	136.63	239.07	476.93	910.46	1 824.18
Печалба преди лихви, данъци и амортизация)	33.77	87.66	172.34	324.09	542.36	1 081.14
Нетна печалба/загуба	29.20	66.57	129.05	223.43	383.17	690.85
Активи	322.28	672.37	1 261.87	2 445.72	5 213.18	10 350.27
Дългосрочни активи	79.82	198.05	424.22	898.68	2 086.87	4 148.75

Източник: Собствени изчисления

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

- **2.1.7 Как прилагането на механизмите за изпълнение на ОПИМСП водят до заложените целеви стойности и резултати? Във връзка с оценка дали механизмите по прилагане на програмата са довели до финансиране на съответните целеви групи, интересите са постигнати, ползата от публична подкрепа е достигнала до съответната целева група МСП, изготвена е необходимата отчетност?**

Механизмите за изпълнение на ОПИМСП и изискванията са заложи в:

- Споразумението за финансиране между Република България и Европейския инвестиционен фонд;
- Споразумението между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП) между Република България, Европейския съюз, Европейската инвестиционна банка;
- Регламент (ЕС) № 1303/2013 НА Европейския парламент и на Съвета от 17 декември 2013 година и Европейския инвестиционен фонд;
- Регламент за изпълнение (ЕС) № 964/2014, по отношение на заложените правила за избор на финансови посредници и заложените механизми за контрол на изпълнението от страна на ЕИФ.

Всички тези механизми и изисквания са допринесли за успешното изпълнение на гаранционния инструмент и ефективното достигане на публичната подкрепа до съответната целева група МСП.

- **2.1.8 Какви механизми са създадени относно адаптиране на подкрепата за МСП към променящите се пазарни условия?**

Налице са два основни механизма, които водят до адаптиране на подкрепата за МСП към променящите се пазарни условия. На първо място, в рамките на програмирането и изпълнението на Инициативата, са предвидени определени административни процедури, които да позволят регулярен мониторинг, контрол и оценка по отношение на адаптиране/преразглеждане на ангажиментите на ниво финансови посредници. На второ място, в рамките на отделните финансови посредници е реализирана кредитна политика, която обхваща и предоставяния по Програмата финансов инструмент. Тази кредитна политика се подчинява изцяло на нормативните изисквания на действащия банков надзор. Поради наличието на силно изразена рационалност и бизнес логика на всеки финансов посредник, кредитната политика, и в частност параметризирането на пазарните продукти, е динамичен процес, който осигурява максимално отчитане на промените в икономическата среда и пазарните условия, при пълно следване на приетите правила за управление на риска. По този начин, структурата на реализирания портфейл по Инициативата от всички финансови посредници изцяло съответства на заложените оперативни цели по отношение на подкрепените предприятия (на ниво отделна търговска банка от една страна, и съгласно споразуменията между ЕИФ и търговските банки, от друга).

► 2.1.9 Как подкрепата по ОПИМСП се съчетава с подобни инструменти, финансирани с кохезионната политика или националните ресурси?

От една страна, на програмно ниво, подкрепата по ОПИМСП комбинира ресурс от оперативната програма с друг ресурс, който служи за покритие на гаранциите. Рискът е поет от няколко поематели съгласно *Споразумението между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)*: Република България (със средствата по ОП), ЕИФ, ЕИБ и ЕК. Това води до висока ефективност на използване на средствата, особено по отношение на постигнатия лостов ефект, който се дължи на комбинирането на ресурсите.

От друга страна, на ниво МСП, съчетаването на подкрепата с други финансови инструменти, както и инструменти, насочени към подобряването на конкурентоспособността, финансирани с кохезионната политика или националните ресурси показва, че²⁵:

- Значителна част от МСП са съчетали подкрепата по линия на ОПИМСП с ползването на други финансови инструменти: 40.6% от крайните получатели са ползвали инвестиционни банкови кредити (докато този дял при МСП, които не са получили подкрепа по Програмата е 18.1%); 50.0% от крайните получатели са ползвали банков кредит за оборотни средства (при останалите МСП този дял възлиза на 24.6%), като подобна е ситуацията при ползването на овърдрафт по разплащателна сметка (46.9% от крайните получатели срещу 23.7% при останалите МСП); 68.2% от крайните получатели са ползвали финансиране по кредитна карта (срещу 29.4% при останалите МСП).
- Една четвърт от крайните получатели (25.4%) са комбинирали подкрепата по линия на Инициативата с ползването на други инструменти по линия на кохезионната политика, като 18.8% от подкрепените предприятия заявяват, че са ползвали подкрепа по линия на ОП „Конкурентоспособност“ и ОП „Иновации и конкурентоспособност“, 12.5% - по линия на ОП „Развитие на човешките ресурси“, 3.1% - по линия на ОП „Регионално развитие“ и ОП „Региони в растеж“, а 15.6% по линия на други програми на ЕС.

► 2.1.10 Какъв е приносът на Европейски инвестиционен фонд за осигуряване на необходимия капацитет по прилагане на ОПИМСП?

Съгласно *Споразумението между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)*, ЕИФ действа като управляващ ИНГИМСП.²⁶ Задачите и задълженията на ЕИФ съгласно Споразумение за финансиране между Република България и Европейския инвестиционен фонд, се изразяват в:

- а) Прилагането на целевия компонент в рамките на ефективна и ефикасна система за вътрешен контрол в течение на целия срок на финансиране;

²⁵ Източник: Собствено проучване сред подкрепените МСП и контролна група предприятия.

²⁶ “Споразумение между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)“, Член 3 – Отговорности и задачи на ЕИФ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

- б) Транспониране на приложимите ред и условия за финансиране в оперативните споразумения с финансовите посредници, и по-специално разпоредбите относно ливъридж ефект на операцията;
- в) Вземането на всички решения за поемане на задължения във връзка с операциите и за отмяна на такива задължения, когато това е целесъобразно, и съответното уведомяване на съвета на инвеститорите;
- г) Договарянето и стартирането на всеки един правен инструмент, който ЕИФ, в съответствие със собствената си професионална преценка, счита за подходящ във връзка с изпълнението, управлението и в зависимост от случая, прекратяването на операциите;
- д) Изискването от финансовите посредници да възстановят всяка сума, която евентуално им е била неправомерно изплатена в рамките на оперативните споразумения;
- е) Изискването от финансовите посредници да се задължат в рамките на всяко оперативно споразумение да вземат подходящи мерки за възстановяването на всяка сума, дължима от съответните крайни получатели в рамките на свързаните с тях трансакции;
- ж) Когато е целесъобразно и при условие че бъдат възстановени съответните разходи за съдебните спорове, управлението на съдебните спорове (в това число, без ограничение, завеждането на съдебния иск, воденето на съдебния спор, уреждането на спора и съдебната защита) във връзка с всяка операция;
- з) Отговарянето за откриването, воденето и закриването на сметката на целевия компонент, дебитирането и кредитирането на сметката на целевия компонент в съответствие с разпоредбите на Споразумението за финансиране, извършването на всички предвидени плащания, и извършването на всички предвидени трансакции, за финансиране във връзка със сметката на целевия компонент;
- и) Водене на отделни счетоводни ведомости и строга и точна отчетност за използването на приноса на ДЧ;
- й) Предприемането на необходимите мерки с оглед осигуряване на защита на личните данни, които са притежание на ЕИФ, в съответствие с изискванията на Регламент (ЕО) № 45/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2000 г. относно защитата на лицата по отношение на обработката на лични данни от институции и органи на Съюза и за свободното движение на такива данни, и на последващите актове за изменение;
- к) Уверение, че в оперативните споразумения са включени договорни изисквания за преминаването върху крайните получатели на договореното от финансовите посредници намаление на лихвения процент, и проследяването на тяхното изпълнение;
- л) Предприемането на всяко друго действие, което бъде сметено за необходимо за правилното прилагане и управление на целевия компонент в рамките на ограниченията, определени в Споразумението за финансиране.

Капацитетът и мандатът на ЕИФ в прилагането на финансови инструменти допринася за постигането на положителни резултати относно администрирането на процеса на изпълнение, относно изпълнението и резултатите, постигнати от Програмата, както и относно доверието от страна на финансовите посредници по отношение на репутацията, професионализма и капацитета на институцията.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► 2.1.11 Каква е оценката за ролята и участието на партньорите в изпълнението на ОПИМСП?

Проведените качествени изследвания и анализът на изпълнението на програмата показват, че:

В БЪЛГАРИЯ ВЕЧЕ Е ИЗГРАДЕН КАПАЦИТЕТ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ ОТ СТРАНА НА УО НА ИМСП.

Фактор за това положително развитие е фактът, че финансовите инструменти се прилагат в България още от първия за страната програмен период (2007 – 2013 г.). Натрупан е опит и чрез успешното прилагане и отчитане на Инициативата JEREMIE. Капацитетът и мандатът на ЕИФ в прилагането на финансови инструменти допринася за доброто администриране и управление на процеса, подобрява качеството на изпълнение и максимизира резултатите, постигнати от Програмата. Доброто партньорство и добрата работа на ЕИФ, както и репутацията, професионализма и капацитета на институцията, допринасят за доверието на финансовите посредници към програмата. В процеса на структуриране на помощта ЕИФ са стъпили на солиден анализ на профила на кредитополучателите в България като са направени сегментации, за да бъде по-добре насочен ресурсът. На база на този анализ са структурирани целите по сектори и типове предприятия (райони, големина и пр.). За всяка една банка е направено моделиране на рисковия профил на портфейла (който е различен за всяка банка) и е проведено предварително обследване²⁷ и *ex-ante* оценка на всяка банка, след което ЕИФ са пристъпили към договаряне.

Доброто взаимодействие между ЕИФ и финансовите посредници е базирано както на съвместния им опит от предходни периоди, така и на факта, че това е пазарен инструмент и финансирането се отпуска за текущите инвестиционни и оборотни нужди на бизнеса, т.е. банките са можели да го „продават“ с лекота, като част от останалите продукти, които предлагат. Като цяло изпълнението на ИМСП е било съпроводено с голям интерес от страна на банките, което дава възможност на ЕИФ да направи качествена селекция и да договори по-прецизно портфейла, който всяка една банка изпълнява.

Важно е също така да се отбележи, че не всички банки използват по един и същи начин гаранцията. В зависимост от сегментацията и профила на клиентите на всяка финансова институция (и желанието им да работят с определен сегмент) се определя и гаранцията. ЕИФ разглежда не само кой финансов посредник какъв портфейл може да направи, но и какъв портфейл иска да направи, като се прави анализ на това къде ще бъде насочен този портфейл с ясното разбиране, че различните банки си имат различна кредитна политика. По този начин портфейлът не е разпределен пропорционален но това каква част от кредитния пазар принадлежи на всеки посредник, а на база на типовете сегменти, в които те са по-силни (успешни). По този начин на някои по-малки финансови посредници е даден по-голям ресурс, а на по-големи банки - по-малък ресурс, тъй като е направен анализ на къде ще отиде ресурсът чрез всеки един финансов посредник, така че да стигне до различните категории МСП.

²⁷ due diligence

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

В процеса на изпълнение ЕИФ прави преценка на изпълнението и на критериите, което допълнително дава възможност за текущ преглед и ако има фактори, които водят до изоставане от зададените критерии и целите (по сегменти), те биват коригирани. В процеса на изпълнение се следи също така и оптималната скорост (след стартиране на изпълнението), която ЕИФ определя като разумна и към която трябва да се стремят финансовите посредници.

В същото време изпълнението на ИМСП не е съпътствано с административна тежест или бремене за финансовите посредници, а дори носи ползи за тях поради това, че в процеса са включени други поематели на риска. (Българската държава, ЕИФ, ЕИБ и ЕК). ЕИФ е администратор на цялата програма, тоест екипът на ЕИФ управлява средствата по оперативната програма и служи като агент на останалите поематели на риска като управлява целия портфейл и плаща всяка гаранция, която се поиска от името на останалите поематели в определените в споразумението пропорции.

В резултат на това, освен че инструментът дава по-пълна защита на кредитния риск за банките, отколкото други инструменти, той осигурява и по-висок лостов ефект, тъй като има и друг ресурс, който се влага в покритието на риска. По този начин се осигурява по-голяма финансиране, по-голяма ефективност на публичния ресурс като краен резултат на общо финансиране на бизнеса при много добър мултипликатор (около 5.8-6.0), като лостовият ефект е рекорден за България. На практика гаранциите правят този инструмент много по-атрактивен за банковата система в сравнение с всички други подобни продукти, които се предлагат.

Други положителни ефекти от доброто партньорство в изпълнението на ИМСП са, че:

- Изпълнението на инициативата стартира бързо;
- Инструментът е направен с идеята да работи бързо и на практика в процеса на изпълнение ресурсът достига до бизнеса бързо;
- Осигурява голям лостов ефект;
- Достига до компании, които трудно получават кредитиране – около и над 50% от кредитополучателите са микро компании (до 10 служители).

Ползите от партньорството при изпълнението на ИМСП също така са и в следните няколко важни направления:

- Осигурен достъп до кредитен ресурс за предприятията;
- Осигурен достъп до кредитен ресурс за микро и малки предприятия, които обикновено нямат активи и трудно могат да обезпечат кредитите, от които имат нужда;
- Създаване на механизъм за изпълнение на инструмент, който е възможно най-сложният от гледна точка на трансфер на ползи, но позволява лихвено понижение по зададен алгоритъм, който при други условия не е лесно да бъде приложен на българския пазар;
- Успешно изпълнение на ИМПС с изключително добри резултати спрямо заложените цели и като ефекти за получателите на помощта;
- Акцента върху микропредприятията, достъп до кредитиране при по-малки обезпечения, което подобрява позициите им на пазара.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Като цяло изпълнението на ИМС показва, че създадените партньорства са ефективни, намерен е модел, който да бъде благоприятен за всички заинтересовани страни, така че ресурсът да стигне в максимално бърза степен до крайните получатели. В крайна сметка и финансовите посредници, и крайните получатели, споделят, че биха използвали отново инструмента, ако в бъдеще той се предлага отново в България.

2.2 Ефикасност и устойчивост

► 2.2.1 Ефикасно ли е изпълнението на ОПИМСП? В случай, че не е – какви са причините? Препоръки.

На първо място, изпълнението на ОПИМСП е ефикасно, тъй като целевият резултат е постигнат с относително ниски за пазарните реалности разходи по отношение на покритието на риска и параметрите на предоставяните кредити за търговските банки и крайните получатели. На второ място, постигнатите стойности на показателите за изпълнение са значително по-високи от първоначално заложените, без да има допълнително повишаване на разходите. По този начин, осъществените резултати се характеризират с влагането на по-малко количество ресурси от планираното. Така е постигнато значително по-голямо количество резултати на относително ниска цена.

Общите разходи и такси за управление на програмата са 6.2 млн. лв., което е 6.1% от приноса на страните членки. Това показва, че тези разходи са ефикасни и разумни, тъй като не надвишават 10% от стойността на ресурса.

В допълнение може да бъде посочено, че лошите кредити по Инициативата са относително малко – общо 203 на брой, което представлява 4% от всички отпуснати кредити в рамките на ИМСП. Тези кредити възлизат на стойност 14 млн. евро, като от тях около 1 млн. евро са събрани обратно. Общият размер на загубите възлиза приблизително на 13 млн. евро (около 12.7% от предвидения ресурс от 102 млн. евро и 2.2% от отпуснатите кредити – ниво, което е значително по-ниско от средното за финансовия сектор²⁸). За сравнение по данни на БНБ делът на необслужваните кредити е 5.9%.²⁹ Този резултат е показателен за постигната ефикасност по отношение на предоставеното финансиране, което при равни други условия е определяно от търговските банки като по-рисково. В крайна сметка прилагането на инструмента стимулира идентифицирането на жизнеспособните предприятия, които се оказват далеч по-малко рискови отколкото традиционните инструменти за определяне на кредитния риск предполагат.

²⁸ Вж. т. 2.2.3, в която са представени данни за дела на лошите кредити на българския банков пазар.

²⁹ Банките в България Октомври – Декември 2022, БНБ, стр.13.

Таблица 8. Лоши кредити и претърпени загуби в рамките на Програмата

	Брой лоши кредити	Стойност на лошите кредити	Събрани средства от лошите кредити	Загуби
Общо	203	14.0 млн. евро	1.0 млн. евро	13.1 млн. евро
<i>В евро</i>	14	1.3 млн. евро	0.1 млн. евро	1.2 млн. евро
<i>В лева</i>	189	24.7 млн. лева	1.7 млн. лева	23.3 млн. лева

Източник: ЕИФ

На фирмено ниво получаването на подкрепата е свързано с относително по-ниски разходи за подкрепените предприятия в сравнение с МСП, които не са получили подкрепа. Преференциалните лихви по кредита са причина за 22.5% от управителите на бизнеса да се възползват от този финансов инструмент, а намалените изисквания за предоставяне на обезпечение са посочени като причина от 27.5% от управителите.³⁰ Нещо повече, подкрепените предприятия се характеризират със значително по-високи нива на дългосрочни и краткосрочни задължения към финансови институции, които нарастват съответно със 160% и 141% за периода преди и след получаване на подкрепата (за сравнение при контролната група тези изменения са съответно 27% и 39%). В същото време подкрепените МСП са реализирали нетни лихвени приходи, които възлизат на приблизително 1% от разходите за дейността³¹, за разлика от контролната група МСП, за които финансовият резултат е огледален – нетни лихвени разходи съответстващи на приблизително 1% от разходите за дейността.³² Това е показателно за много по-ниска цена на финансирането при подкрепените предприятия.

Следователно, изпълнението на ОПИМСП е ефикасно както на макро, така микроикономическо ниво.

- **2.2.2 Анализ на разходите и ползите с цел проверка дали ползите при подпомогнатите МСП по ОПИМСП са на по – високо или по – ниско ниво в сравнение с първоначално очакваните резултати, както и в сравнение с подобни финансови инструменти.**

Основната цел на програмата е да подобри достъпа до финансиране за по-малките предприятия, които са по-рискови и са в неблагоприятна позиция на кредитния пазар, като по този начин подобри тяхната конкурентоспособност и устойчивост, и повлияе положително върху бизнес средата и състоянието на МСП в България.

На микроикономическо ниво, първоначално заложените целеви стойности на програмните индикатори са преизпълнени, което е и показателно за ефикасността на Инициативата и положителния баланс между направените разходи и получените ползи като цяло.

³⁰ Източник: Собствено проучване сред подкрепените МСП и контролна група предприятия.

³¹ Тук не са включени разходи за лихви, данъци и амортизация.

³² Собствени изчисления на база ГФО на подкрепените предприятия и контролна група МСП, които не са получили подкрепа.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

На микроикономическо ниво анализът на разходи и ползи е базиран на данните от ГФО на подкрепените предприятия и контролна група от МСП (случайна извадка), които не са получили подкрепа по Инициативата. За целта са анализирани включените в този масив микро и малки предприятия³³, които при равни други условия имат по-затруднен достъп до банкови кредити с инвестиционна цел и за оборотни средства (който затруднен достъп характеризира не само групата от подкрепените предприятия, но и контролната група).

Изменението на средните приходи от обичайната дейност за периода 2015-2021 г.³⁴ при подкрепените микро и малки предприятия възлиза на 117% срещу 25% при контролната група³⁵: съществен резултат, който е показателен, че подкрепата успешно е стимулирала разширяването на бизнес дейността на крайните получатели. Това разширяване е свързано и с увеличение в числеността на персонала на тази група подкрепени предприятия, възлизащо на 41.9% (срещу намаление в числеността на персонала при контролната група от 25.3%). Наблюдаваните положителни ефекти върху броя на наетите лица и разходите за заплати при подкрепените микро и малки предприятия е свързано с повишаване нивото на разходите за заплати на един нает с 54.6% (за разлика от контролната група и средните и големите МСП, получили подкрепа, при които не се наблюдава подобна положителна динамика). Икономическото оживление в този сегмент предприятия е свързано и с нарастване на разходите от 117% (срещу 19% при контролната група).

Съотношението разходи-ползи е оценено чрез приходите от обичайна дейност и разходите за дейността (без лихви, данъци, амортизация и персонал). При подкрепените предприятия това съотношение стартира от ниво 1.251 преди получаване на подкрепата (докато в същия момент при контролната група то е 1.189). През 2021 г. това съотношение възлиза на 1.247 при подкрепените предприятия (срещу 1.173 при неподкрепените). Наблюдаваният спад и при двете групи относително малък и се дължи преди всичко на ефектите от Ковид-19. Все пак, нетният ефект от подкрепата е положителен: 0.012 пункта. Изменението в печалбата при крайните получатели за периода е положително: 100% (докато при контролната група е регистриран спад от 8%). Тези финансови резултати предопределят и изменението в притежаваните дълготрайни материални активи: при подкрепените предприятия увеличението възлиза на 140% (а при контролната група то е отрицателно и съответства на намалението в печалбата от 8%).

На база на тези оценки можем да заключим, че Инициативата се характеризира с висока ефикасност по отношение подобряване достъпа до финансиране и постигането на благоприятни резултати от подкрепата по отношение на разходите и ползите. Основната цел на програмата е постигната: да бъде подобрена конкурентоспособността и устойчивостта на МСП в България, като ползите при подпомогнатите МСП по ОПИМСП са на по-високо ниво в сравнение с подобни финансови инструменти.

³³ Броят на наетите лица в тях е под 50.

³⁴ Този период съответства на времеви момент преди предоставянето на подкрепата по ОПИМСП и на времеви момент след приключване на финансирането, когато продължава прекия финансов ефект по отношение изплащане на кредитите, и когато се очаква потенциалното въздействие върху бизнес представянето на фирмено ниво.

³⁵ Контролната група е конструирана така, че да осигури съответствие по секторен признак.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► **2.2.3 Оптимизация на риска или до каква степен е подходящ обхвата на риска предвид капацитета на носителите на риска. (Настоящият въпрос за ефикасно изпълнение на ОПИМСП е с цел преценка дали структурата на ОПИМСП е съобразена с различните носители на риска, капацитета им да поемат риска и дали е осигурено максимално покритие на риска).**

Основните рискове, съответно пречки, пред осъществяването на кредитиране на МСП при отсъствието на подкрепа от страна на програми и мерки, подобни на ОПИМСП, се свързват с особеностите на функционирането и оцеляването на МСП, а именно:

- Недостатъчно дълга история, в т.ч. финансова (най-вече за стартиращите и младите предприятия), на база на която да се направи оценка от страна на финансовите институции относно устойчивостта на предприятието и неговия потенциал да генерира приходи в бъдеще.
- В много случаи показателите на фирмите са непостоянни във времето. Например, те често се характеризират с ясно изразена сезонност, която от своя страна се изразява в неравномерност на извършваните разходи и получаваните приходи в рамките на финансовата година. Също така, дейността на МСП обикновено се влияе в по-голяма степен от фазата на бизнес цикъла, което води до голяма волатилност на финансовите им показатели в рамките на по-дълги периоди (над една-две години). По-конкретно, в рецесионната фаза на бизнес цикъла, проявлението на тези рискове е свързано и със съществен риск от прекратяване на дейността.
- Моделите и техниките за оценка на риска, използвани от кредитните институции, се основават на статистическа теория, чиято приложна валидност изисква съществено количество информация, каквото малките и средните фирми често не могат да предоставят по обективни причини. Дори и тези техники да бъдат приложени механично, вероятността за погрешно оценяване на риска, свързан с конкретно предприятие, кандидатстващо за кредит, е голяма и не в полза на предприятието.
- Понастоящем, в обстановка на пост-Ковид, война в близост до България, нарушени вериги на доставки и висока инфлация (отнасяща се в частност и до силно повишени цени на енергоносителите), предвидимостта относно състоянието и развитието на МСП е значително намалена, като оцеляването на предприятията в някои сектори е несигурно. Макар и често препоръчваното решение да е адаптиране или цялостна промяна на техния бизнес модел, последното нито гарантира подобряване на устойчивостта или предвидимостта, нито предполага автоматична възможност от страна на предприятията да я осъществят.

Резултатът от вземането под внимание на описаните рискове от страна на кредитиращите институции води до ограничаване на отпуснатите заеми за МСП. С други думи, равнището на кредита е по-ниско от това, което би било осъществено при отсъствието на рисковете, т.е. при равни други условия (имат се предвид условия като тези, отнасящи се до големите компании с дълга финансова история и относително гарантирани пазари в краткосрочна и средносрочна перспектива).

Предоставянето на гаранции по линия на програмата в размер на 102 млн. евро води до изместване (частично или пълно) на риска от неплащане на кредитите от банките към гарантиращите институции. С оглед на факта, че програмата предвижда генериране на допълнително кредитиране в размер на около 400 млн. евро, то

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

сътношението на гаранциите и предвиждания размер на кредитите е около $\frac{1}{4}$. При изпълнение на кредитирането над този размер, това съотношение намалява.

По последни отчетни данни на БНБ, към края на март 2023 г. делът на лошите и преструктурираните кредити към нефинансови предприятия е около 9% от общо отпуснатите кредити. Като се има предвид, че преструктурираните кредити все пак се характеризират с обслужване, макар и при утежнени условия, то рискът за кредитиращите банки от неплащане на отпуснатите кредити е среднестатистически под 10%. При планираното съотношение на гаранции и кредити се предполага, че банките не носят риск от загуби до 25% от отпуснатите кредити. При ефективно отчетената стойност на кредитирането от малко над 583 млн. евро, генерирано с помощта на отпуснатите гаранции, тези гаранции покриват напълно загуби на банките до около 17.5% от сумата на кредита.

Дори да се приеме, че рискът от неплащане при МСП е осезаемо по-висок от отчетената средна стойност на лошите и преструктурираните кредити, то покритието, което осигуряват гаранциите, е такова, че банките без затруднения могат да допуснат загуби, които се равняват на процента на покритие по линия на гаранциите плюс средния процент на лошите и преструктурирани кредити, без това да влоши качеството на кредитния им портфейл (т.е. до около 26%). Едва при загуби от отпуснатите кредити над този процент, кредитиращите институции биха понесли ефектите от реализацията на рискове, влошаващи качеството на кредитния им портфейл, което да ги демотивира изобщо да предприемат кредитиране. Очевидно, вероятността за подобни загуби в настоящия макроикономически контекст и очакванията за следващите периоди е много малка. Следва да се има предвид също, че реализираната сума на кредитиране с помощта на гаранционната схема представлява по-малко от 5% от общата сума на кредитите, отпуснати на нефинансови предприятия в България. Дори в случай на прекомерни загуби (т.е. по-големи от максимално описаните като допустими към момента) това малко тегло би довело до сравнително маргинално влошаване на качеството на портфейла по линия на този тип кредити.

В резултат на гореизложеното може да се направи заключението, че приложената гаранционна схема води до ефективно преразпределяне на основната тежест на рисковете от кредитиращите институции към гарантиращите такива. Същевременно, имайки предвид стабилността (и дори слабото подобрене) на показателите за лоши и преструктурирани кредити в банковата система, преизпълнението на заложените индикатори за генериран обем на кредита е индикация за постигане на икономически ползи, които в най-лошия случай се равняват на разхода за гаранции (по линия на стимулиране на икономическа активност и заетост, генериране на приходи за фирмите, а оттам и на данъчни и други приходи за фиска).

► 2.2.4 Устойчиви ли са постигнатите резултати?

Основните макро- и микроикономически ефекти, които са заложи да бъдат постигнати в резултат на изпълнението на Програмата са свързани с постигане на по-високи нива конкурентоспособност, производителност, икономически растеж, заетост и социално-икономическо сближаване на регионите. Подобреният достъп до финансиране посредством въвеждането на финансовия инструмент в рамките на ОПИМСП води до положително въздействие върху всяко едно от изброените. По-конкретно, програмата

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

допринася за повишаване на устойчивостта на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране, а от там и до постигането на всички други ефекти.

Предоставената от ОПИМСП подкрепа за периода 2017-2019 г. съответства на 568 млн. евро банкови кредити за български предприятия, които са осигурени в относително кратък срок по един гъвкав и щадящ бизнеса механизъм. Постигнатата ефективност и ефикасност са осезаеми, особено в контекста на относително традиционно ограничаване достъп до финансиране за българските МСП.

Реализирането на Инициативата води до положително въздействие върху българските предприятия. Достъпът до финансиране е в основата на подобреното на всички останали фактори на конкурентоспособност на фирмено ниво от една страна (иновационна дейност, използване на ИКТ, прилагането на добри практики, развитие на човешките ресурси и др.), а от друга – пряко свързан с бизнес представянето и устойчивото развитие на МСП (заетост, печалба и продажби, пазарен дял и пр.).

Като цяло, Програмата е успяла да достигне до най-жизнеспособните, но в същото време и по-рискови предприятия, в т.ч. предимно микро и малки предприятия. Подкрепените МСП са успели да подобрят конкурентоспособността си и бизнес представянето си в значително по-висока степен спрямо неподкрепените МСП, което е предпоставка за устойчив средносрочен и дългосрочен ефект върху обхванатите бизнеси.

НА БАЗА НА ЕМПИРИЧНИТЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗВЪРШЕНИЯ АНАЛИЗ В РАМКИТЕ НА ДЕЙНОСТ 1, 2 И 3 ОТ НАСТОЯЩИЯ ПРОЕКТ, МОЖЕМ ДА ЗАКЛЮЧИМ, ЧЕ ПОСТИГНАТИТЕ РЕЗУЛТАТИ СА УСТОЙЧИВИ И ЩЕ ПРОДЪЛЖАВАТ ДА ВЪЗДЕЙСТВАТ ПОЛОЖИТЕЛНО ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА ПОДКРЕПЕНИТЕ МСП НЕ САМО В КРАТКОСРОЧЕН, НО И В ДЪЛГОСРОЧЕН ПЛАН.

► **2.2.5 Има ли примери за добри практики по отношение на: дизайн на финансовия инструмент, изпълнение, устойчивост на резултатите, добри проекти?**

Инициативата за МСП е съвместен финансов инструмент на ЕК и Групата на ЕИБ (Европейската инвестиционна банка и Европейският инвестиционен фонд), който има за цел да стимулира финансирането на МСП чрез предоставяне на частично покритие на риска за кредитни портфейли за МСП на финансови институции. Наред с ресурсите на Европейските структурни и инвестиционни фондове („ЕСИФ“), предоставени от държавите-членки, Инициативата за МСП е съфинансирана от Европейския съюз чрез ресурси на COSME и/или Хоризонт 2020, както и ресурси на Групата на ЕИБ. Инициативата за МСП за периода на оценката се е изпълнявала в България, Финландия, Италия, Малта, Румъния и Испания. Когато разглеждаме добрите практики следва да имаме предвид, че по своята същност инструментът е стандартизиран по отношение на всички държави, които са изпълнявали инициативата, като единствените разлики са от къде идват средствата за покриване на риска по линия на ЕК. В дизайна на инструмента, който е прилаган в България, частта от риска поет от ЕК е с бюджет по програма *Horizon 2020* и съответно част от портфейла трябва да е към кредитополучатели (и като брой и като общ размер на финансирането), които отговарят на критериите на *Horizon 2020* за финансиране на иновативност. Поетият по ОПИМСП ангажимент

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

е да бъде реализиран кредитен портфейл в размер на 16.4 милиона евро³⁶ (от целия портфейл) в компании, които са иновативни и отговарят на релевантните критерии на *Horizon 2020*. Общият брой на компаниите, които отговарят на тези критерии са 210 (като броят на предоставените кредити към тези компании е 231). Общата стойност на отпуснатите кредити на тези компании възлиза на 50.7 млн. евро, от които са усвоени 49.2 млн. евро, което показва, че заложената целева стойност е надхвърлена трикратно.

Такъв дизайн на финансов инструмент, в който са включени средства по *Horizon 2020*, може да бъде отчетен като добра практика, тъй като подобрява достъпа до финансиране на иновативните компании и подпомага успешното реализиране на иновационни политики, процеси и продукти, а от там, води до подобрене в производителността на МСП в България.

Инициативата за МСП за периода на оценката се е изпълнявала в България, Финландия, Италия, Малта, Румъния и Испания. Испания е първата държава, която подписва споразумение за изпълнение и съответно първата приключила прилагането му. За изследването на друга европейска практика в текста по-долу сме разгледали синтезирано изпълнението в Испания.

Испания е първата страна, която прилага най-големия финансов инструмент на ЕС за МСП с подписването на различни споразумения между Министерството на финансите, Групата на ЕИБ и автономните общности. Само за 15 месеца 800 милиона³⁷ евро от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), предоставени от Главната администрация на държавата и автономните общности, са финансирани 35 000 МСП, в които работят около 325 000 души. Испания играе ролята на пионер, като става първата държава от ЕС, която въвежда гаранционния механизъм, след подписването на споразумения между Министерството на финансите и Групата на ЕИБ през февруари 2015 г. Ресурсите от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) (от съответните оперативни програми) са в размер на 800 милиона евро, предоставени за този инструмент от Главната администрация на държавата и автономните общности, а подкрепата на Групата на ЕИБ е в размер на около 2 милиарда евро, с които тя е съ-поемател на риск. Това което прави възможно само за 15 месеца привличането на кредитен ресурс от повече от 3,2 милиарда евро за финансиране на 35 000 МСП, в които работят около 325 000 души. Инициативата за МСП има потенциала да мобилизира общо кредитен ресурс на стойност 5,5 милиарда евро и има за цел да облагодетелства 40 000 предприятия. Като най-позитивен резултат от този инструмент в Испания се отчита фактът, че той достига до по-малки фирми във всички сектори на икономиката, което е от голямо значение за бизнес структурата на страната. 77% от компаниите, които се възползват от Инициативата за МСП в Испания към днешна дата, имат по-малко от 10 служители и 96% по-малко от 50. Средният размер на отпуснатите заеми е 76 000 евро³⁸. Подкрепени са и самите предприемачи, което се отразява във факта, че много от подкрепените малки предприятия (38%), са стартиращи фирми на по-малко от три години.

³⁶ По данни на ЕИФ.

³⁷ Спв.: <https://www.eib.org/en/press/all/2017-128-sme-initiative-finances-small-and-medium-sized-spanish-businesses-to-the-tune-of-eur-3-2-billion>

³⁸ За сравнение: в България средният размер на кредита е 126 000 евро.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Позитивите, които са отчетени в Испания при изпълнение на финансовия инструмент са напълно валидни и за България по отношение на:

52% ОТ БРОЯ НА КРЕДИТИТЕ СА ЗА МИКРОПРЕДПРИЯТИЯ.

17% ОТ ВСИЧКИ КРЕДИТОПОЛУЧАТЕЛИ³⁹, ПОДКРЕПЕНИ ОТ ОПИМСП СА НОВОСТАРТИРАЩИ КОМПАНИИ, КАТО ОТ ТЯХ 5% СА С ИСТОРИЯ ПОД 1 ГОДИНА, А 12% СА С ИСТОРИЯ МЕЖДУ 1 И 3 ГОДИНИ.

По отношение на извеждане на добри проекти, могат да бъдат направени следните обобщения:

- Механизмът на изпълнение на ОПИМСП е базиран на достъп до кредитен ресурс и за това няма конкретни проектни идеи или конкретни дейности, с които тези кредити да са обвързани. Този кредитен ресурс също така често се явява допълващ други кредити или инвестиционни дейности и не би могъл да бъде обвързан с конкретни проекти;
- В над две трети от случаите (71%) кредитите са за оборотни нужди, поради което зад тях също няма конкретни дейности или проекти, а средствата са необходими за оперативната дейност на фирмите.

В рамките на проведените изследвания (чрез качествени и количествени методи) екипът на оценителя си постави за цел да обобщи оценките на фирмите в каква посока им е помогнал кредитния ресурс. За 69% от крайните получатели, инвестициите, които са направили, е нямало да бъдат възможни без получаването на кредита по финансовия инструмент. Използваният кредитен ресурс е помогнал на фирмите да продължат да се развиват динамично, да разширят дейността си, да увеличат оборота, да увеличат пазарния си дял, а от тук и да увеличат печалбата си. Едновременно с това около половината от фирмите са успели да внедрят нови технологии и да направят необходимите оптимизации в ключови за фирмите бизнес процеси. Почти всяка втора фирма е направила някакви иновации. Около 17% са достигнали до нови пазари в чужбина, което също показва значителната роля на този кредитен ресурс за повишаване на експортния потенциал на предприятията.

В детайли, оценката на крайните получатели за постигнатите резултати, в резултат от полученото кредитиране са представени на графиката по-долу.

³⁹ Съотнесено се към общия брой кредитополучатели.

Фигура 8. Процент отговорили на въпроса „До каква степен успяхте да постигнете всяко от изброените благодарение на кредита, който сте получили по ОПИМСП?“

Източник: Собствено изследване сред подкрепените предприятия за нуждите на настоящата оценка

Дълбочинните интервюта с предприемачи показват, че получените кредити са имали важна за развитието на фирмата роля като са покривали конкретни нужди от финансов ресурс в различни етапи от бизнес цикъла. Тъй като изпълнението на програмата съвпада и с периода на Ковид-19 пандемията, в част от случаите, средствата са послужили на фирмите да преодолеят негативните последствия от пандемията и да стабилизират бизнеса си. В този смисъл е важно да отбележим, че освен като средства за развитие, в много случаи кредитите са били важен инструмент за излизане от затруднения или кризисни ситуации. Данните от проведените емпирични проучвания ни показват, че дори и в ситуации на позитивно бизнес развитие (позитивни финансови резултати), българският бизнес оперира в много силно несигурна среда, поради което в част от случаите кредитният ресурс е за покриване на задължения на дружеството или решаване на оперативни нужди и в по-малка степен средства за развитие, инвестиции, иновации и разрастване. Добра практика тук е, че сред получените подкрепа фирми има добър микс както от иновативни и динамично развиващи се фирми, така и от бизнеси, които имат нужда от ресурс, за да продължат напред, преодолявайки

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

затрудненията, пред които са изправени. По-долу са систематизирани няколко бизнес казуса и добри практики, които идентифицирахме в рамките на проведените дълбочинни интервюта.

КАЗУС 1. Поддържане на производствените процеси в точния момент и постигане на устойчив растеж.

Изтегленият кредит е послужил за закупуване на материали, тъй като в резултат от Ковид-19, дейността на фирмата се свива и постъпленията, които обичайно са служели за закупуване на материали не са били налични.

„Кредитът ми даде най-вече спокойствие.“

По този начин предприемачът е стабилизирал работата на фирмата по време на кризата от Ковид-19. С предоставения ресурс фирмата закупува материали и преодолява негативните последици от регистрирания спад в приходите от 2020 г.

Кредитът пряко допринася за това предприятието да увеличи оборотните средства. Налице е и положителен косвен ефект. Благодарение на предоставените средства, фирмата успява да произведе повече продукция, а в следствие и да я реализира, като по този начин успява да задели пари за нови машини. В резултат на доброто технологично оборудване, предприятието увеличава пазарния си дял. Увеличението на работата поставя необходимост и от разширяване на персонала. Печалбата остава константна, но е оценена от собственика като удовлетворителна.

КАЗУС 2. По-ефективно производство, повече служители.

Кредитът е бил необходим на фирмата за увеличение на оборотните средства и е послужил на фирмата за закупуване на материали. По този начин фирмата успява да разшири дейността си. Печалбите на фирмата са се увеличили. Фирмата не само е имала нужда да увеличи персонала си, но е и имала необходимите за това средства. Едновременно с това фирмата оптимизира и някои вътрешни процеси на работа.

Предприятието не е достигнало до нови пазари, но това не е било сред целите, които управляващите са си поставяли.

„Определено кредитът повлия положително за развитието на фирмата.“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

КАЗУС 3. Инвестиции в активи, обучения и финансово спокойствие.

По-голямата част от сумата на кредита е инвестирана в транспортни средства. Друга част от кредита е послужила за изчистването на някои забавени плащания и осигуряване на оборотни средства с цел фирмата да може да работи по-спокойно.

„Ползите бяха най-вече в това, че работя много по-спокойно.“

Средствата са помогнали за разширяване на дейността и асортимента от предлаганите услуги и продукти. Този процес е съпътстван и от увеличаване на печалбите. Фирмата няма персонал, а работи с партньори и подизпълнители, така че пряк ефект върху броя заети лица няма. Но като резултат от постигнатото разрастване, фирмата започва нови партньорства, което при прилагания бизнес модел може да се счете като равносилно на увеличаване на персонала. Друг ефект от кредита е, че ръководството е успяло да финансира обучения за новите продукти и услуги, които фирмата предлага.

КАЗУС 4. Възможност за рестартиране на бизнеса след пандемията.

Предприятието е в ресторантьорския бизнес и се налага да затвори по време на пандемията от Ковид-19. След като приключват ограниченията върху заведенията за обществено хранене, предоставените средства от кредита са помогнали на бизнеса да поднови дейността си, в т.ч. да закупи стока. Ресторантът започва да предлага и храна за вкъщи. Оборотът се увеличава, както и общият обем работа. Това налага увеличаване на персонала.

„Средствата не бяха големи, но ни помогнаха да подновим работата си, да върнем работата на служителите си след Пандемията (от Ковид-19). Това беше главната ни цел. ... Може би без този кредит нямаше да можем да подновим работата си след Пандемията, тъй като няхаме нужните средства.“

КАЗУС 5. Успешно и навременно приключване на инвестиционните проекти.

Кредитът е бил необходим като допълващ ресурс към по-голяма инвестиция в работни помещения. Въпреки плановете и разчетите, около инвестицията възникват непредвидени разходи, а и решенията в процеса на изпълнение се сменят. Възниква потребност от допълнителен ресурс, за да се довършат успешно инвестиционните дейности и оборудването да бъде осигурено в пълнота, и персоналет да започне работа в новите помещения.

Чрез кредита фирмата е завършила по-оперативно и с лекота закупуването на всички елементи от оборудването, което е било необходимо – мрежова свързаност, сървър, работни помещения и техника. Подобрени са се вътрешни бизнес процеси. Тъй като този период съвпада и с Ковид-19, на практика

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

закупените сървъри дават възможност за дистанционна работа и са отговорили адекватно на предизвикателствата пред компанията за работа от разстояние. Едновременно с това е отговорено на изискванията за обслужване на клиенти и покриване на стандартите на работа в бранша.

В момента фирмата има едно от най-добрите оборудвания за дейността си и дори конкурира много западни компании в бранша.

„Успяхме да внедрим технологиите по-леко и бързо, като закупим и последното оборудване, което ни беше необходимо, така че да заработим един месец след приключване на инвестицията.“

КАЗУС 6. Инвестиции в сграден фонд.

Фирмата поддържа малка бензиностанция. Обектът ѝ се е нуждаел от ремонт, макар и сградата да е малка. С получения кредит е подновена вътрешно и външно сградата на търговския обект.

Чрез тази инвестиция и извършените ремонтни дейности работата на фирмата се увеличава и дейността се разраства, макар и темпът на нарастване да не съответства напълно на очакванията на собственика.

„Единственото, което успяхме да направим е ремонт на обекта.“

► 2.2.6 Какво научаваме при сравнение с други добри практики (национални или европейски)? Какво поражда разликите?

В рамките на Инициативата в България се изпълнява един гаранционен продукт. Продуктът включва неограничени гаранции за предоставяне на капиталово облекчение на финансови посредници за нови портфейли за дългово финансиране на допустими МСП и се изпълнява при по-облекчени условия в сравнение например с прилагани по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ сходен продукти, които обаче адресират конкретни предизвикателства и съответно имат по-фокусирани условия за допустимост. „Инициативата за МСП“ стъпва на положителните резултати от прилагането на JEREMIE инструмента за портфейлни гаранции, като предлага усъвършенстван гаранционен продукт, покриващ 60% от кредитния риск за всеки МСП кредит без таван на загубите в кредитния портфейл (за разлика от JEREMIE, покриващ 25% загуби в портфейла). Това става възможно благодарение на допълнителното финансиране, което България получава за ресурса, вложен от оперативната програма и комбинирането му с ресурс от Хоризонт 2020 и собствен ресурс на ЕИФ и ЕИБ. Предимствата на инструмента,

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

в сравнение с останалите подобни продукти, предлагани на пазара в периода на подкрепата, можем да открием в следните:

- За първи път финансов инструмент (за разлика от предишните инструменти изпълнявани от ЕИФ и другите гаранционни инструменти в България) комбинира ресурс от оперативната програма с друг ресурс, който служи за покритие на гаранциите, тоест има други поематели на риска⁴⁰, освен риска, който се поема от Програмата. По този начин самият дизайн на инструмента води до постигнатия лостов ефект (ливъридж). Инструментът е така структуриран, че да работи бързо и гъвкаво. При финансовите инструменти (за разлика от грантовете), финансирането се получава в реално време за финансиране на текущи бизнес проекти, а не след вече успешната им реализация (временно финансирана чрез алтернативни източници). От тук идва и основната разлика между финансовите инструменти и БФП – моментът, в който постъпват финансовите ресурси в бизнеса. В този смисъл помощта е по-навременна и по-ефективна.
- Гаранционният инструмент по Инициативата се характеризира с условия за допустимост и начин за изпълнение, които напълно съответстват на текущата кредитна политика. Това от своя страна е фактор избраните финансови посредници да стартират целевото кредитиране относително бързо и да постигнат голяма част от изпълнението на портфейла в рамките на първите две години.
- Гаранцията има 60% покритие в период, когато стандартно гаранционните програми са с 50% покритие и без таван на загубите, т.е. преференциални пазарни условия (по-високо ниво на покритие спрямо алтернативите). За МСП, особено за микропредприятия, както обезпечението, така и цената на кредита са трудно преодолимо предизвикателство. Този специфичен дизайн на гаранцията влияе пряко върху изискванията за обезпечение. Резултатите от проведеното качествено изследване сред финансовите посредници показват, че предимно на специфичният дизайн по отношение на обезпечението се дължи привлекателността на инструмента за крайните получатели (особено за микропредприятията, които притежават ограничен размер активи, и за които гаранциите работят много добре).
- Друг фактор, определящ привлекателността на този финансов продукт, е по-ниската цена. Лихвеното понижение на кредита се изразява в *трансфера на ползи*, който в този инструмент е дефиниран като

⁴⁰ Съгласно “Споразумение между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)“, са Република България (със средствата по ОП), ЕИФ, ЕИБ и ЕК.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

лихвена субсидия.⁴¹ Такъв режим на *трансфер на ползи* по гаранционен инструмент се прилага в България за първи път.

2.3 Въздействие на ОПИМСП

- ▶ **2.3.1 В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП, какъв ще е достъпът на кредитиране и дали МСП биха били кредитирани от банките и/или други финансови институции извън ОПИМСП?**

Над половината от кредитите по Програмата са за микропредприятия: 52.0%. Делът на микропредприятията от контролната група, които са получили кредит, е 46.8%. Това показва, че Програмата е допринесла за подобряване на вероятността за получаване на кредит на микропредприятията. Друг ракурс също онагледява ролята на Програмата в това отношение: делът на микропредприятията, които през 2023 г. ползват кредитен ресурс в страната е както следва: 10.7% ползват инвестиционен кредит, 17.3% банков кредит за оборотни средства.⁴² Останалите групи предприятия (малки и средни) имат над два пъти по-висока кредитна активност в сравнение с микропредприятията.

МОЖЕМ ДА ЗАКЛУЧИМ, ЧЕ БЕЗ ПОДКРЕПАТА ОТ ОПИМСП МИКРОПРЕДПРИЯТИЯТА ОТНОСИТЕЛНО ПО-ТРУДНО БИХА ПОЛУЧИЛИ БАНКОВ КРЕДИТ.

Нещо повече, налице е положителен нетен ефект по отношение на финансирането на иновативни⁴³ и/или новосъздадени малки предприятия, които също среща затруднения при изпълнението на обичайните изисквания на банковите институции за предоставяне на заем.

⁴¹ Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижение на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижение не се определя по преценка на финансовите посредници).

⁴² По данни от проучване сред контролна група МСП за целите на настоящата оценка. За сравнение, през 2019 г. такива кредити са ползвали съответно 10.3% и 15.4% от микропредприятия в България (PwC, 2020. Анализ на състоянието на МСП, извършен за целите на НСМСП 2021–2027 г.)

⁴³ Иновативни предприятия в случая са тези, които отговарят на критериите на Horizon 2020 за финансиране на иновативност. Част от риска по Инициативата е поет от ЕК с бюджет по програма Horizon 2020 и съответно част от портфейла трябва да е към кредитополучатели (и като брой и като общ размер на финансирането), които отговарят на критериите на Horizon 2020 за финансиране на иновативност.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

► **2.3.2 В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха реализирали своите инвестиции и планове за развитие в посока устойчивост и растеж без подкрепата на ОПИМСП и дали съответните планове и инвестиции биха били със същата продължителност и мащаб без подкрепата, получена от ОПИМСП, както и дали съответните инвестиции и планове са били осъществими без финансовата подкрепа по ОПИМСП?**

По данни на ЕИФ около 28% от кредитите са били отпуснати с инвестиционни цели, а 71% като оборотен капитал. Като цяло около 80% от фирмите са имали категорична нужда от този ресурс и, ако не е бил достъпен кредитът по програмата са щели да търсят кредитен ресурс от други източници. Едва 20% посочват, че е нямало да прибегнат до други средства.

За 69% от крайните получатели, инвестициите, които са направили, е нямало да бъдат възможни без получаването на кредита по финансовия инструмент. Субективната оценка на управляващите бизнеса за постигнатите резултати, които техните предприятия са постигнали благодарение на кредита е представена на фигурата по-долу.

Ползите за предприятията от помощта са в няколко основни и ключови за развитието на бизнеса направления:

- 1) финансов ресурс за реализиране на инвестиции, внедряване на нови технологии и иновации и оптимизиране на бизнес процесите;
- 2) оборотни средства, които да позволяват по-гладко и лесно протичане на оперативната дейност на фирмата (закупуване на материали, изпълнение на дейности и производство в периоди преди реализиране на продукцията или до настъпване на плащания от клиентите и др.);
- 3) средства, които да удовлетворят моментните нужди на предприятията, свързани с бизнес конюнктурата и различните бизнес цикли (осигуряване на средства за заплати и запазване на персонала, разширяване на дейността и увеличаване на оборота, увеличаване на пазарния дял и достигане до нови пазари).

В допълнение на анализа на финансовите отчети и показатели на фирмите, анализът на резултатите от изследването показва, че над половината от предприятията, получатели на помощта са успели да увеличат своя оборот, около 40% са увеличили пазарния си дял, а една трета са разширили персонала си и също толкова от фирмите са увеличили печалбите си.

Обобщените положителни ефекти за предприятията, заедно с положителните резултати от тяхната дейности и подобриенето на финансовите им показатели показва, че помощта е използвана предимно от жизнеспособни предприятия, които са имали положителни икономически резултати в периода на кредитиране.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Фигура 9. Процент отговорили на въпроса „До каква степен успяхте да постигнете всяко от изброените благодарение на кредита, който сте получили по ОПИМСП?“

Източник: Собствено изследване сред подкрепените предприятия за нуждите на настоящата оценка

По отношение на устойчивостта на инвестициите, която може да бъде проследена в средносрочен план – три години след получаване на кредита, крайните получатели дават следната обратна връзка за подобряване на бизнес представянето им:⁴⁴

- Увеличение на приходи;
- Увеличение на разходите за заплати;
- Увеличение в печалбата;
- Увеличение в пазарния дял;
- Увеличение в числеността на персонала.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Предприятията, които са получили подкрепа по ИМСП имат по-голяма инвестиционна, кредитна и бизнес активност в сравнение с контролната група от предприятия, които също са получатели на кредити в същия период. Освен разлики в активността, изследването показва и разлики в интензивността на бизнес развитието на двете групи предприятия.

Като цяло, предприятията, получатели на помощта по ОПИМСП използват по-голям брой и по-голямо многообразие от кредитни средства – овърдрафт, инвестиционни кредити, кредити за оборотни средства, лизинг за покупка на оборудване и др.

Ясно се очертава ключова разлика между подкрепени и неподкрепени предприятия: крайните получатели на помощта в по-малка степен са ползвали като финансов ресурс средствата на собственика в сравнение с контролната група фирми (55% при подкрепените предприятия, спрямо 74% при контролната група). Също така, крайните получатели в по-малка степен разчитат на заем от близки и приятели (30% при подкрепените предприятия спрямо 46% при контролната група).

Прилагането на кредитния ресурс по линия на Инициативата има ефект на заместване по отношение на основните неформални източници на финансиране, ползвани от българските МСП.

Не на последно място по важност следва да бъде посочено, че в контекста на постигане на по-високи устойчивост и растеж, спецификата на подкрепата осигурява също така и револвиращ елемент. Това допълнително дава възможност на последващ етап да бъде предоставен отново финансов ресурс, който да бъде върнат обратно в икономиката посредством прилагането на подобен финансов инструмент.

Таблица 9. Достъп до финансиране на МСП: използване на финансови инструменти

	Предприятия, получили помощ по ОПИМСП	Контролна група предприятия ⁴⁵
Овърдрафт по разплащателна сметка	80.8%	42.9%
Инвестиционен банков кредит	77.4%	43.2%
Банков кредит за оборотни средства	77.1%	52.8%
Финансов лизинг (за покупка на оборудване автомобили и други)	75.9%	38.7%
Кредитна карта	68.2%	45.5%

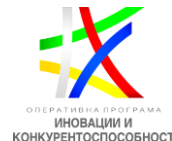
⁴⁵ Контролната група предприятия са подбрани чрез метода на най-близките двойници (propensity score matching, PSM), като в последствие в процеса на подбор и интервюиране, изследването сред контролна група е обхванало само фирми, които са кредитополучатели. По този начин сравнението между двете групи очертава спецификите на получателите на помощта в сравнение с обичайния профил на предприятията, които използват кредитен ресурс.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Средства на собственика /собствениците на предприятието	54.5%	73.5%
Финансиране от европейските фондове	38.5%	26.7%
Финансиране от правителствена програма други местни и чуждестранни програми	30.4%	28.6%
Заем от близки и приятели	30.0%	46.4%
Кредит /и със специално предназначение	15.0%	14.8%

Източник: Изследване сред получатели на помощта и контролна група фирми, които имат сходни характеристики и също са използвали кредитен ресурс през последните 5 години

- ▶ **2.3.3 Сравнителен анализ/Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, получили подкрепа по други финансови инструменти от гледна точка на въздействие на подкрепата по програмата в дългосрочен план върху МСП предвид останалите фактори като продажби, внос, износ, открити нови работни места, продуктивност, устойчивост и растеж, след премахване на финансовото ограничение.**

Съпоставката в бизнес представянето през последната отчетна година на крайните получатели и неподкрепените предприятия показва, че подкрепата по ОПИМСП има статистически значим положителен ефект по отношение на следните показатели⁴⁶:

- Заетост (численост на персонала): увеличение на персонала е наблюдавано при 50.5% от крайните получатели срещу 17.9% от неподкрепените МСП, а намаление на персонала – при 33.5% от подкрепените срещу 48.3% от неподкрепените МСП;
- Разходи за заплати: увеличение на разходите за заплати е наблюдавано при 66.4% от крайните получатели срещу 62.8% от неподкрепените МСП, а намаление – при 32.9% от подкрепените срещу 34.9% от неподкрепените МСП;
- Активи: увеличение на размера на активите при 74.5% от крайните получатели срещу 34.9% от неподкрепените МСП, а намаление – при 24.7% от подкрепените срещу 57.4% от неподкрепените МСП;
- Приходи: нарастване на приходите е наблюдавано при 69.8% от крайните получатели срещу 36.8% от неподкрепените МСП, а намаление – при 29.5% от подкрепените срещу 58.0% от неподкрепените МСП;
- Печалба: нарастване на печалбата е наблюдавано при 64.4% от крайните получатели срещу 38.0% от неподкрепените МСП, а намаление – при 35.9% от подкрепените срещу 51.7% от неподкрепените МСП.

⁴⁶ Собствени изчисления на база резултати от целево проучване сред подкрепените предприятия и контролна група от МСП.

Сравнението между подкрепените предприятия и МСП, които не са получили подкрепа, но са ползвали инвестиционен банков кредит и/или банков кредит за оборотни средства показва, че:

- Като цяло, фирмите, които така или иначе получават банково финансиране се справят относително добре по отношение на показателите за бизнес представяне. В същото време, кандидатствалите и получили подкрепа по Инициативата предприятия, от които значителен процент не биха получили банков кредит без тази помощ, постигат резултати, които макар и малко по-слаби, се доближават по стойност до тези на МСП, които имат относително облекчен достъп до банково финансиране. Сред тези три групи предприятия най-добре се справят МСП, получили инвестиционен банков кредит.
- Отличителен резултат представлява дялът на МСП сред подкрепените фирми-износители, които реализират износ на продукти и услуги предимно или изцяло с висока добавена стойност: 88.9% (срещу 56.7% сред получилите инвестиционен банков кредит и 48.6% сред получилите банков кредит за оборотни средства, които са фирми-износители).
- Друг положителен резултат, който има отношение към устойчивото развитие и дългосрочния растеж на МСП представлява дялът на подкрепените фирми, които са инвестирали в нови технологии през последните пет години (период, който е обхванат от периода на подкрепата): 87.5% (срещу 78.8% сред получилите инвестиционен банков кредит и 66.7% сред получилите банков кредит за оборотни средства).

Таблица 10. Процент от МСП с положителни бизнес резултати: сравнение между подкрепени предприятия и неподкрепени предприятия, които са ползвали банкови кредити

Показатели за бизнес представяне през 2021-2022	Неподкрепени МСП, ползвали инвестиционен банков кредит	Неподкрепени предприятия, ползвали банков кредит за оборотни средства	Подкрепени предприятия
Увеличени приходи от продажби	62.5%	55.8%	69.8%
Реализиран внос	48.2%	42.0%	37.5%
Реализиран износ	34.9%	30.5%	31.3%
Висока добавена стойност на изнасяните продукти и услуги	56.7%	48.6%	88.9%
Нови работни места (увеличение на броя на наетите)	33.7%	26.7%	50.5%
Увеличени разходи за заплати на персонала	87.2%	76.7%	66.4%
Растеж на пазарния дял	30.2%	23.3%	25.0%
Инвестиции в нови технологии (през последните пет години)	78.8%	66.7%	87.5%

Източник: Собствено проучване сред крайните получатели и контролна група от МСП

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

- **2.3.4 Какви са нетните както и допълнителни ползи за икономиката на държавата, като се има предвид нетните ползи на подкрепените по ОПИМСП предприятия и предвид степента на растеж, с която подкрепените предприятия са изместили останалите предприятия, които не са финансирани по ОПИМСП или са финансирани по други финансови инструменти или получили безвъзмездна финансова помощ. Налице ли е револвиращ елемент, който да осигури на последващ етап допълнителен финансов ресурс, който да бъде върнат обратно в икономиката.**

Изпълнението на ОПИМСП има положителен ефект върху българската икономика. Като цяло, размерът на нетните ефекти върху основните макроикономически показатели е много малък, поради спецификите на финансирането и относително малкия обем на подкрепата (в сравнение с финансирането по всички останали оперативни програми и много други целеви публични разходи). Въпреки това, в краткосрочен план могат да бъдат проследени осезаеми нетни ефекти върху частните инвестиции и заетостта.⁴⁷

На първо място, тези ефекти включват прякото въздействие в резултат на подкрепата в размера на предоставеното финансиране, от друга страна – нетното въздействие включва и допълнително генерираните инвестиции от всички предприятия в страната. На следващо място, верижен ефект се явява и разширяването на икономическата дейност и последващо съсредоточаване на инвестициите в производства с по-висока добавена стойност, в т.ч. по-високо-технологични и интензивни на знание дейности, като немалка част от тях са под формата на иновационна дейност, която от своя страна влияе положително върху износа, потреблението, добавената стойност, бюджетните приходи, икономическия растеж и т.н. в дългосрочен план. Спецификата на подкрепата осигурява и револвиращ елемент, който дава възможност на последващ етап да бъде предоставен допълнителен финансов ресурс, който да бъде върнат обратно в икономиката посредством прилагането на подобен финансов инструмент.

В резултат от общия алокиран ресурс по ИМСП в размер на 102 млн. евро, в икономиката на страната са влезли в оборот 580.4 млн. евро, които са предоставени под формата на кредитен ресурс на МСП. Допълнителен револвиращ ефект е налице и от увеличените икономически показатели на предприятията на микро ниво. В резултат на това брутните ефекти при подкрепените предприятия са както следва:

14 629 новосъздадени работни места, които съответстват на увеличението в числеността на персонала при крайните получатели за периода 2015 – 2021 г. (нарастването на числеността на персонала възлиза на 21.8% при подкрепените МСП, докато при неподкрепените изменението е наблюдаван спад от 10.5%). Общото нарастване на разходите за персонал в тези МСП е 1 101.1 млн. лв.;

Общото увеличение в приходите от дейността на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. възлиза на 8 852.1 млн. лв.;

⁴⁷ Министерство на финансите (2022). Фондовете на ЕС в България: Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС. Септември 2022 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Общото увеличение в размера на дългосрочните активи на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. е 2 272.1 млн. лв.

Като се вземат предвид и всички останали емпирични резултати, представени в рамките на настоящия аналитичен доклад, можем да допуснем, че в голяма степен тези брутни резултати се дължат на приноса на ОПИМСП.

► **2.3.5 Причини, поради които предприятия са избрали ОПИМСП и възможността им да отговорят на изискванията на банките – финансови посредници по ОПИМСП.**

Резултатите от проведеното количествено изследване сред крайните получатели показват, че като главни фактори за избор на финансовия инструмент, получателите посочват следните:

- Обезпечението – специфичният дизайн на инструмента е привлекателен за крайните получатели, особено за микропредприятията, които притежават ограничен размер активи, и за които гаранциите работят много добре;
- Лихвеното понижение на кредита, което се изразява в *трансфера на ползи*, който в този инструмент е дефиниран като лихвена субсидия.⁴⁸;
- Навременната информация от страна на финансовите посредниците за възможностите, които предоставя финансовия инструмент и добре структурираната комуникационна кампания, на база на която фирмите са могли да получат своевременна информация и да направят своя избор.

Финансовите посредници са имали ключова роля в процеса на предоставяне на информация за ОПИМСП. На практика два са ключовите механизми за информиране на предприятията за възможностите за кредитиране:

- при възникнала необходимост от кредитен ресурс, когато предприемачите търсят финансиране и банките им го предлагат (също така с насоки от счетоводители или консултанти);
- или по инициатива на банката, която предлага продукта на свои клиенти, които имат активна дейност и вече използват различни кредитни продукти, поради което банката познава тяхната кредитна история и предполага, че продуктът би могъл да им представлява интерес.

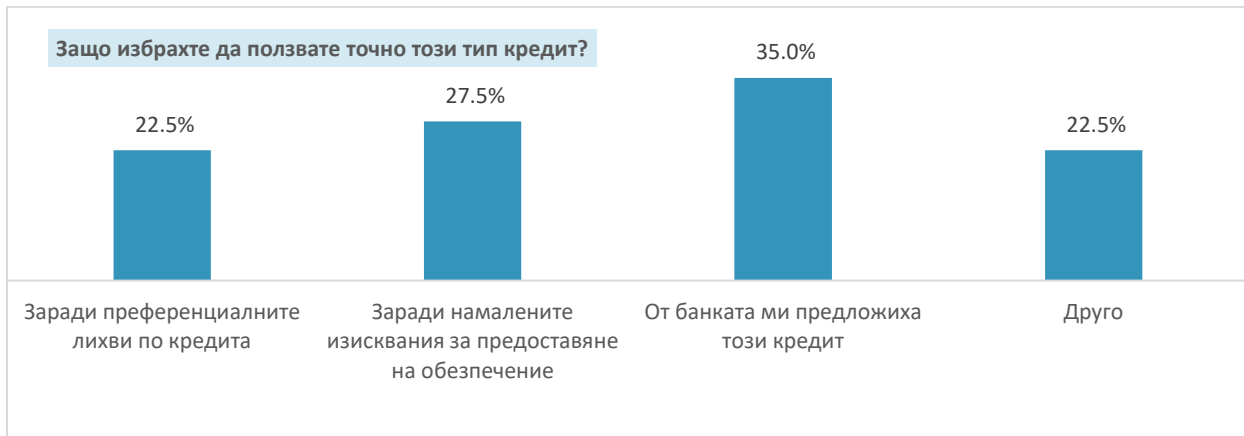
⁴⁸ Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижение на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижение не се определя по преценка на финансовите посредници).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

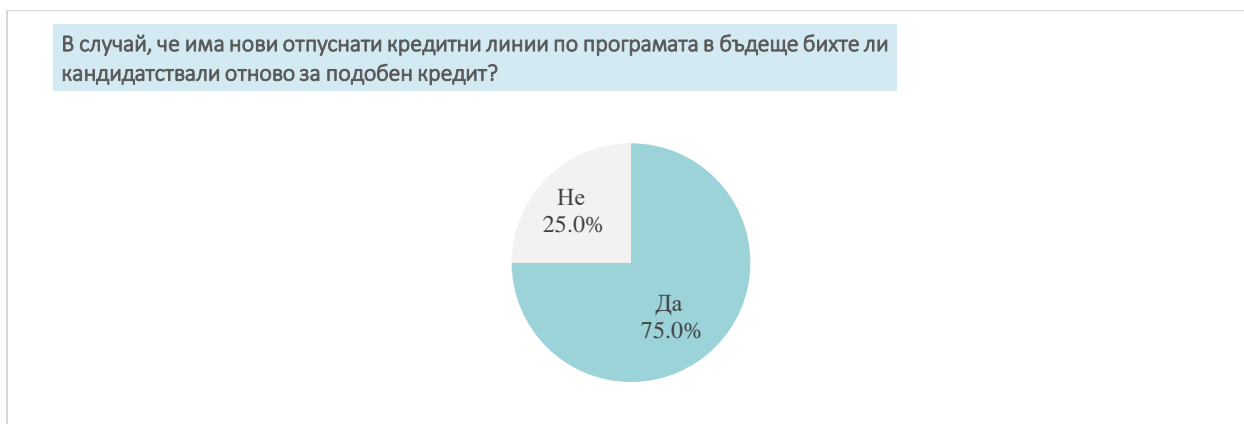
Фигура 10. Причини, поради които МСП са избрали да ползват подкрепата

Източник: Изследване сред получатели на помощта

Атрактивността на продукта се подчертава и от факта, че анкетираните крайни получатели изразяват категорична позиция, че биха кандидатствали отново за получаване на кредитна линия по програмата, в случай че в бъдеще имат подобна опция.

Фигура 11. Намерение за повторно ползване на подкрепата

Източник: Изследване сред получатели на помощта

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► **2.3.6 Причини/Критерии въз основа на които, банките са предоставили финансиране на жизнеспособни, но нуждаещи се от финансиране МСП с оглед оборотни средства, нетни приходи от продажби и обезпечение.**

Конкретните критерии, методологии и процедури, прилагани от отделните финансови посредници, въз основа на които е направен подбор на кредитополучателите и предоставено финансиране на жизнеспособни, но нуждаещи се от финансиране МСП (за които нивата на оборотни средства, нетни приходи от продажби и обезпечение са в известна степен проблемни), са различни. Тези критерии, методологии и процедури се наблюдават и оценяват от ЕИФ в степен, определена от релевантните споразумения по Програмата.

Общото в прилаганите методологии от финансовите посредници е: на първо място, нормативната рамка за управление на риска и изискванията от страна на банковия надзор; на второ място, провежданата кредитна политика на ниво банка по отношение на всички финансови продукти и прилагането на общ скоринг модел (за конкретната банка и пазарен продукт) за подбор на кредитополучателите; на трето място, изискванията на Програмата по отношение на постигане на конкретни показатели за кредитния портфейл и профила на кредитополучателите. На практика, всяка банка прави оценка дали компанията и заемът отговарят на условията по ОПИМСП и след това, ако отговарят на условията, банката следва своята методология за оценка на риска, прилага собствения си скоринг модел, следи вътрешнобанковите си цели по отношение на кредитния портфейл и взема решение за отпускане на кредит. По този начин методологиите и критериите за избор на крайни получатели са ефективни и водят до успешно постигане на целите, определени в *Споразуменията за изпълнение*, като в същото време, позволяват и пълно съответствие със законовите и вътрешно-банковите процедури за управление на риска.

► **2.3.7 Въздействие на програмата върху крайните получатели на помощта и финансовите посредници.**

Начинът, по който е структуриран портфейлът, е атрактивен за търговските банки, а финансовият инструмент по Програмата има предимства пред останалите пазарни продукти, които се предлагат от финансовите институции. Поради тези причини, още в самото начало на изпълнението на Инициативата са получени заявки за интерес и портфейли, които банките възнамеряват да направят с този инструмент, който възлизат на близо два пъти над максимално възможния ресурс, който може да се създаде по тази програма. Този висок интерес от страна на потенциалните финансови посредници е дал възможност да бъде направена качествена селекция и да бъде договорен прецизно портфейлът, който всяка една банка следва да направи.

По този начин е гарантирано и положителното и значителното въздействие на финансовия инструмент върху целевата група от предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► **2.3.8 Финансирани ли са предприятия, която икономическа дейност е извън секторите, допустими за финансиране?**

По програмата не са финансирани предприятия, чиято икономическа дейност е извън секторите, допустими за финансиране.

► **2.3.9 Колко са МСП, които не са одобрени от финансовите посредници за получаване на подкрепа по инициативата и критериите въз основа на които не са получили одобрение, като например предприятия, които са повишили оборотните си средства с 20% в рамките на последните три години, или предприятия с печалба за последните шест месеца, или други критерии с оглед категория предприятие или сектор на икономическа дейност?**

Няма задължение за финансовите посредници да записват броя на индивидуалните молби за заем, причините за одобрение или отхвърляне и да отчетат същите в рамките на задължителната процедура за докладване, което да е част от изискванията от страна на БНБ, от *Споразумението относно Инициативата за МСП*, нито от *Гаранционните споразумения между ЕИФ и финансовите посредници*. Ето защо, официална информация за броя и процента на неодобрените предприятия по Програмата, както и за причините за неодобрение от страна на финансовите посредници няма.

Съгласно резултатите от проведеното проучване за нуждите на настоящия доклад, около 50% от предприятията, които са проявили интерес към този финансов инструмент, са предприели стъпки и са кандидатствали за получаване на кредит по инициативата. Половината от проявяващите интерес към Инициативата МСП на практика не кандидатстват за подкрепа. Близо две трети от кандидатствалите (64.0%) са получили подкрепа по Програмата.

НА БАЗАТА НА ТЕЗИ НАБЛЮДЕНИЯ МОЖЕ ДА БЪДЕ НАПРАВЕНА ГРУБА ОЦЕНКА НА БРОЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА, КОИТО СА ПРОЯВИЛИ НИКАКЪВ ИНТЕРЕС КЪМ ОПИМСП – НАД 12 ХИЛ., КАКТО И НА БРОЯ НА ПОДАЛИТЕ ДОКУМЕНТИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ – НАД 6 ХИЛ. И НА БРОЯ НА НЕОДОБРЕНИТЕ МСП ОТ ФИНАНСОВИТЕ ПОСРЕДНИЦИ, КОИТО ФОРМАЛНО СА ПОДАЛИ ДОКУМЕНТИ ЗА ПОДКРЕПА – НАД 2 ХИЛ.⁴⁹

► **2.3.10 Колко на брой МСП са одобрени за получатели по инициативата, но не са се възползвали от помощта, поради висок лихвен процент или дължими такси към финансовите посредници?**

Няма задължение за финансовите посредници да записват броя на индивидуалните молби за заем, причините за одобрение или отхвърляне и да отчетат същите в рамките на задължителната процедура за докладване, което да е част от изискванията от страна на БНБ, от *Споразумението относно Инициативата за МСП*, нито

⁴⁹ Източник: Собствено проучване сред подкрепените МСП и контролна група предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

от *Гаранционните споразумения между ЕИФ и финансовите посредници*. Ето защо, официална информация за броя МСП, които са одобрени за получатели по инициативата, но не са се възползвали от помощта, както и за причините за това, няма.

На база на наличната официална информация за кредитополучателите и финансовата подкрепа, предоставена от УО и ЕИФ, може да бъде заключено, че този брой е пренебрежимо малък (доколкото тези кредитополучатели надлежно са регистрирани в базата данни с подкрепени МСП): параметрите на финансовата подкрепа ясно показват, че като цяло периодът и размерът на предоставените заеми следват логична ритмичност, динамика, усвояване и изплащане.

► ***2.3.11 Сравнение/Съпоставка на подкрепата, предоставена по ОПИМСП с други подобни финансови инструменти или други публични ресурси на национално ниво.***

Предимствата на финансовия инструмент по ОПИМСП спрямо подобни финансови инструменти и други публични ресурси на национално ниво са следните:

- Този инструмент е структуриран с идеята да работи бързо и успешно е реализиран на финансовия пазар в относително кратки срокове. Условието за допустимост и начинът на прилагане отговарят на кредитна политика за съответния период. Избраните финансови посредници са започнали изпълнението бързо и в рамките на първите две години е постигната много голяма част от портфейла.
- Осигурено е високо ниво ливъридж, което води до висока ефективност на използване на средствата по Програмата.
- Въведеният режим на трансфер на ползи, който за първи път се прилага в България по гаранционен инструмент, допринася за успешното предоставяне на подкрепата.
- Финансирането е навременно и директно адресира текущите нужди на МСП, особено на микропредприятията, които имат затруднен достъп до финансиране.

► ***2.3.12 Какъв е приносът на ОПИМСП за постигане на целите на Програмата на Съюза за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж? Какъв е приносът на ОПИМСП за преодоляване на икономическите, социалните и териториалните различия?***

Стратегията на оперативната програма, като част от изпълнението на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) в България, в съответствие със Споразумението за партньорство за периода 2014-2020 г., е тясно свързана с целите за растеж и заетост и с приноса на България към постигането на взаимно-допълващите се видове растеж съгласно стратегията "Европа 2020":

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

► Интелигентен растеж: изграждане на икономика, основана на знанието и иновациите

Изграждането на икономика, основа на знанието и иновациите е свързана със стимулирането научно развойната дейност в икономиката. Иновационната дейност на предприятията е силно зависима от достъпа до финансов ресурс. ОПИМСП допринася за подобряване достъпа до финансиране на предприятията, особено на микро и малките предприятия, като Инициативата въздейства пряко и косвено върху изграждането на икономика, основана на знанието и иновациите.

На първо място, Инициативата има за цел да осигури подкрепа и на предприятия, които са иновативни. Тази подкрепа е заложена посредством параметризацията на ОПИМСП: част от риска по Инициативата е поет от ЕК с бюджет по програма *Horizon 2020* и съответно част от портфейла трябва да е към кредитополучатели (и като брой и като общ размер на финансирането), които отговарят на критериите на *Horizon 2020* за финансиране на иновативност. Първоначално заложена оперативна цел е да бъде реализиран кредитен портфейл в размер на 16.4 милиона евро⁵⁰ в предприятия, които са иновативни и отговарят на релевантните критерии на *Horizon 2020*. В резултат на реализирането на Програмата, общият брой на подкрепените предприятия, които отговарят на тези критерии са 210 (като броят на предоставените към тях кредити е 231). Общата стойност на отпуснатите кредити на тези компании възлиза на 50.7 млн. евро, от които са усвоени 49.2 млн. евро. Тези резултати показват, че заложена целева стойност е надхвърлена трикратно и потвърждават, че Програмата е допринесла за подобрието на достъпа до финансиране на иновативни МСП, като по този начин е подпомогнала директно успешното реализиране на иновационни фирмени политики и продукти. От тук и положителния непряк ефект върху повишаването на производителността и конкурентоспособността на МСП в България.

На второ място, имайки за цел да подобри достъпа до финансиране, ОПИМСП оказва непряко въздействие върху повишаване нивото на иновационната активност в българските предприятия. Достъпът до финансиране влияе пряко върху подобряването на дигитализацията и уменията на предприятията, които от своя страна се явяват основен двигател на иновационната дейност.⁵¹

На трето място, краткосрочните ефекти от изпълнението на Инициативата включват осезаеми нетни ефекти върху частните инвестиции и заетостта.⁵² Тези ефекти се дължат както на предоставеното финансиране, така и на допълнително генерираните инвестиции от всички предприятия в страната. Стимулираната инвестиционна дейност води до разширяването на икономическата дейност, в т.ч. и в посока развиване на производства с по-висока добавена стойност (по-високо-технологични и интензивни на знание дейности). Постигането на това развитие е свързано с по-интензивна иновационна дейност, която от своя страна влияе положително върху заетостта, доходите, потреблението, добавената стойност, бюджетните приходи, износа, икономическия растеж и т.н. в дългосрочен план.

⁵⁰ По данни на ЕИФ.

⁵¹ PwC, 2020. Анализ на състоянието на МСП, извършен за целите на НСМСП 2021–2027 г.

⁵² Министерство на финансите (2022). Фондовете на ЕС в България: Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС. Септември 2022 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► **Приобщаващ растеж: стимулиране на икономика с високи равнища на заетост, водещи до социално и териториално сближаване.**

Изпълнението на Инициативата оказва положително въздействие и върху стимулирането на регионалното икономическо развитие, особено в районите с високи равнища на заетост. По този начин то може да допринесе за преодоляването на икономическите, социалните и териториалните различия и сближаването на регионите в България.

Проявлението на този положителен принос е в различна степен по отношение на шестте райони за планиране.

На първо място, различните ефекти се дължат на факта, че по-голямата част от жизнеспособните предприятия в България се намират в Югозападен район за планиране, в който попада и най-развитата от социално-икономическа гледна точка област – София-град, което предполага като цяло по-добри нива на развитие на подкрепените предприятия в този район. Така например, през 2015 г. броят на наетите лица в подкрепените МСП от района възлиза на 26.7 хил., а през 2021 г. на 35.3 хил. Брутният ефект от прилагането на ФИ в този район по отношение на увеличената заетост се равнява на 31.4%. В същото време икономически изоставащите райони регистрират значително по-ниски нива на този брутен ефект: за Северозападен район той е 10.1%, в Северен централен – 15.4%, в Североизточен – 14.2%, в Югоизточен – 16.9% и Южен централен – 15.5%. Налице са значително по-ниските нива на заетост в подкрепените предприятия в слабо развитите райони: през 2015 г. във всички райони за планиране без Югозападния, броят на наетите лица в подкрепените предприятия е 40.4 хил., като от тях едва 17.6 хил. са в Северна България (4.4 хил. в Северозападен, 6.2 хил. в Северен централен и 7.0 хил. в Североизточен район); през 2021 г. във всички райони за планиране без Югозападния, броят на наетите лица в подкрепените предприятия е 46.5 хил., като от тях едва 20.0 хил. са в Северна България (4.8 хил. в Северозападен, 7.1 хил. в Северен централен и 8.0 хил. в Североизточен район).

Най-голям брутен ефект по отношение на приходите от обичайна дейност е наблюдаван в Югозападен район, където увеличението възлиза на 118.1%, докато най-ниският наблюдаван ефект е в Североизточен район – 56.7%. За останалите райони стойността на показателя е както следва: Северозападен – 78.8%, Северен централен – 86.5%, Югоизточен – 63.2% и Южен централен – 95.1%. Отново е налице съществена разлика в нивата на приходите на подкрепените предприятия в Югозападния и останалите райони: 8.7 млрд. лв. за Югозападен район срещу 9.4 млрд. лева за всички останали райони през 2021 г.

Можем да заключим, че е налице значително изкривяване по отношение на регионалния фокус на подкрепата в посока Южна България и по-развития Югозападен район. Това се дължи на факта, че финансовият инструмент е пазарен и води до проявяване на ефекта на селекцията и самостоятелния подбор (*selection and self-selection bias*) – по-жизнеспособните предприятия, които проявяват интерес, кандидатстват и получават подкрепа, и които в същото време са предпочитани от търговските банки, са концентрирани в по-развитите райони.

Таблица 11. Дял от подкрепените предприятия със спад, без промяна и увеличение за периода 2015-2021 г. по избрани показатели за бизнес представяне и райони за планиране

		Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
Приходи от дейността - изменение 2015-2021	Спад	30.9%	26.3%	31.7%	32.9%	29.9%	25.2%
	Без промяна	0.3%	1.1%	0.8%	0.6%	0.7%	0.8%
	Увеличение	68.8%	72.6%	67.5%	66.5%	69.4%	74.1%
Персонал брой-изменение 2015-2021	Спад	36.3%	33.7%	37.6%	37.4%	31.1%	32.5%
	Без промяна	14.5%	14.3%	15.7%	14.0%	17.8%	15.0%
	Увеличение	49.2%	52.0%	46.8%	48.6%	51.1%	52.6%
Активи - изменение 2015-2021	Спад	30.6%	23.7%	25.4%	25.1%	25.9%	18.7%
	Без промяна	0.9%	1.1%	1.0%	1.5%	0.6%	0.8%
	Увеличение	68.5%	75.1%	73.6%	73.4%	73.5%	80.5%
Среден разход за персонал - изменение средно на лице 2015-2021	Спад	26.0%	32.0%	34.1%	31.7%	35.4%	30.8%
	Без промяна	2.2%	1.1%	0.3%	0.4%	0.2%	1.3%
	Увеличение	71.9%	66.9%	65.7%	67.9%	64.4%	67.9%

Източник: Собствени изчисления

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► **2.2.13 Какъв е приносът на осъществените по ОПИМСП интервенции към макроикономическите показатели и конкретно: инвестиции, производство, заетост?**

Основните макроикономически ефекти, които са заложили да бъдат постигнати в резултат на изпълнението на Програмата са постигане на по-висок икономически растеж и по-високи нива на заетост. На оперативно ниво изпълнението на ОПИМСП е трябвало да допринесе за повишаване на приноса на Европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) към финансовите инструменти на ниво ЕС.

Подобреният достъп до финансиране посредством въвеждането на финансовия инструмент в рамките на ОПИМСП води до различни положителни брутни и нетни ефекти. По-конкретно, програмата е насочена към подпомагане и повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране. Въпреки ограничения размер на ресурса, подобреният достъп до финансиране води до по-висока бизнес активност, икономически растеж и създаване на нови работни места. Към края на 2022 г. нетните ефекти върху ключови макроикономически показатели от изпълнението на Програмата са както следва:

- 0.07% върху реалния БВП;
- 0.06% върху износа на стоки и услуги и 0.04% върху вноса;
- 0.04% върху частните инвестиции;
- 0.08% върху заетостта;
- 0.14% върху средната работна заплата.

Предоставената от ОПИМСП подкрепа за периода 2017-2019 г. съответства на 568 млн. евро банкови кредити за български предприятия. Предоставянето на този финансов ресурс относително бързо и гъвкаво, поради структурата на ФИ. Постигнатата ефективност в краткосрочен план е осезаема, особено в контекста на относително традиционно ограничаване достъп до финансиране за българските МСП, като този положителен резултат може да бъде потвърден и от следната динамика:

- Наблюдаваното увеличение за периода 2014-2019 г. на дела на кандидатствалите и успешно получили банков заем МСП в България е от 7 пр.п., а на процента МСП получили цялата поискана сума при кандидатстването за кредит е от 14 пр.п.
- Средната стойност на индекса „Достъп до финансиране“ за МСП в България през 2012 г. възлиза на 17.5⁵⁴ индексни пункта⁵⁵, докато за 2023 г. тя е 21.0. За подкрепените предприятия тази стойност е много по-висока: 45.7.
- При 50.5% от крайните получатели е налице увеличение на броя на работните места (в сравнение с наблюдаваното изменение от 17.9% при неподкрепените МСП).

⁵³ Съгласно публикацията от м. март, 2023 г. на Администрацията на Министерския съвет на Република България „Фондовете на ЕС в България: Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС“

⁵⁴ ИАНМСП (2013). *Анализ на състоянието и факторите за развитие на МСП в България 2011-2012 г.: Икономическо възстановяване и конкурентоспособност*, Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средни предприятия, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, Ноема, София.

⁵⁵ За повече информация относно приложената индексна методология вж. Приложенията в настоящия доклад.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

- В резултат на изпълнението на Инициативата са създадени 14 629 нови работни места, които съответстват на увеличението в числеността на персонала при крайните получатели за периода 2015 -2021 г.
- Общото увеличение в приходите от дейността на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. е 8.9 млрд. лв.
- Делът на МСП сред подкрепените фирми-износители, които реализират износ на продукти и услуги предимно или изцяло с висока добавена стойност е 88.9%.
- Получателите на помощта почти удвояват своите активи, в т.ч. и дълготрайните си материални активи. Това показва, че подкрепените предприятия са реализирали интензивна инвестиционна дейност, която е почти пет пъти по-висока от обичайната за същите по сектор и профил предприятия.
- Общото увеличение в размера на дългосрочните активи на всички крайни получатели от 2.3 млрд. лв.
- Делът на подкрепените фирми, които са инвестирали в нови технологии през последните пет години е 87.5%.

► ***2.3.14 Какъв е ефектът от изпълнението на ОПИМСП за развитието на бизнес средата, иновациите и конкурентоспособността на МСП? Какъв е приносът на ОПИМСП за постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия?***

Програмата има принос към постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия 2021-2027 в следните направления:

- Подобряване на достъпа до финансиране на МСП
- Подобряване на достъпа до пазари и в частност насърчаване на интернационализацията на МСП;
- Повишаване нивата на дигитализация и уменията;
- Насърчаване на иновациите;
- Насърчаване на предприемаческата дейност и в частност подкрепа за стартиращи предприятия.

Реализирането на ОПИМСП е допринесло върху подобряване стойностите на показателите за конкурентоспособност на МСП в България и има положителен принос върху постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия.

На първо място, пряко е подобрен достъпът до финансиране на подкрепените предприятия чрез осигуряването на кредитен ресурс. В допълнение е налице непряк ефект от синергията, която следва от по-интензивната бизнес дейност, и която се впоследствие въздействие върху по-добрия достъп до всички видове финансиране. В резултат на това индексът „Достъп до финансиране“ за подкрепените предприятия достига до ниво 45.7 през 2023 г. (ниво на умерен достъп до финансиране), докато през 2012 г.⁵⁶, период преди предоставянето на финансовата подкрепа, тази средната стойност на индекса за всички МСП в България е на значително по-

⁵⁶ В случая за база (референтна година) е избрана 2012 г., за която има налични пресметнати стойностите на този и всички останали използвани тук индекси за цялата съвкупност от МСП в България. В тази съвкупност са включени и подкрепените предприятия, и неподкрепените предприятия. Поради тази причина, за базова стойност на индексите за конкурентоспособност и при подкрепените и при неподкрепените предприятия е използвана 2012 г.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

ниско ниво от 17.5 (ниво на силно затруднен достъп до финансиране).⁵⁷ Нетният ефект⁵⁸ по отношение на показател възлиза на 26.4 индексни пункта.

На второ място, подобрен е достъпът до пазари и в частност нивото на интернационализация на МСП в България. През 2012 г., преди старта на интервенцията, средната стойност на индекса „Интернационализация“ за всички МСП в България възлиза на 14.0 (ниво на ниска степен на интернационализация на дейността), докато през 2023 г. стойността на показателя е 71.4 (по-скоро висока степен на интернационализация), което е показателно за значителния принос на Инициативата за отварянето на подкрепените МСП към външните пазари. Въпреки наблюдавано общо подобрене за целия сектор на МСП, нетният ефект по отношение на този показател също е значителен: 23.1 индексни пункта.

На трето място, нивото на дигитализация на българските МСП през 2012 г. е относително по-високо от всички останали разглеждани тук фактори на конкурентоспособност. Въпреки това тези нива съответстват на по-скоро ниска степен на дигитализация на предприятията. Наблюдаваното подобрене в тази посока при всички МСП е значително по-осезаемо при крайните получатели по Програмата. Средната стойност на индекса „Дигитализация“ нараства от 36.5 на 74.2 (по-скоро висока степен на дигитализация), като нетният ефект в случая възлиза на 22.1 индексни пункта.

На следващо място, иновационната активност на предприятията в България е относително неразвита. През 2012 г. средната стойност на индекса „Иновационна активност“ за всички МСП възлиза на 20.4 (на границата между изключително ниска и по-скоро ниска иновационна активност). През 2023 г., иновационната активност при неподкрепените предприятия е малко по-развита: индексът заема стойност от 24.0, което е показателно за слаба промяна в положителна посока. В същото време ефектът при подкрепените от Инициативата предприятия е много осезаем: стойността на показателя възлиза на 53.4, а нетният ефект в случая е най-висок: 29.4.

На последно място, осигурената подкрепа за стартиращи предприятия също е с осезаемо въздействие. Подкрепените новостартиращи предприятия увеличават два пъти своите приходи, увеличават три пъти печалбата си и ДМА, а персоналът им нараства два пъти, при четири пъти ръст в разходите за заплати. Сравнителният анализ между подкрепените предприятия и контролната група новостартиращи МСП показва, че в краткосрочен и средносрочен план крайните получатели по Инициативата имат значително по-добри резултати от неподкрепените.

ЕФЕКТЪТ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОПИМСП Е ЗНАЧИТЕЛЕН ПО ОТНОШЕНИЕ НА РАЗВИТИЕТО НА ИНОВАЦИИТЕ И КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПОДКРЕПЕНИТЕ МСП.

КАТО ВЕРИЖЕН ЕФЕКТ МОЖЕ ДА БЪДЕ ИЗВЕДЕН ЦЯЛОСТНИЯТ ЕФЕКТ, КОЙТО ТАЗИ ПОЛОЖИТЕЛНА ПРОМЯНА ИМА ВЪРХУ БИЗНЕС СРЕДАТА, В КОЯТО ОПЕРИРАТ БЪЛГАРСКИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ.

⁵⁷ За сравнение: подобрието при неподкрепените предприятия по отношение на достъпа до финансиране е много малко – от 1.8 индексни пункта

⁵⁸ Пресметнат на база данните за подкрепените предприятия и неподкрепените (контролна група) по метода разлика-в-разликите.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

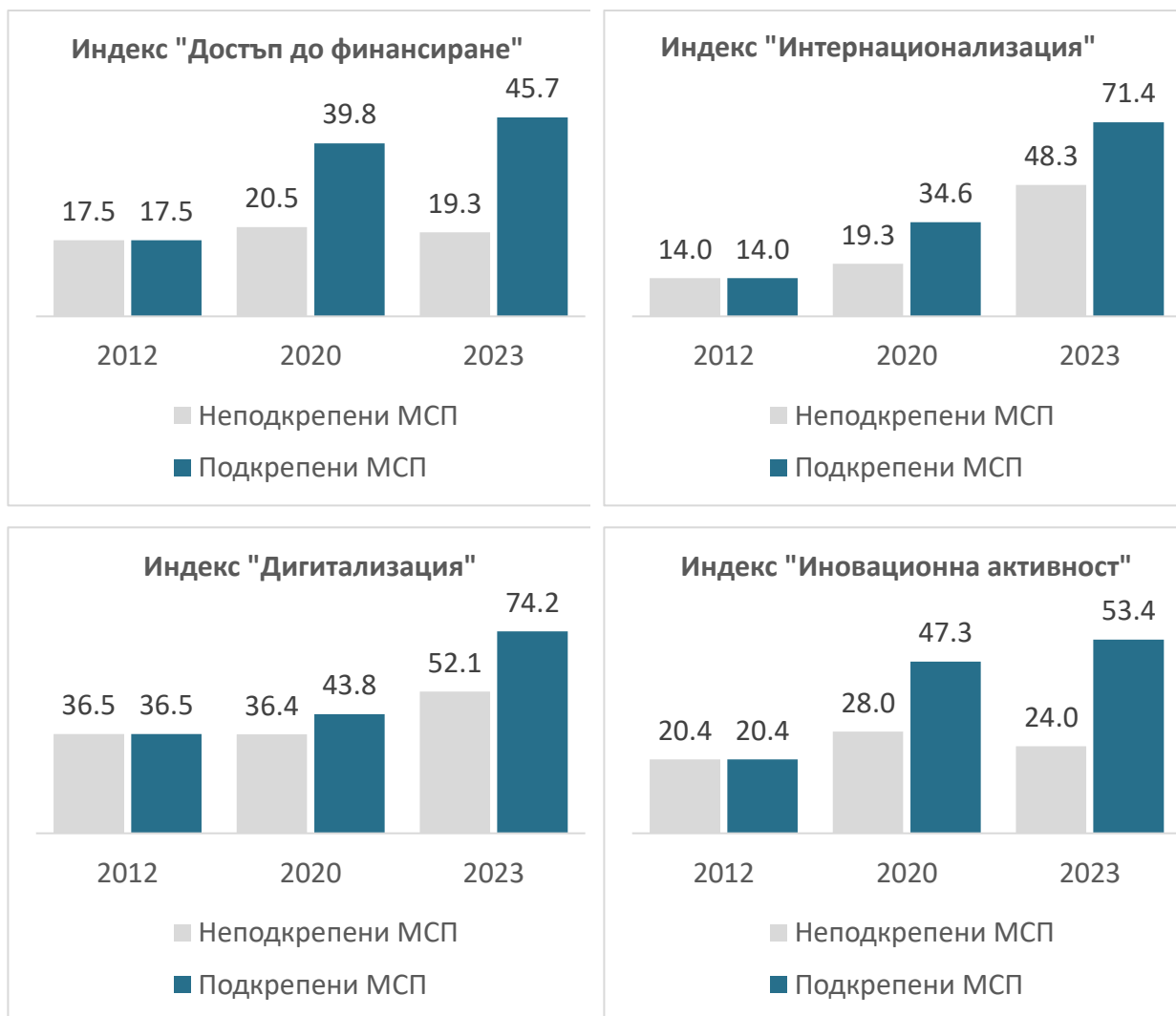

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Фигура 12. Фактори за конкурентоспособност на МСП: сравнение между подкрепените и неподкрепените предприятия

Източник: Собствени изчисления

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

3. Заключение и препоръки

Основни изводи

В рамките на подкрепата, за периода 2017-2019 г., по Инициативата е генериран финансов ресурс на стойност 568 млн. евро., който е предоставен на български МСП по формата на банков кредит. Гаранционният инструмент, осигурен по Програмата, е структуриран по начин, който позволява относително бързо предоставяне на подкрепата на финансовия пазар и постигане на осезаема ефективност в краткосрочен план, особено в контекста на относително недобрия достъп до финансиране в референтния базов период и последващите години. Наблюдаваното увеличение за периода 2014-2019 г. при кандидатствалите и успешно получили банков заем МСП в България от 7 пр.п. е значително в сравнение със средните изменения в ЕС. Още по-голям е ефектът по отношение на процента предприятия получили цялата поискана сума, който за същия период за България нараства с 14 пр.п. (от 58 на 72%). Тези подобрения в достъпа до финансиране и ръста на инвестиционната активност са показателни за положителния принос на ключови ендогенни и екзогенни фактори, сред които и изпълнението на ОПИМСП.

Положителният принос се дължи и на специфичния дизайн на предоставяния финансов инструмент. За първи път финансов инструмент комбинира ресурс от оперативната програма с друг ресурс, който служи за покритие на гаранциите, тоест има други поематели на риска⁵⁹, освен риска, който се поема от Програмата (за разлика от предишните инструменти изпълнявани от ЕИФ и другите гаранционни инструменти в България). По този начин самият дизайн на инструмента води до постигнатия лостов ефект (ливъридж). Инструментът е структуриран по начин, който да осигурява бързо и гъвкаво прилагане. За разлика от БФП, финансирането се получава в реално време за покриване на нуждите на текущи бизнес проекти, а не след вече успешната им реализация, която обичайно е временно финансирана чрез алтернативни източници, в т.ч. със средства на собствениците). Ето защо, помощта, предоставена по ОПИМСП, е по-навременна и по-ефективна.

Гаранционният инструмент по Инициативата се характеризира с условия за допустимост и начин за изпълнение, които напълно съответстват на текущата кредитна политика на банките. Това от своя страна е фактор избраните финансови посредници да стартират целевото кредитиране относително бързо и да постигнат голяма част от изпълнението на портфейла в рамките на първите две години.

Гаранцията има 60% покритие в период, когато стандартно гаранционните програми са с 50% покритие и без таван на загубите, т.е. преференциални пазарни условия (по-високо ниво на покритие спрямо алтернативите). За МСП, особено за микро и малките предприятия, както обезпечението, така и цената на кредита са трудно преодолимо предизвикателство. Този специфичен дизайн на гаранцията влияе пряко върху изискванията за обезпечение. Резултатите от проведеното качествено изследване сред финансовите посредници показват, че предимно на специфичният дизайн по отношение на обезпечението се дължи привлекателността на

⁵⁹ Съгласно “Споразумение между кредиторите относно Инициативата за малки и средни предприятия (МСП)”, са Република България (със средствата по ОП), ЕИФ, ЕИБ и ЕК.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

инструмента за крайните получатели (особено за микропредприятията, които притежават ограничен размер активи, и за които гаранциите работят много добре).

Лихвеното понижение на кредита се изразява в *трансфера на ползи*, който в този инструмент е дефиниран като лихвена субсидия.⁶⁰ Такъв режим на *трансфер на ползи* по гаранционен инструмент се прилага в България за първи път.

РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ АНАЛИЗА ПОКАЗВАТ, ЧЕ В РАМКИТЕ НА ИНИЦИАТИВАТА ФИНАНСОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ СА УСПЕЛИ ДА ПРИВЛЕКАТ, СЕЛЕКТИРАТ И ПРЕДОСТАВЯТ ПОДКРЕПА НА ПРЕДПРИЯТИЯ С ОТНОСИТЕЛНО ВИСОК ПОТЕНЦИАЛ ЗА РАЗВИТИЕ, НЕМАЛКА ЧАСТ ОТ КОИТО СА ВЪЗПРИЕМАНИ КАТО ПО-РИСКОВИ И СЕ ХАРАКТЕРИЗИРАТ С ПО-МАЛКА ВЕРОЯТНОСТ ДА БЪДАТ ОДОБРЕНИ ЗА КРЕДИТИРАНЕ БЕЗ НАЛИЧИЕ НА ПОДОБЕН ФИНАНСОВ ИНСТРУМЕНТ.

В това отношение, ОПИМСП успешно е достигнала до онази група предприятия, която е относително в по-слаби позиции по отношение осигуряване на обезпечаване за получаване на нови банкови кредити, и по този начин е допринесла за устойчивото им развитие.

В периода в обхвата на оценката (2015-2021 г.) подкрепените предприятия увеличават своите показатели пет пъти повече, в сравнение с промяната, която успяват да отбележат други сходни предприятия, които не са подкрепени в рамките на ИМСП⁶¹. Ако в този период съвкупно приходите на контролна група сходни предприятия нарастват с около 16%, при подкрепените предприятия ръстът е в рамките на около 83%. Ако обичайният ръст на активите е 18.9% (при контролната извадка от сходни предприятия), получателите на помощта почти удвояват своите активи. Сходни са числата и по отношение на дълготрайните материални активи. Това показва, че подкрепените предприятия са реализирали интензивна инвестиционна дейност, която е почти пет пъти по-висока от обичайната за същите по сектор и профил предприятия.

Подкрепените новостартирали предприятия увеличават два пъти своите приходи, увеличават три пъти печалбата си и ДМА, а персоналят им нараства два пъти, при четири пъти ръст в разходите за заплати. При контролната група новостартиращи предприятия ръстът в приходите е малко под 50% (47.5%), печалбата им нараства едва с 6%, а ДМА се увеличава два пъти. Заетите лица нарастват с около 50%. Тези резултати показват динамичното развитие на подкрепените предприятия.

Динамичното развитие на подкрепените предприятия, както и създадената инфраструктура и капацитет с новопривлечения персонал и направените инвестиции са важни предпоставки за допълнителни съпътстващи икономически ефекти (*spin off*) в дългосрочен план. В допълнение на това, може да се очаква, че с нарасналата печалба и подобрените си показатели, фирмите, получили подкрепа по ИМСП ще продължат да инвестират и да се развиват динамично в краткосрочен и средносрочен план.

Изпълнението на ОПИМСП има положителен ефект върху българската икономика. В краткосрочен план могат да бъдат проследени осезаеми ефекти върху приходите, частните инвестиции и заетостта. Допълнителен

⁶⁰ Регламентът за ИМСП дефинира ползата като понижение на лихвата, като ясно и изрично е описан алгоритъмът, по който се калкулира трансферът на ползи, а прилагането на този алгоритъм е лесно проверяемо (т.е. това понижение не се определя по преценка на финансовите посредници).

⁶¹ За целите на тази част от анализа е конструирана контролна извадка от предприятия, които имат сходни характеристики по сектор на икономическа дейност и не са новостартиращи предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

револвиращ ефект е налице в резултат на увеличените икономически показатели на предприятията на микро ниво. Постигнатите брутни ефекти при подкрепените предприятия са както следва:

- 14 629 новосъздадени работни места, които съответстват на увеличението в числеността на персонала при крайните получатели за периода 2015 – 2021 г.
- Общо нарастване на разходите за персонал в подкрепените МСП от 1 101.1 млн. лв.
- Общо увеличение в приходите от дейността на всички подкрепени предприятия за периода 2015-2021 г. от 8 852.1 млн. лв.
- Общо увеличение в размера на дългосрочните активи на всички крайни получатели от 2 272.1 млн. лв.

Освен на микро ниво, програмата оказва въздействие и на макро ниво. Подобреният достъп до финансиране посредством въвеждането на финансовия инструмент в рамките на ОПИМСП води до различни положителни брутни и нетни ефекти. По-конкретно, програмата е насочена към подпомагане и повишаване на конкурентоспособността и устойчивостта на предприятията чрез улесняване на достъпа до финансиране. Въпреки ограничения размер на ресурса, подобреният достъп до финансиране води до по-висока бизнес активност, икономически растеж и създаване на нови работни места. Към края на 2022 г. нетните ефекти върху ключови макроикономически показатели от изпълнението на Програмата са както следва:

- 0.07% върху реалния БВП;
- 0.06% върху износа на стоки и услуги и 0.04% върху вноса;
- 0.04% върху частните инвестиции;
- 0.08% върху заетостта;
- 0.14% върху средната работна заплата.

Изграждането на икономика, основа на знанието и иновациите, е свързано със стимулирането научно развойната дейност в предприятията. Иновационната дейност е силно зависима от достъпа до финансов ресурс. ОПИМСП допринася за подобряване достъпа до финансиране на предприятията, особено на микро и малките предприятия, като Инициативата въздейства пряко и косвено върху изграждането на икономика, основана на знанието и иновациите.

Реализирането на Инициативата води до положително въздействие върху българските предприятия. От една страна, достъпът до финансиране е в основата на подобрието на всички останали фактори на конкурентоспособност на фирмено ниво: иновационна дейност, използване на ИКТ, прилагането на добри практики, развитие на човешките ресурси и др. От друга страна, той е пряко свързан с бизнес представянето и устойчивото развитие на МСП (заетост, печалба и продажби, пазарен дял и пр.).

Програмата има принос към постигане целите на националните стратегически документи за насърчаване на малките и средните предприятия в следните направления:

- Подобряване на достъпа до финансиране на МСП
- Подобряване на достъпа до пазари и в частност насърчаване на интернационализацията на МСП;

⁶² Съгласно публикацията от м. март, 2023 г. на Администрацията на Министерския съвет на Република България „Фондовете на ЕС в България: Оценка на макроикономическите ефекти от изпълнението на програмите, съфинансирани със средства от ЕС“

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

- Повишаване нивата на дигитализация и уменията;
- Насърчаване на иновациите;
- Насърчаване на предприемаческата дейност и в частност подкрепа за стартиращи предприятия.

Реализирането на ОПИМСП е допринесло за подобряване стойностите на показателите за конкурентоспособност на МСП в България и има положителен принос върху постигане целите на Националната стратегия за насърчаване на малките и средните предприятия.

Препоръки

Въз основа на направената оценка могат да бъдат формулирани следните препоръки:

- ОПИМСП е успешна и прилагането на финансовия инструмент следва да бъде продължено. Постигнатите положителни резултати и натрупаният опит от страна на всички участници в процеса на предоставяне на помощта са важна предпоставка за постигане на висока ефикасност и ефективност на подобни бъдещи програми.
- В тази връзка, приложеният по ОПИМСП дизайн на инструмента по отношение съчетаването на ресурс и трансфер на ползи може да бъде разглеждан като добра практика.
- При бъдещо структуриране и прилагане на сходен финансов инструмент следва да продължи практиката да бъдат правени предварителни анализи на кредитирането на МСП и да бъдат отчитани нуждите на пазара, в частност на МСП, и очакванията на икономическите агенти, които са динамични и определени от редица вътрешни и външни икономически, социални и политически фактори.
- Административните тежести следва да бъдат редуцирани в максимална степен, за да се избегне ненужно затрудняване на финансовите посредници, което впоследствие се прехвърля на техните клиенти – подкрепяните МСП.
- При програмирането условията за допустимост и начинът на прилагане следва да бъдат съобразени с кредитната политика, която провеждат финансовите институции, която е динамична и специфична за всеки конкретен времеви период. Би било добре да се помисли дали в обхвата на кредитите, отпуснати по ИМСП, да не бъдат включени и овърдрафт кредити, които увеличават своя брой и дела си в общия размер на кредитния ресурс (виж т.4. приложение). Това би отговорило на потребностите от оборотни средства и на нуждите на динамично развиващите се предприятия.
- ОПИМСП е тясно свързана с целите за растеж и заетост и с приноса на България към постигането на взаимно-допълващите се видове растеж съгласно стратегията "Европа 2020". В същото време обаче, финансовият ресурс е ограничен, а броят на подкрепените предприятия обхваща едва 1,25% от всички предприятия в страната, поради което е трудно Програмата да допринесе съществено за преодоляване на икономическите, социалните и териториалните различия. Към момента териториалното разпределение на получателите съответства напълно на разпределението на предприятията на територията на страната. Би могло да се помисли за териториален фокус, чрез който предприятия в икономически по-слаборазвитите региони да имат по-голям дял сред получателите, така, че инвестицията да допринесе за преодоляване на териториалните различия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

- Би било добре създаденият механизъм и установените партньорства да продължат, като се алокира по-голям ресурс, който да осигури кредитиране на по-голям брой предприятия. Реалистична би била цел програмата да повиши обхвата си от 1,25% от активните предприятия до 3% от предприятията – или да се разпределя приблизително два пъти по-голям кредитен портфейл (който да обхване около 8 000 кредита).
- При бъдещо структуриране следва също така да бъдат отчитани поставените цели в европейските и национални стратегически документи, по отношение на поставените политики за развитие за постигане на синергия и допълняемост при изпълнение на различните програми и прилагането на финансови инструменти.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

4. Приложения

Макроикономическа среда и достъп до финансиране на МСП в България

Представеният тук анализ на достъпа до финансиране на МСП в България е базиран на емпирични данни от различни източници, които позволяват да бъде очертана цялостната картина на финансиране на МСП. Те включват данни на БНБ за кредити на нефинансовите предприятия, които представят динамични редове на кредитите (общо, по типове кредити, по сектор на дейност на получателите, по размер на кредита и валута и др.). В допълнение анализът разглежда и депозитите на нефинансовите предприятия (отново общо и по подгрупи). Информацията е допълнена и с изводи по отношение на достъпа до финансиране на предприятията, които са представени в техническия доклад „Анализ на МСП в България“, изготвен за целите на *Националната стратегия за развитие на МСП 2021-2027 г.* и аналитичния доклад „Стратегия за изпълнение на програмата за конкурентоспособност и иновации в предприятията за периода 2021–2027“, изготвен за УО НА ОПИК в края на 2020 г. Анализът взема предвид и регулярните публикации на Европейската Комисия „Информационни фишове за Европейския съюз: Малки и средни предприятия“ и данни на НСИ и Евростат за демография на предприятията.

След изтичане на периода на отдаване на 31.12.2019 г., в който финансовите посредници са имали право да отпускат нови заеми на предприятията по ИМСП, пазарните индикатори очертават относително неблагоприятна среда по отношение на достъпа до финансиране като цяло, особено за по-малките предприятия. В тази връзка предоставената подкрепа представлява достатъчно ефективно средство в посока подобряване на предприемаческата среда. По конкретно, през този период основните процеси и тенденции, свързани с възможността за ползване на кредитен ресурс за финансиране на бизнес дейността са както следва:

Налични средства в депозити на нефинансовите предприятия

По данни на БНБ към декември 2022 г., размерът на срочните и безсрочните депозити на нефинансовите предприятия разкрива значително ограничение в инвестиционния потенциал и оборотните средства на българския бизнес:

- Едва 7.8% от депозитите на тези предприятия са в размер между 50 и 200 хил. лв. (съответно между 25.6 и 102.3 хил. евро), а 4.4% са в размер на над 200 хил. лв.
- Преобладаваща част от депозитите, 87.8% от тях, са в размер на под 50 хил. лв. (25.6 хил. евро), като 59,1% от тези депозити са в размер до 2.5 хил. лв. (приблизително 1 280 евро). Тенденцията спрямо 2020 година е на лек ръст при по-високите кредити, без обаче съществени изменения в общата структура на кредитиране на нефинансовите предприятия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Таблица 12. Депозити на нефинансовите предприятия към март 2023 (брой и размер на средствата в хил.лв)

	Брой депозити	Обща сума по съответните депозити, хил. лв.	% в общия брой депозити	Дял от обема средства в хил. лв.
ОБЩО	612 781	41 278 949	100%	100%
до 1 000 лева	303 523	63 505	49,5%	0,2%
над 1 000 до 2 500 лева	58 430	96 733	9,5%	0,2%
над 2 500 до 5 000 лева	45 161	164 790	7,4%	0,4%
над 5 000 до 10 000 лева	44 066	315 877	7,2%	0,8%
над 10 000 до 20 000 лева	40 965	586 282	6,7%	1,4%
над 20 000 до 30 000 лева	21 421	525 111	3,5%	1,3%
над 30 000 до 40 000 лева	14 106	488 854	2,3%	1,2%
над 40 000 до 50 000 лева	10 137	454 181	1,7%	1,1%
над 50 000 до 100 000 лева	27 184	1 939 537	4,4%	4,7%
над 100 000 до 200 000 лева	21 085	3 056 192	3,4%	7,4%
над 200 000 до 500 000 лева	15 778	4 930 060	2,6%	11,9%
над 500 000 до 1 000 000 лева	5 742	4 023 495	0,9%	9,7%
над 1 000 000 лева	5 183	24 634 332	0,8%	59,7%

Източник: БНБ

РАЗМЕРЪТ НА ПАРИЧНИТЕ СРЕДСТВА ПО ДЕПОЗИТИ НА ПОВЕЧЕТО БЪЛГАРСКИ ПРЕДПРИЯТИЯ КЪМ КРАЯ НА 2023 Г. РАЗКРИВА СЪЩЕСТВЕНА ПОТРЕБНОСТ ОТ ФИНАНСОВИ СРЕДСТВА ЗА ПОКРИВАНЕ НА ТЕКУЩИ РАЗХОДИ, ЗА УДОВЛЕТВОРЯВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИОННИ ПОТРЕБНОСТИ (В Т.Ч. ПО ОТНОШЕНИЕ НА МОДЕРНИЗАЦИЯТА И ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА), КАКТО И ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ИНОВАЦИОННИ ПРОЕКТИ.

Търсенето на кредити от страна на нефинансовите предприятия

В същото време, възможността за вземане на кредит е значително ограничена, а склонността към вземането на такъв е много ниска.

Неформален индикатор за наличието на дисбаланс между търсенето и предлагането на парични средства е разликата в броя на кредитите и този на депозитите – в началото на 2023 г. тази разлика възлиза на 4,4 пъти в полза на броя на депозитите. Общият брой на кредитите към 2023 година (152 хил.) към броя на

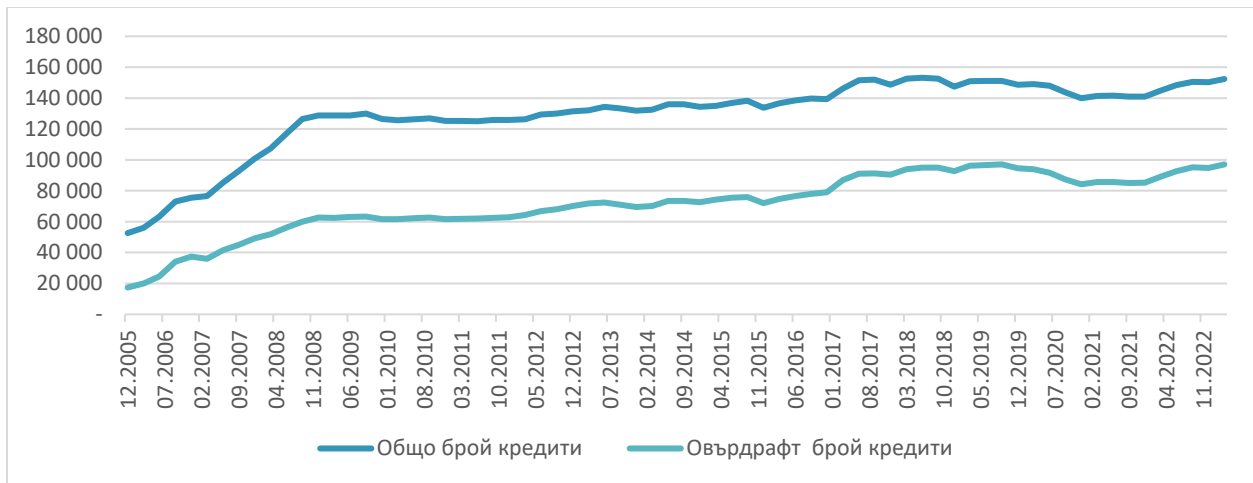

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

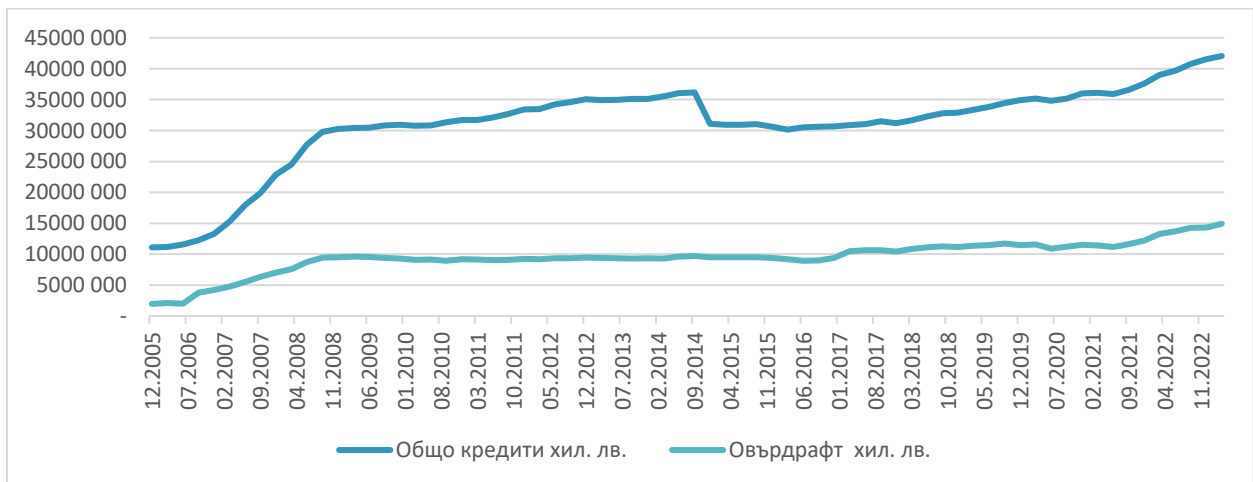
нефинансовите предприятия за същия период (приблизително 400 хил.), както и провеждани изследвания сред бизнеса показват, че по-груби оценки, около една четвърт от фирмите взимат кредит⁶³. Въпреки тази ниска пенетрация, данните в периода 2005-2023 година илюстрират нарастващото търсене на кредитен ресурс и значително покачване както на броя, така и на общата сума по съответните кредити, като търсенето значително нараства след присъединяване на България към ЕС.

Фигура 13. Общ брой кредити, отпуснати на нефинансови предприятия

Източник: БНБ

Фигура 14. Обща стойност на отпуснатите кредити на нефинансови предприятия (хил.лв.)

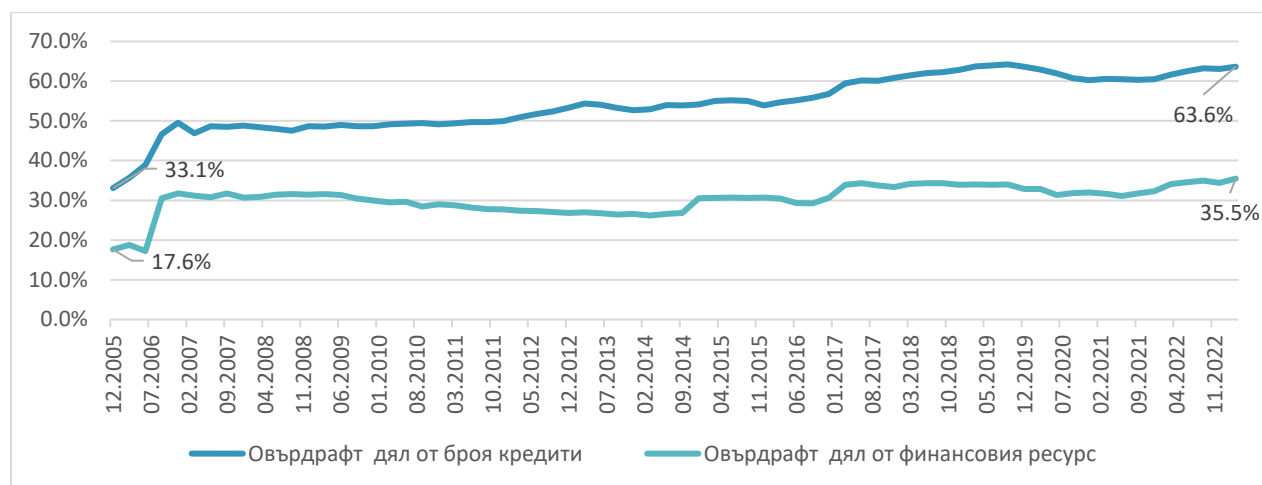

Източник: БНБ

⁶³ Тъй като активните фирми взимат по повече от един кредит.

Интересна е тенденцията, че в този период овърдрафт кредитите нарастват значително – и в броя и в стойността на кредитирането. От около 20 хил. през 2005 г. те достигат 97 хил. към края на 2022 г.

Фигура 15. Дял на кредитите овърдрафт от броя и стойността на отпуснатите за периода кредити на нефинансови предприятия, %

Източник: БНБ

Делът на кредитите, които са в размер между 50 и 250 хил. лв. (съответно между 25.6 и 127.8 хил. евро) в общия брой кредити на тези предприятия възлиза на 20.5%, а този на кредитите в размер на над 250 хил. лв. е 11.9%, 67.6% от кредитите на нефинансовите предприятия са в размер под 50 хил. лв., или 25.6 хил. евро). Близо всеки трети кредит е в размер на до 1 000 лв. (приблизително 511 евро).⁶⁴

Таблица 13. Кредити на нефинансовите предприятия към март 2023 (брой и размер на средствата в хил.лв)

	Брой кредити	Обща сума по съответните кредити, хил. лв.	% в общия брой кредити	Дял от обема средства в хил. лв.
ОБЩО	152 418	42 064 252	100%	100%
до 1 000 лева	48 662	7 420	31.9%	0.02%
над 1 000 до 2 500 лева	7 186	12 016	4.7%	0.03%
над 2 500 до 5 000 лева	6 664	24 499	4.4%	0.06%

⁶⁴ Важно уточнение в случая е, че предоставените от БНБ данни не дават информация в каква част от фирмите са концентрирани тези кредити (тъй като едно нефинансово предприятия може да има няколко кредити, които са отчетени съответния брой пъти в общата статистика).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

над 5 000 до 10 000 лева	7 647	57 736	5.0%	0.14%
над 10 000 до 25 000 лева	14 934	257 104	9.8%	0.61%
над 25 000 до 50 000 лева	17 930	670 880	11.8%	1.59%
над 50 000 до 100 000 лева	16 301	1 212 295	10.7%	2.88%
над 100 000 до 250 000 лева	14 996	2 417 700	9.8%	5.75%
над 250 000 до 500 000 лева	7 592	2 722 694	5.0%	6.47%
над 500 000 до 1 000 000 лева	4 479	3 267 775	2.9%	7.77%
над 1 000 000 лева	6 027	31 414 133	4.0%	74.68%

Източник: БНБ

МАКАР И ДА Е НАЛИЦЕ РАЗДВИЖВАНЕ СПРЯМО 2020 Г., БРОЯТ И РАЗМЕРЪТ НА КРЕДИТИТЕ НА НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ КЪМ КРАЯ НА 2023 Г. СА ИНДИКАТОР ЗА КОНСЕРВАТИВНО ПОВЕДЕНИЕ НА ПРЕДПРИЕМАЧИТЕ, ПОРАДИ СЪЩЕСТВЕНИ ЗАТРУДНЕНИЯ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ В УСЛОВИЯТА НА COVID-19 КРИЗА, КАКТО И ПОРАДИ ПЕСИМИСТИЧНИ ОЧАКВАНИЯ ЗА ПЕРСПЕКТИВИТЕ ПРЕД БИЗНЕСА ИМ. В НЯКОИ СЛУЧАИ ПРЕДПРИЯТИЯТА СА В СИТУАЦИЯ ДА ПОКРИВАТ ТЕКУЩИТЕ СИ РАЗХОДИ С БАНКОВИ ЗАЕМИ, НО СА ЗАМРАЗИЛИ ИЛИ ОТЛОЖИЛИ ПРОЕКТИТЕ СИ, СВЪРЗАНИ С МОДЕРНИЗАЦИЯ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И ИНОВАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ. В МОМЕНТА, ТЪРСЕНЕТО НА КРЕДИТИ ОТ СТРАНА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА Е СИЛНО ОГРАНИЧЕНО.

Основна причина за относително слабото търсене на кредити: силно редуцирани приходи от дейността и влошена бизнес среда

По данни от проучване сред МСП, проведено за целите на НСМСП 2021-2027 г.⁶⁵, в началото на 2020 г. делът на жизнеспособните⁶⁶ нефинансови предприятия, които ползват някакъв кредитен ресурс се равнява на 26% от всички регистрирани предприятия в България. Това допълнително потвърждава високата степен на предпазливост на предприятията и отново, слаба инвестиционна активност. Доколкото е налице инвестиционна активност, тя е концентрирана в малък дял от предприятията (между една четвърт и една трета от фирмите), които имат нужда и поемат риска да вземат кредитен ресурс. Те се отличават с по-висока инвестиционна активност и с по-динамично развитие.

В края на 2023 г. значителна част от целия кредитен ресурс за предприятията на българския финансов пазар (88.9%) е съставен от кредитите в размер на над 250 хил. лв. (127.8 хил. евро), но тези кредити съставляват едва 11.9% от общия брой на получените кредити. Броят на кредитите в тази група възлиза на приблизително 15 000 (от тях 10 900 кредита са под 1 млн. лв., а 5 600 кредита са на стойност над 1 млн. лв.). Оттук следва и предположението, че относително по-сериозна инвестиционна активност (макар и не в нужната за развитието

⁶⁵ Technical Report Including In-Depth Analysis of the SMEs in Bulgaria and Preliminary Recommendations for the Directions of Action of the New Strategy, PWC for European Commission DG REFORM

⁶⁶ Тези предприятия, които имат оборот над 5 хил. лв. и/или персонал с поне 1 и повече заети.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

на конкурентоспособността степен) имат сходен брой от активните предприятия (повечето от които не са микро, нито малки предприятия).

В УСЛОВИЯ НА СИЛНО РЕДУЦИРАНИ ПРИХОДИ И СВИТИ ПАЗАРА В РЕЗУЛТАТ НА COVID-19 КРИЗАТА, ГОЛЯМА ЧАСТ ОТ БИЗНЕСА НЕ Е СКЛОНЕН ДА ПОЕМЕ ДОПЪЛНИТЕЛЕН РИСК ПРЕД УПРАВЛЕНИЕТО НА ПАРИЧНИТЕ ПОТОЦИ С ПОЛЗВАНЕТО НА КРЕДИТНИ ИНСТРУМЕНТИ. ОЩЕ ПОВЕЧЕ, ЧЕ МНОГО ОТ ДЕЙНОСТИТЕ, КОИТО СА ПРЕДВИДЕНИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ С ФИ НЕ БИХА МОГЛИ ДА ОСИГУРЯТ ОСЕЗАЕМИ ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПРИХОДИТЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В КРАТКОСРОЧЕН ПЛАН. ТОВА ОТ СВОЯ СТРАНА Е ПРИЧИНА ЗА ОЧАКВАНИ СЪЩЕСТВЕНИ ЗАТРУДНЕНИЯ В ОБСЛУЖВАНЕТО НА КРЕДИТИТЕ (НЕЗАВИСИМО ОТ БЛАГОПРИЯТНИТЕ КРЕДИТНИ УСЛОВИЯ, В Т.Ч. НУЛЕВА ЛИХВА).

В същото време, приблизително 38%⁶⁷ от предприятията са имали забавени плащания от контрагенти непосредствено преди настъпването на пандемията КОВИД-19.

Противоепидемичните мерки, затрудненият достъп до пазари, свитото потребление и несигурната икономическа среда са сред основните фактори, формиращи неблагоприятната бизнес среда и песимистичните очаквания на предприемачите през цялата 2020 г., както и в началото на 2021 г.⁶⁸

☑ Роля на достъпа до финансови средства за устойчивостта на предприятията в условия на влошена бизнес среда и за осъществяването на инвестиционни проекти за подобряване на конкурентоспособността, в т.ч. иновационни проекти

В началото на 2020 г. 17.9% от жизнеспособните МСП⁶⁹ са ползвали инвестиционен банков кредит, а 24.3% - банков кредит за оборотни средства. В същото време, делът на предприятията, които разчитат на средства на собственика възлиза на 56.2%, е делът на тези, които разчитат единствено и само на неформално финансиране (средства на собственика, заеми от приятели, финансова помощ от членове на семейството и т.н.) е приблизително 20%.⁷⁰

Емпиричните анализи на резултатите от проучванията сред МСП на ИАНМСП, проведени през 2011 г., 2012 г. и 2013 г. показват, че в години на икономическа криза достъпът до финансиране е сред водещите фактори, които са статистически значими по отношение на устойчивостта на бизнеса във влошена бизнес среда. В такъв период обаче, предприятията са съдържани в инвестициите в модернизация и дигитализация, и нямат възможност да финансират иновационни дейности. При настъпване на икономическо оживление, технологичното развитие, иновациите и всички други фактори на конкурентоспособността, които са пряко свързани с глобализацията на българските предприятия и интеграцията им в Европейския пазар, имат ключово

⁶⁷ Technical Report Including In-Depth Analysis of the SMEs in Bulgaria and Preliminary Recommendations for the Directions of Action of the New Strategy, PWC for European Commission DG REFORM

⁶⁸ По данни от Бизнес наблюденията на НСИ (Наблюдение на бизнес тенденциите в промишлеността, строителството, търговията и услугите; Инвестиционна активност в промишлеността; Наблюдение на потребителите).

⁶⁹ Тези предприятия, които имат оборот над 5 хил. лв. и/или персонал с поне 1 и повече заети.

⁷⁰ Technical Report Including In-Depth Analysis of the SMEs in Bulgaria and Preliminary Recommendations for the Directions of Action of the New Strategy, PWC for European Commission DG REFORM

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

значение за успеха на бизнеса. В случай, че инвестиции в тези фактори не са били направени през предходните периоди, това допълнително влошава състоянието на МСП.⁷¹

В УСЛОВИЯТА НА ИКОНОМИЧЕСКА КРИЗА, КАКВАТО СЕ НАБЛЮДАВА В МОМЕНТА В РЕЗУЛТАТ НА COVID-19, НАЛИЧИЕТО НА ФИНАНСОВИТЕ СРЕДСТВА Е КЛЮЧОВО ЗА УСТОЙЧИВОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА. ПОРАДИ ОБЕКТИВНИ И СУБЕКТИВНИ ФАКТОРИ, ПРЕОБЛАДАВАЩ ДЯЛ ОТ ПРЕДПРИЯТИЯТА РАЗЧИТАТ НА СРЕДСТВАТА НА СОБСТВЕНИКА ЗА ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ДЕЙНОСТТА СИ, И МНОГО МАЛЪК ДЯЛ НА ТЕЗИ, КОИТО ПОЛЗВАТ ИНВЕСТИЦИОННИ КРЕДИТИ. ТОВА Е ИНДИКАТОР ЗА НАЛИЧИЕ НА ПОТРЕБНОСТ ОТ ФИНАНСОВА ПОДКРЕПА ЗА МОДЕРНИЗАЦИЯ, ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И ИНОВАЦИИ, РАЗЛИЧНА ОТ ФИ, КАКВАТО СЕ ЯВЯВА И БФП.

Фигура 16. Използване на различните видове източници на финансиране от жизнеспособните⁷² МСП в България в началото на 2020 г.

Източник: *Technical Report Including In-Depth Analysis of the SMEs in Bulgaria and Preliminary Recommendations for the Directions of Action of the New Strategy, PWC for European Commission DG REFORM*

⁷¹ Vladimirov, Z., R. Simeonova-Ganeva and K. Ganev (2013) "Significance of globalization-specific factors for SME competitiveness: a conceptual model and an empirical test", *Business Systems Review*, Vol. 3, Issue 3, pp. 1-25.

⁷² Жизнеспособните нефинансови предприятия са тези, които имат годишен оборот над 5 хил.лв. и/или персонал с поне едно и повече заето лице).

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

☑ Ограничена възможност за инвестиционна активност при стартиращите предприятия

Новосъздадените предприятия са силно ограничени във възможността да ползват кредитен ресурси. Те увеличават бавно своите обороти, а икономическата конюнктура оказва влияние върху развитието на предприятията, както в първите години от тяхното създаване, така и след това.

Емпиричен анализ⁷³, изготвен за целите на НСМСП 2021-2027 г. показва, че към третата година от създаването на предприятията едва между 9 и 13% от тях достигат до оборот в размер на над 500 хил. лв. (приблизително 256 хил. евро). От четвъртата до седмата година дялът на предприятията с оборот над 500 хил. лв. е подобен – между 9 и 15%. В периода на първите седем години от стартирането на бизнес, оборот в размер на над 1 млн. лв. (511 хил. евро) достигат едва 9% от оцелелите предприятия.

За около една трета от новосъздадените предприятия печалбата е 0 лв., което е съществена пречка пред получаването на кредит. Около половината новосъздадени (и оцелели) предприятия през седемте години след стартиране на дейност постигат печалба между 1 и 25 хил. лв. (съответно между 0.5 и 12.8 хил. евро), като тенденцията е този дял да се увеличава с годините до 52-53%. На практика с оборот над 100 хил. лв. (51.1 хил. евро) са едва 6-7% от новосъздадените предприятия.

ЕМПИРИЧНИТЕ ДОКАЗАТЕЛСТВА ПОКАЗВАТ, ЧЕ ЖИЗНЕСПОСОБНОСТТА НА СТАРТИРАЩИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ Е ТЪВРДЕ СЛАБА. МЕЖДУ ТРЕТАТА И СЕДМАТА ГОДИНА ОТ СЪЗДАВАНЕТО ИМ САМО МАЛКА ЧАСТ ОТ ТЯХ БИХА МОГЛИ ДА ПОНЕСАТ РИСКА НА ПОЛЗВАНЕ НА КРЕДИТЕН РЕСУРС.

Таблица 14. Оборот на предприятията в годината на създаване и всяка следваща година след нея

Година на опериране на бизнеса	Размер на оборота	Дял на предприятията, създадени през 2012 г., 2013 г. и 2014 г. със съответния оборот, %		
		2012	2013	2014
1 година	1-50 хил.лв.	79,1	73,9	75,9
	51-250 хил.лв.	14,8	16,4	16,7
	251-500 хил.лв.	3,5	4,9	3,2
	501-1000 хил.лв.	1,5	2,3	2,0
	Над 1000 лв.	1,1	2,5	2,2
2 година	1-50 хил.лв.	64,6	63,9	62,0
	51-250 хил.лв.	22,7	19,1	24,6
	251-500 хил.лв.	6,1	8,2	4,6

⁷³ Анализът е базиран на данни от НСИ за 2 400 новосъздадени предприятия през 2012, 2013 и 2014 г., подбрани чрез случаен подбор. За повече информация, вж. Technical Report Including In-Depth Analysis of the SMEs in Bulgaria and Preliminary Recommendations for the Directions of Action of the New Strategy, PWC for European Commission DG REFORM.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	3,9	3,9	4,2
	Над 1000 лв.	2,7	4,9	4,6
3 година	1-50 ХИЛ.ЛВ.	61,6	59,8	62,4
	51-250 ХИЛ.ЛВ.	23,1	21,2	23,6
	251-500 ХИЛ.ЛВ.	6,3	6,3	6,3
	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	4,7	6,1	3,5
	Над 1000 лв.	4,3	6,6	4,1
4 година	1-50 ХИЛ.ЛВ.	60,5	56,6	59,0
	51-250 ХИЛ.ЛВ.	21,2	23,3	24,3
	251-500 ХИЛ.ЛВ.	7,3	8,0	7,7
	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	5,5	4,5	4,6
	Над 1000 лв.	5,5	7,6	4,4
5 година	1-50 ХИЛ.ЛВ.	58,2	56,9	57,3
	51-250 ХИЛ.ЛВ.	21,8	22,7	25,4
	251-500 ХИЛ.ЛВ.	7,5	7,9	7,8
	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	6,9	5,6	5,3
	Над 1000 лв.	5,6	7,0	4,2
6 година	1-50 ХИЛ.ЛВ.	55,5	55,0	-
	51-250 ХИЛ.ЛВ.	23,5	23,0	-
	251-500 ХИЛ.ЛВ.	7,8	8,1	-
	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	5,3	5,5	-
	Над 1000 лв.	7,8	8,5	-
7 година	1-50 ХИЛ.ЛВ.	53,8	-	-
	51-250 ХИЛ.ЛВ.	23,5	-	-
	251-500 ХИЛ.ЛВ.	8,1	-	-
	501-1000 ХИЛ.ЛВ.	6,8	-	-
	Над 1000 лв.	7,8	-	-

Източник: Собствени изчисления по данни от НСИ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Таблица 15. Печалба на стартиращите предприятия в годината на създаване и всяка следваща година след нея

Година на опериране на бизнеса	Размер на печалбата	Дял на предприятията, създадени през 2012 г., 2013 г. и 2014 г. със съответната печалба, %		
		2012	2013	2014
1 година	0 лв.	49,6	48,1	48,0
	1-25 хил.лв.	41,8	42,4	43,1
	26-50 хил.лв.	4,9	5,0	5,4
	51-75 хил.лв.	1,4	1,1	0,8
	76-100 хил.лв.	1,1	1,3	0,9
	101-125 хил.лв.	0,1	≈ 0	0,4
	126-150 хил.лв.	0,4	0,4	0,1
	Над 151 хил.лв.	0,8	1,8	1,4
	2 година	0 лв.	37,6	35,6
1-25 хил.лв.		49,8	50,3	51,4
26-50 хил.лв.		6,1	6,7	6,2
51-75 хил.лв.		2,9	2,5	2,5
76-100 хил.лв.		1,2	1,5	0,9
101-125 хил.лв.		0,9	0,6	1,3
126-150 хил.лв.		0,4	0,9	0,4
Над 151 хил.лв.		1,2	1,9	3,3

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

3 година	0 лв.	36,2	34,2	33,9
	1-25 хил.лв.	49,3	49,7	49,8
	26-50 хил.лв.	6,8	6,9	8,3
	51-75 хил.лв.	2,8	2,2	1,8
	76-100 хил.лв.	1,8	1,3	1,5
	101-125 хил.лв.	1,2	1,5	1,3
	126-150 хил.лв.	0,5	0,3	0,7
	Над 151 хил.лв.	1,5	3,7	2,8
4 година	0 лв.	34,8	33,6	29,6
	1-25 хил.лв.	48,8	49,2	50,0
	26-50 хил.лв.	7,3	8,0	10,4
	51-75 хил.лв.	1,8	2,3	3,1
	76-100 хил.лв.	1,8	1,3	1,3
	101-125 хил.лв.	2,2	0,6	1,1
	126-150 хил.лв.	0,4	1,0	0,4
	Над 151 хил.лв.	2,9	4,0	4,2
5 година	0 лв.	29,4	32,3	31,8
	1-25 хил.лв.	52,7	50,5	49,2
	26-50 хил.лв.	7,5	7,0	7,4
	51-75 хил.лв.	3,2	3,2	3,4
	76-100 хил.лв.	1,0	1,5	2,4
	101-125 хил.лв.	1,4	0,4	1,2
	126-150 хил.лв.	1,0	1,3	1,2
	Над 151 хил.лв.	3,9	3,8	3,4

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

6 година	0 лв.	28,0	30,9	-
	1-25 хил.лв.	53,2	51,0	-
	26-50 хил.лв.	8,4	6,3	-
	51-75 хил.лв.	2,9	2,5	-
	76-100 хил.лв.	1,5	2,0	-
	101-125 хил.лв.	2,0	1,6	-
	126-150 хил.лв.	0,7	0,7	-
	Над 151 хил.лв.	3,3	5,0	-
7 година	0 лв.	28,4	-	-
	1-25 хил.лв.	52,7	-	-
	26-50 хил.лв.	6,6	-	-
	51-75 хил.лв.	4,0	-	-
	76-100 хил.лв.	1,9	-	-
	101-125 хил.лв.	0,9	-	-
	126-150 хил.лв.	1,2	-	-
	Над 151 хил.лв.	4,3	-	-

Източник: Собствени изчисления по данни от НСИ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

Методологична рамка на оценката

► Кратко описание на използваните методи за извършване на оценката

Въпрос	Подход – изследователски методи	Контрафакто-логична рамка
1.1. Ефективност		
Каква е степента на постигането на целите на програмата (специфичните цели по инвестиционния приоритет)? Изпълнението на ОПИМСП довело ли е до подобряване на достъпа до финансиране, ръст на инвестиционната активност на МСП и ръст на производителността на МСП?	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Експертен анализ на програмните документи</p> <p>Статистическо моделиране и оценяване на нетните ефекти</p>	✓
Реалистични ли са били заложените целеви стойности на общите и специфични за програмата показатели за изпълнението? В случай, че не са били реалистични – по-ниски или по-високи е следвало да бъдат? Доколко заложените по програмата показатели за резултат и изпълнение съответстват на заложените цели и мерки? До каква степен заложените показатели са ясни и разбираеми за всички заинтересовани страни?	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Проучване сред заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Икономически и финансов анализ на подкрепените МСП</p> <p>Статистическо моделиране и симулации за определяне на реалистични нива на целевите стойности</p>	
Какви са действителните резултати от изпълнението на програмата? Кои са факторите, които са станали причина за наблюдаваните резултати и въздействие?	<p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p>	✓

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

	<p>Пресмятане на брунтните ефекти</p> <p>Икономически анализ на факторите, предопределили крайния резултат</p> <p>Статистическо моделиране на вътрешнофирмените фактори, които водят до по-голям ефект от финансовите инструменти на ниво предприятие</p>	
<p>Териториален обхват и целеви групи. С какво се характеризират МСП получателите на помощ по ОПИМСП в сравнение с различните групи потенциални получатели на помощ?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Статистически и икономически анализ</p>	
<p>Какъв е ефектът от програмата по региони и икономически сектори?</p>	<p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Статистическо моделиране и оценяване на нетните ефекти</p>	✓
<p>Адресирани ли са нуждите (потребности, оборотни средства и развитие) на целевите групи (крайни получатели)? Кой са целевите групи (крайни получатели), при които се наблюдава промяна?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Статистически и икономически анализ</p>	
<p>Как прилагането на механизмите за изпълнение на ОПИМСП водят до заложените целеви стойности и резултати? Във връзка с оценка дали механизмите по прилагане на програмата са довели до финансиране на съответните целеви групи, интересите са постигнати, ползата от публична подкрепа е достигнала до съответната целева група МСП, изготвена е необходимата отчетност?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
<p>Какви механизми са създадени относно адаптиране на подкрепата за МСП към променящите се пазарни условия?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p>	

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

	<p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
<p>Как подкрепата по ОПИМСП се съчетава с подобни инструменти, финансирани с кохезионната политика или националните ресурси?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Икономически и финансов анализ</p>	
<p>Какъв е приносът на Европейски инвестиционен фонд за осигуряване на необходимия капацитет по прилагане на ОПИМСП?</p>	<p>Анализ на програмните документи</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p> <p>Икономически и финансов анализ</p>	
<p>1.2. Ефикасност</p>		
<p>Ефикасно ли е изпълнението на ОПИМСП? В случай, че не е – какви са причините? Препоръки.</p>	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
<p>Анализ на разходите и ползите с цел проверка дали ползите при подпомогнатите МСП по ОПИМСП са на по – високо или по – ниско ниво в сравнение с първоначално очакваните резултати, както и в сравнение с подобни финансови инструменти.</p>	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Статистическо моделиране и оценяване на разходите и ползите</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	✓
<p>Оптимизация на риска или до каква степен е подходящ обхвата на риска предвид капацитета на носителите на риска. (Настоящият въпрос за ефикасно изпълнение на ОПИМСП е с цел преценка дали структурата на ОПИМСП е съобразена с различните</p>	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на паричната и банковата статистика на БНБ</p> <p>Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p>	

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МААКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

носители на риска, капацитета им да поемат риска и дали е осигурено максимално покритие на риска).	Статистически, икономически и финансов анализ	
1.3. Въздействие на ОПИМСП		
В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха били финансирани без подкрепата на ОПИМСП, какъв ще е достъпа на кредитиране и дали МСП биха били кредитирани от банките и/или други финансови институции извън ОПИМСП?	Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП Симулационен анализ от типа „Какво би станало, ако ...?“ Статистически, икономически и финансов анализ	✓
В каква степен МСП получателите на помощ по ОПИМСП биха реализирали своите инвестиции и планове за развитие в посока устойчивост и растеж без подкрепата на ОПИМСП и дали съответните планове и инвестиции биха били със същата продължителност и мащаб без подкрепата, получена от ОПИМСП, както и дали съответните инвестиции и планове са били осъществими без финансовата подкрепа по ОПИМСП?	Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП Симулационен анализ от типа „Какво би станало, ако ...?“ Статистически, икономически и финансов анализ	✓
Сравнителен анализ/Съпоставка на МСП, получили подкрепа по ОПИМСП с предприятия, получили подкрепа по други финансови инструменти от гледна точка на въздействие на подкрепата по програмата в дългосрочен план върху МСП предвид останалите фактори като продажби, внос, износ, открити нови работни места, продуктивност, устойчивост и растеж, след премахване на финансовото ограничение.	Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП Симулационен анализ от типа „Какво би станало, ако ...?“ Статистически, икономически и финансов анализ	✓
Какви са нетните както и допълнителни ползи за икономиката	Кабинетно проучване	✓

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

<p>на държавата, като се има предвид нетните ползи на подкрепените по ОПИМСП предприятия и предвид степента на растеж, с която подкрепените предприятия са изместили останалите предприятия, които не са финансирани по ОПИМСП или са финансирани по други финансови инструменти или получили безвъзмездна финансова помощ. Налице ли е револвиращ елемент, който да осигури на последващ етап допълнителен финансов ресурс, който да бъде върнат обратно в икономиката.</p>	<p>Анализ на програмните документи Анализ на достъпа до финансиране на българския бизнес на база данни от БНБ и ЕЦБ Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от Министерство на финансите за нетните ефекти от Програмата, оценени с модела СИБИЛА Статистическо моделиране за измерване на ефекта на изместването Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
<p>Причини, поради които предприятия са избрали ОПИМСП и възможността им да отговорят на изискванията на банките – финансови посредници по ОПИМСП.</p>	<p>Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи Статистически, икономически и финансов анализ</p>	✓
<p>Причини/Критерии въз основа на които, банките са предоставили финансиране на жизнеспособни, но нуждаещи се от финансиране МСП с оглед оборотни средства, нетни приходи от продажби и обезпечение.</p>	<p>Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи Статистически, икономически и финансов анализ</p>	✓
<p>Въздействие на програмата върху крайните получатели на помощта и финансовите посредници.</p>	<p>Кабинетно проучване Анализ на програмните документи Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП и контролна група от МСП Заявка и анализ на данни от Министерство на финансите за нетните ефекти от Програмата, оценени с модела СИБИЛА Дълбочинни интервюта/фокус група заинтересованите страни / целевите групи</p>	✓

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

	Статистическо моделиране за измерване на въздействието	
Финансирани ли са предприятия, която икономическа дейност е извън секторите, допустими за финансиране?	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на информация от посредниците и УО</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
Колко са МСП, които не са одобрени от финансовите посредници за получаване на подкрепа по инициативата и критериите въз основа на които не са получили одобрение, като например предприятия, които са повишили оборотните си средства с 20% процента в рамките на последните три години, или предприятия с печалба за последните шест месеца, или други критерии с оглед категория предприятие или сектор на икономическа дейност?	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на информация от посредниците и УО</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
Колко на брой МСП са одобрени за получатели по инициативата, но не са се възползвали от помощта, поради висок лихвен процента или дължими такси към финансовите посредници?	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на информация от посредниците и УО</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	
Сравнение/Съпоставка на подкрепата, предоставена по ОПИМСП с други подобни финансови инструменти или други публични ресурси на национално ниво.	<p>Кабинетно проучване</p> <p>Анализ на програмните документи</p> <p>Анализ на информация от посредниците и УО</p> <p>Проучване сред подкрепените МСП и контролна група от МСП</p> <p>Заявка и анализ на данни от НСИ за ГФО на подкрепените МСП</p> <p>Статистически, икономически и финансов анализ</p>	

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

► *Качествено изследване сред заинтересованите страни*

☑ **Параметри на изследването**

За целите на оценката са проведени дълбочинни интервюта и фокус групи с: УО на ИМСП, ЕИФ, представители на инвестиционните посредници, крайни получатели на помощта.

Интервютата и фокус групите позволиха очертаване в дълбочина на важни детайли от начина предоставяне на кредитирането и комуникацията между ключовите заинтересовани страни. Те подпомогнаха оценителния екип в изграждането на хипотези и построяване на рамката на анализа с включване на прецизни количествени методи.

☑ **Синтезирани изводи от интервютата с финансовите посредници**

<p>Оценка и предимства на финансовия инструмент, предоставян по Програмата:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Цялостно инструментът е улеснил достъпа до финансиране на компаниите в един относително труден период на продължаващо възстановяване от кризата от 2009 г. и силно ограничен достъп до финансиране на по-малките предприятия. • Ключов фактор за успеха на инструмента е дизайнът. Той е определен, така че да не позволява определяне на таван на загубите. Също така, самата гаранция, предоставена от първокласна институция, каквато е Европейският инвестиционен фонд, както и самите изисквания за крайните кредитополучатели, осигуряват гъвкавост и широка приложимост на инструмента. • Програмата се оценява като много успешна, поради факта, че е била подходяща за бизнеса, навреме пусната на пазара, ресурсно обезпечена и не на последно място, не е административно натоварваща за финансовите посредници. Всички по-големи административни натоварвания в следващи програми или следващи промени, биха затруднили банките, съответно и получателите, защото респективно подобни тежести се предават към крайните звена по веригата. • Инструментът е структуриран добре, ефективно, въведен в подходящ момент, надграждащ практиката, която вече съществува на пазара, т.е. прилага по-високо ниво на покритие спрямо алтернативите към момента. Допълнително управлението на програмата от ЕИФ дава максимална сигурност за валидността на гаранциите.
<p>Мнение по отношение дизайнът на инструмента (в частност, способствали ли са условията по него да се дадат и кредити на фирми, които иначе биха</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Инструментът е помогнал за по-голямо включване на по-малкия бизнес в кредитирането, особено от гледна точка на осигуряване на обезпечение и предоставянето на преференциални лихвени нива. Това става възможно посредством предоставяне на финансиране, различно от обичайната банкова кредитна политика.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНИЦИАТИВА ЗА
МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ИНОВАЦИИ И
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ

били определени като по-високо рискови?)

- С оглед на това, че финансовите посредници имат собствена кредитна политика и всяка фирма, кандидатстваща за кредит следва да има определено покритие за всяко едно предоставено финансиране, условията по този финансов инструмент фактически са способствали да бъдат кредитирани предприятия, които иначе биха били определени като високо рискови и не биха получили заем. Обезпечението по дадена сделка е част от структурирането на тази финансова сделка и ако без възможност за обезпечение финансовите посредници не предоставят кредити. Инструментът се е оказал работещ и ефективен в този контекст.
- Налице е допълнителна гаранция, допълнително обезпечение от институция с изключително добра репутация като ЕИФ, което е сериозен инструмент за митигиране на риска, който финансовите посредници поемат и дава възможност за сключване на договори за заеми, които при равни други условия не биха били сключени без тази подкрепа.
- Както за микропредприятия, така и за МСП като цяло, обезпечението и цената на кредита са предизвикателство. Програми като тази, когато няма директно определен таван на загубите, подпомагат намаляването на изискванията за обезпечение. Имайки предвид това по отношение на условията, при които са отпуснати средствата, може категорично да се каже, че тази програма е подпомогнала достъпа до финансиране на МСП.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД
ЗА РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

► *Анализ на финансовите отчети на получили подкрепа предприятия и контролна група предприятия*

☑ **Параметри**

За целите на оценката беше проведен анализ на финансовите отчети на получателите на помощта и контролна група предприятия. За целите на този анализ са конструирани две контролни извадки (от новостартиращи предприятия и от други, действащи в момента на провеждане на анализа предприятия). Тези извадки служат за анализ на представянето на двете подгрупи предприятия, които са получатели на помощта – новостартиращи предприятия (до 3 години), получили кредити по ИМСП и останалите фирми, получатели на помощта. Те са конструирани съответно от сходни новостартиращи фирми и от сходни (не-новостартиращи) фирми, като са подбрани по метода на най-близките двойници (propensity score matching, PSM). Те служат за сравнение в анализа на представянето на предприятията и въздействието на Програмата.

► *Количествено изследване сред подкрепени МСП*

☑ **Параметри на изследването**

За изследване на ефектите на програмата върху инвестиционното поведение и плановете за развитие на предприятията беше проведено количествено изследване сред получатели на помощта и контролна група предприятия, които имат сходен профил и са кредитополучатели. За целта първоначално, отново по метода на най-близките двойници (propensity score matching, PSM), беше рекрутирана извадка от сходни предприятия, сред която, чрез скрининг въпросник, в последствие бяха интервюирани само предприятия, които са използвали някакъв вид кредитиране или допълнителен финансов ресурс (собствен или от близки и познати). Изборът на този подход е продиктуван от необходимостта да бъдат сравнявани сходни предприятия, които са получавали кредит. По този начин сравнението между двете групи очертава спецификите на получателите на помощта в сравнение с обичайния профил на предприятията, които използват кредитен ресурс.

В тази част анализът стъпва на данни, събрани с въпросници сред общо 400 предприятия (195 от получателите на помощта и 205 от контролната група).